

Telif Hukukunda MİMARİ ESERLER

26 ARALIK 2015

PANEL

Celal Abdi Güzer Cahit Suluk
Hayri Bozgeyik Türkay Alica

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ

ETKİNLİKTEN

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ

📍 Konur Sok No:4/3 Kızılay/Ankara 📞 0.312 417 86 65/118 📠 0.312 417 18 04 📧 info@mimarlarodasiankara.org

ÖNSÖZ

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin meslek pratikleri açısından 43.Dönemdeki hedefi, mimarlık alanına yapılan müdahaleye, yok etme kültürüne karşı, mimarlığı ve onun ilişkili olduğu, telif haklarını korumaya çalışmak oldu. İmar süreçlerinin denetimsizleşmesine karşı mesleki denetim sürecinin devamlılığı, telif haklarının korunması, mimarlık üretim pratiğinin çevresel etkiler bağlamında ele alınması, mimarlığın görünürlüğü ve bilinirliği ile mesleğin toplumla buluşarak kendi meşruiyetini güçlendirmesi hedeflendi.

Şube'miz, modern mimarlık tarihinin en önemli mimari eserlerinin yok edilmesine karşı, Marmara Köşkü'nün mimarı Ernest Egli'den, Saraçoğlu Mahallesi'nin mimarı Paul Bonatz ve İller Bankası'nın mimarı Seyfi Arkan'a, Danıştay Binasının mimarları Sami Sisa'dan Doğan Tekeli'ye, Atakule'nin mimarı Ragıp Buluç'tan Milli Kütüphane'nin mimarı Orhan Akyürek'e kadar mimarların haklarının korunması için örnek mücadeleler yürüterek, Telif Haklarının korunmasını sağlamıştır.

Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan ve Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından cepheleri değiştirilmek istenen yapıların mimarlarına ve varislerine ulaşılarak, bilgilendirme yapılmış; dava açmaları durumunda **Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin hukuksal destek vereceği belirtilmiş, mimarlık disiplinin tüm yapılanmaları ile TSMD, MD1927 ile görüşülmüş müellif ve varislerinin dava açılması durumunda hukuksal destek verileceğini belirtmiştir.** Bu süreçte yapılan görüşmeler sonucunda, Kızılay'da bulunan Milli Piyango Binasının cephe değişikliğine karşı müellifi tarafından açılan dava, yapının mimarlarının telif haklarının korunması açısından hukuksal sürece taşınan tek davası olmuştur.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre, yapıya müdahalenin yapının özgünlüğünü bozması durumunda, mimarın izninin alınmasını öngörmektedir. Bu kapsamda **Atakule'de** yapının müellifinin açtığı davaya Mimarlar Odası Ankara Şubesi müdahil olmuş, davanın sonuçlanması ile telif hakları açısından mimarın izni olmadan esere müdahale edilemeyeceği kararıyla kazanım elde edilmiştir. Böylece mimarın telif hakları bir kez daha kamuoyunun gündemine getirilerek toplumsal farkındalık yaratılmıştır.

Diğer taraftan, meslek alanımızı doğrudan kesen, **“yapı düzeni, imar düzeni ve toprak düzeni”** ile birlikte denetimden uzak, yöneticilerin istekleri ile şekillenen mimarlık ve kamu ihale süreçleri de gündemimizin önemli konularından olmuştur. İhale süreçlerinde taahhütname ile telif haklarının devredilmesinin dayatılması ile birlikte Cumhuriyet dönemini mimari eserlerin, kültürel ve doğal mirasın, yarışma ile elde edilen yapıların yok edilmesi için yürütülen baskın mevzuat değişiklikleri 43.Dönemde bütünlük içerisinde ele alındı. İhale süreçleri takibi ile birlikte eser sahibinden muvafakat alınmadan ruhsat verilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu aşamada Oda dışında, müelliflerle mal sahibi arasından yürüyen dava süreçlerinde, muvafakatin gerekli olmadığı mahkeme kararının, fikir ve sanat eserleri kanununa aykırı olduğu gerekçesiyle, **Mimarlar Odası Ankara Şubesi telif haklarını korumak için Enver Tokay'ın Gökdelen binasında sorumluluk almıştır.**

43.Dönemde telif haklarıyla ilgili olarak, Samsun Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından yapılan “Samsun Yeni Arkeoloji Müzesi Mimari ve Teşhir-Tanzim Avan

Projesi Hazırlanması Hizmet Alım İşi İhalesi”ne ait teknik şartnamenin 17. maddesinin (c), (d) ve (e) bentlerinin, müellifin telif haklarına zarar vermesi nedeniyle, üye haklarını korumak için iptali istemiyle Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından dava açılmıştır. Dava neticesinde mimar müellifin haklarının devrini öngören süreçte mahkeme iptal kararı vererek, müelliflik haklarının bedelsiz ve şartsız olarak eser sahibi tarafından davalı idareye hiçbir şekilde devrinin öngörülemeyeceğine karar vermiştir. Uzun süredir telif haklarına yönelik böylesine bir emsal karar çıkmıyor olması açısından oldukça değerli olan bu karar, ihale süreçlerinde telif haklarının devrine ilişkin istenen taahhütnamenin hukuksuz olduğunu da ortaya çıkartmıştır.

Mimar Behruz Çinici ve Can Çinici’ye ait olan ve Ağa Han Ödülü’ne sahip Meclis Cami ve Halkla İlişkiler Binası için yıkılma tehlikesi altında oluşu sebebiyle bu değerlerin korunması ve müelliflerinin telif hakkı yapıların korunması için Meclis’te soru ve araştırma önermeleri sunulması ve farklı eylemlilikler süreci halen Şubemiz Yönetim Kurulu için önemli bir gündem olarak durmaktadır.

“Mimarın izni yoksa yapıya dokunulamaz”

Marmara Köşkü, TBMM Cami ve Halkla İlişkiler Binası, Kumrular İkamet Sitesi, Danıştay Binası, Ulus Tarihi Kent Merkezinde yer alan yangına ile elde edilmiş yapılar, AOÇ’deki hamam, lojmanlar, lokanta, bira fabrikası, Marmara Köşkü ve Saraçoğlu Mahallesi mücadelesi mimarlarının telif haklarından kopartılarak düşünülemez. **Mimarın eserinin korunması çabaları, mimarlık kültürünün telif hakkı kavramı ile birlikte gelişmesine olanak sağlamıştır. Toplumda mimarından izin alınmadan yapıya dokunulmayacağına dair algı ise giderek güçlenmektedir.**

Kent ve mimarlık mücadelesinde yürütülen hukuksal süreçlerin en önemli dayanağı, telif hakları olduğu konusundaki ısrarlı ve inatçı tutumdan hiç vazgeçmeyen 43.Dönemde gerçekleştirilen “Telif Hukukunda Mimari Eserler” panelinde verilen bilgiler, 64. Hükümet programı kapsamında değiştirilmek istenen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’na yönelik önemli bir deneyim oluşturmuş olup, 44.Dönemde mimarlık örgütleri ile işbirliği içerisinde çalıştay düzenlenmesi karar altına alınmıştır.

Mimarların yoğun talepleri karşısında kısa sürede, yayına hazırlanan “Telif Hukukunda Mimari Eserler” kitapçığı, meslektaşlarımızın telif hakları konusunda karşılaştıkları sorunlarda başvuru kaynağı olacaktır. Önümüzdeki dönemde ağırlıklı gündem maddesi haline gelecek olan Telif Haklarının Korunması, mimarlığın bilimselliği ve sanatsallığı ile idarelerin gündelik bakışlarına konu olacaktır.Bu süreçte, katılımcı bir yöntemle, toplumu ve idareleri bilgilendirmek, öneriler sunmak ,yöneticiler tarafından ağırlaştırılan monolog dönemini diyalog dönemine çevirmek inancıyla,

Saygılarımızla,

Mimarlar Odası Ankara Şubesi
43. Dönem Yönetim Kurulu

TELİF HUKUKUNDA MİMARİ ESERLER

26.12.2015

TEZCAN KARAKUŞ

Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı

Merhabalar. Mimarlar Odası Ankara Şubesinin mimarlık açısından önemli olan telif haklarıyla ilgili yaptığımız çalışmaların belki de en önemlilerinden birisi olan “Telif Hukukunda Mimari Eserler” sunumuna hoş geldiniz.

Mimarlık mesleği açısından vazgeçilmez aslında telif hakları ve giderek de çok fazla sorunun yaşandığı bir süreçle karşı karşıyayız. Hem mimarlık ortamı içerisinde yaşanan sorunlar var. Özellikle telif haklarıyla ilgili muvafakat alma süreçlerinde meslektaşlarımızın belki çok yüksek tuttuğu rakamlar var. Hem de aslında eserin kendisini dönüştürmek üzere idarenin yaklaşımlarıyla birlikte telif hakkının ortadan kaldırılması süreciyle karşı karşıyayız ki, bunu özellikle kamu hastanelerinin kampus hastanelerinin yapımı sürecinde ya da kamu ihale süreçlerinde çok yakından görüyoruz. Muvafakat istiyorlar, telif hakkının devredilmesini istiyorlar. Eğer bunları da devretmezseniz taahhünameyle birlikte, ihaleyi alamıyorsunuz ama bu konuda açılmış bir davamız ve kazanılmış bir davamız var. İhale süreçlerinde telif haklarını muvafakatlere bile devredilemeyeceğine dair.

Bunun ötesinde, yine Ankara’da yaşadığımız biraz da ideolojik bir bakış açısının ürünü olarak aslında yapılı çevreye müdahalenin aracı haline gelen telif haklarıyla ilgili bir sıkıntı var. O da, Ankara’da özellikle iki yıl önce başlayan cephe değişiklikleri. Binalardaki cephelerin daha böyle Osmanlı Selçuklu tarzında cephelerle dönüştürülmesine ilişkin Büyükşehir Belediyesinin aldığı meclis kararları var ve mimarlarından telif almadan muvafakat almadan cephe değişiklikleri yapılmasına ilişkin. Bu konuda da meslektaşlarımızın açtığı davalar devam ediyor.

Yani mimarlık mesleği açısından ürettiğimiz eserin aslında sahipliği ve sonrasında da ona müdahale edilemeyeceğine ilişkin telif hakları bizim için önemli bir sigorta, mimarlığın gerçekten hem tasarım süreci hem özgünlüğü açısından çok önemli bir sigortayken, bugün hükümet tarafından da telif haklarının ortadan kaldırılması süreciyle karşı karşıya kaldığımız. Belki kendi meslektaş birimlerimizde de yaşanan sorunlardan kaynaklı da tartışmaya açılan bir durum ortaya çıkıyor.

Bugün bir miktar bunlar üzerinden genel değerlendirmelerle birlikte, hem mimarlık alanındaki telif hakkının ne anlama geldiğine dair, hem de hukuksal süreçte ne anlama geldiğine dair uzmanlarından bunu dinleyeceğiz.

Önce Abdi Güzer hocamız sunumunu yapacak. Sonra da gerçekten bu konudaki uzman hukukçularımızla birlikte tekrar değerlendireceğiz. Geldiğiniz için çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Abdi GÜZER

ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, Öğretim Görevlisi

Hepiniz hoş geldiniz. Ben ilk defa bu salondayım, yeni salonumuz hayırlı olsun, iyi günlerde kullanalım. Çoğumuzu doğrudan ilgilendiren, canlı, gelişmekte olan bir konu bugün konuşacağımız. İçinde birbiriyle çatışan çok sayıda karmaşık girdi barındıran bir konu. Sadece Türkiye’de değil, bütün dünyada. Telif hukuku açısından mimari eserleri konuşacağız.

İki tablo ile başlayacağım. Bu tabloyu biliyorsunuz hepiniz, çok meşhur bir tablodur. Birbirinin aynısı gibi görünen bu tablolardan birinin değeri 100 milyonlar mertebesinde, öbürü ise 40-50 dolar civarında. Şimdi sorsam salonda bu birbirinin aynı gibi görünen tablolardan hangisi 40 dolarlık diye, herhalde çok kolay, pat diye, kimse buna cevap veremez, uzmanları dahil. Bu değer farkını yaratan şey birinin orijinal olması. Herhangi bir yaratı ve sanat ürününe artı değer katan bir unsur var. Bu işlevsel değerinin, piyasa değerinin, rant değerinin ötesinde bir kimlik değeri, bir orijinallik değeri, bir sanat değeri, bir kültür değeri, bir biriktirme değeri; adına ne dersiniz deyin, bu bazen deminki örnekte gördüğümüz gibi 10 milyonlarca doları bulabilen bir artı değer. Elbette ben olaya biraz mimarlık dünyasından, tasarım ve sanat dünyasından bakıyorum. Bu bakış, hukuk alanı ile karşılaştırıldığında bakışla bazı paralellikler ve bazı farklılıklar kaçınılmaz olarak içerecektir.

İkinci konu da şu: Türkiye ortamındaki durumla, uluslararası norm ve durumlar arasında yasal yönetsel düzenlemel arasında da belli farklılıklar var. Bunları da elbette tartışmamız ve konuşmamız lazım. Benim bireysel pozisyonum, biraz mimarlık camiası içindeki geleneksel pozisyonundan farklı. Bu farklılık zaman içinde oluştu. Çok sayıda konuda isteyerek ya da istemeden bilirkişi olarak görev aldım ve bazı örnekleri araştırmak ve incelemekle gö-

revlendirildim. Dolayısıyla kendim de hukuk gözlükleri ile bir görüş, konuya yönelik eleştirel bir mesafe geliştirdim.

Aslında telif haklarıyla ilgili konunun başlangıç ve ivmelenme noktası, elbette sanayi devrimi ve tüketim toplumu. Bundan öncesinde bu kavramların çok yaygın ve açık olarak tartışıldığını ve konuşulduğunu, yasal ve yönetsel zeminlerinin oluştuğunu görmüyoruz. Elbette patent yasaları batıda, özellikle Amerika’da çok daha eskiye gidiyor, ama ateşi bulan kişi ateşi ben bulmuştum, her çıktığınızda bana şu kadar bir telif ödeyin, tekerleği bulan kişinin varisleri bana para ödeyin demiyor. Bu kişileri bilmiyoruz bile. Belli bir noktadan sonra, “yeniden üretim süreci” kavramının ortaya çıkması ile birlikte, üretilenin tüketim nesnesine dönüşmesi ve pazarda özgünlük ya da kimlik nedeniyle bir artı değere sahip olmasıyla birlikte biz bu konuyu hayatımızın içinde bir konu, değer olarak algılıyoruz. Kapitalist sistemin de önemli bir parçası haline geliyor.

Sanayi ve teknoloji geliştikçe giderek ivmelenen bir yeniden üretim süreci içine giriyor ve burada elbette ürünün kendisi kadar, onun arka planında onu düşünmeye tasarlamaya yaratmaya yönelik çabalar ve buluşlar da bir artı değer olarak o ürünün bir yandan üretim maliyetine öte yandan pazar değerine katılmaya başlıyor. Bazen bu değer ürünün kendisinin çok önünde olabiliyor. Yani sonuçta Mona Lisa diye bilinen tablo özünde bir tual ve bir kaç liralık boyadır. Ama pazar değeri nesne değerinin, malzeme değerinin çok üzerinde. Ürünün sanatsal değeri, sanatçının kimliği, tanınmışlık değeri, temsil ettiği değerler vs ürünün malzeme değerinin üzerine bütünlük bir değer, malzeme değerinin çok üzerinde bir değer ekliyor. Bu artı değerle ürün arasındaki değer farkı da her zaman doğru orantılı gitmiyor, kolaylıkla ölçülemiyor.

İçinde olduğumuz dünyada yüzyılın başından itibaren bir kırılma noktası var. Sanal ortamda üretilen ve geliştirilen hizmet ve değerler, reel olarak üretimin içinde olan değerlerin çok önüne geçmeye veyahut onlarla yarışmaya başlıyor. İşte sonuçta örneğin Toyota dediğimiz firma, dünyanın bir-sürü yerinde yerleşik üretim bandı olan, binlerce işçinin çalıştığı, bugüne kadar kendine özgü binlerce patent geliştirmiş olan vesaire bir firmayken, iki tane genç öğrencinin kurduğu bir bilgisayar sayfası, facebook dan bahsediyorum, öyle bir arka planı malvarlığı şusu busu da olmazken, birdenbire pazarda reel varlığı ya da geleneksel anlamı ile üretim büyüklüğü ile orantılı olmayan bir değer kazanıyor ve böyle bir firmayla yarışabilir bir değer üzerinden el değiştirmeye başlıyor. Bu bizim için çok kolay açıklanabilir bir şey değil.

Şunu söylemeye çalışıyorum: Giderek ürünün pazar değeriyle reel girdi değeri arasında doğrudan bir ilişkinin olmadığı ya da kurulamadığı bir dünyada yaşamaya başlıyoruz. Cep telefonları işte, aşağı yukarı aynı malzemenen aynı şekilde üretilirken, bakıyorsunuz, işlevleri neredeyse aynı olan iki telefon arasında birbirinin on katına varan -ki, bu çoğul üretim nesnesi- farklar oluşmaya başlıyor. İlk defa Türkiye’de de bilgisayar ortamında bir satış platformu, birçok sanayi kuruluşunun çok üstünde bir değerle el değiştiriyor. Artık dünya borsalarında örneğin New York borsasında, el değiştiren firmaların üst sıralarda yer alanların çoğu ya petrol firmaları veya hut yazılım firmaları. Bunların arka planına girebiliriz, ama bugünün çok da konusu değil.

Üçüncü dünya, yani bu üretimin arka planında yer alan ar-ge ve tasarım gücünü elinde tutmayan ülkeler ise sanayi üretimi için bir arka bahçe, düz işçilik ortamı olarak kullanılıyor, sadece ürünün reel değeri üzerinden pay alıyor. Dolayısıyla bu buluş, icat, ar-ge, yaratıcılık ve tasarım meselesi, dünya pazarından nasıl pay aldığınızı doğrudan belirleyen bir unsur. Bizim ülkemiz için şu rakamlar ilginç: Biz 432 ton demiri bulup çıkarıp paketleyip satıyoruz, karşılığında bir ton ilaç alıyoruz; parasal karşılık olarak söylüyorum. 670 tır demir satıp, bir tır cep telefonu alıyoruz; 582 tır un satıp, bir tır ilaç alıyoruz; 2088 tır krom cevheri satıp, bir tır aşı alabiliyoruz. Yani bu bizim yaratıcılık üzerinden bir değer üretmedeki eleştirel bir toplum olup olamamakla ilgili pozisyonumuzu belirliyor.

Türkiye’deki patent sayısıyla bazı başka ülkeleri karşılaştırdığımız zaman, bizim bütün patent sayımız belki gelişmiş ülkelerdeki bir yıldaki patent sayısını ancak buluyor. Mesela 2011 yılında Çin’in patent sayısı 172 bin, Türkiye’nin ise birkaç binli rakamlarda bir patent sayısı var. Tabi bunların içerikleriyle, üretime dönüşme oranları ile, pazarda yarattıkları artı değerlerle ilgili olarak da ayrı ayrı değerlendirme yapmak ve konuşmak gerekiyor. Dolayısıyla bütün bunların bir ülkenin refahına, var olma düzeyine vesairesine yansıma biçimleri var.

Peki, bu konuların mimarlık ve kentleşmeyle ilgisini nasıl kuruyoruz? Aslında yine aynı kırılma noktası üzerinden baktığımızda; yani tarım toplumundan sanayi toplumuna geçtiğimiz zaman büyük yığınlar kentlerde barınmaya başlıyor ve bunların ihtiyaçlarını sağlamak için de çok sayıda yapı, hızlı ve benzer biçimde üretilmeye başlıyor. Aslında burada çok enteresan bir ilişki var. Modern mimarlık özünde mimarlığın özgünlüğünü ortadan kaldıracak yeniden üretim süreçlerine, çoğaltmalara olanak ve altyapı sağlayan; yani bir anlamda devrimci veyahut işte sosyal ütopyacı olarak görülürken, herkes tarafından erişilebilir standartların peşinde koşarken ve buna uygun

bir dil oluştururken, öte yandan mimarlık nesnesi üzerinden artı bir pazar değeri oluşturma zemini oluyor.

Biryandan basit olanın aynı zamanda estetik olduğu, dolayısıyla mimarlığın aynen arabada olduğu gibi teknolojik bir üretime dönüştüğü, onu lüzumsuz yere pahalı yapan sanatsal ve yapay değer üretme girdilerinden arındırılması gerektiği vesaire konuşulurken öte yandan mimarlığın yapının özgünlüğü hatta mimarın kimliği üzerinden bir artı değer kazandığını gözlüyoruz.

Yine aynı dönemde daha ütopyacı olarak bulduğumuz yaklaşımlara baktığımız zaman, bunlarda da aslında benzer bir anlayışı yani bir anlamda mimarlığı özgün ve kişisel bir üretim biçimi olmaktan çıkarıp teknolojik bir yeniden üretim sürecine dönüştürme çabasını gözlüyoruz. Örneğin, Japonya'da Metabolistler mimarlık için iki katmanlı bir kurgu tanımlıyorlar. Bu kurgu bir sabit altyapı, bir de gündelik ihtiyaç ve gereklere göre ona takılan üst yapıdan oluşuyor ve yerden bağımsız olarak adeta bir sanayi nesnesi gibi üretilebilen bu üst yapı elemanlarının bu zaman içinde değişikliğe açık olması, değiştirilebilir olması öngörülüyor. Sabit bitmiş bir ürün olmaktan çok zaman içinde farklı katkı ve değişikliklere açık, dokunulmaz olmayan bir mimarlıktan bahsediyoruz. Bu ister istemez bugün Pazar değeri korunmaya çalışılma müelliflik kavramı ile farklılıklar taşıyan bir durum. Benzer biçimde İngiltere'de 68 kuşağının mimarlığı olarak adlandırılan Archigram'ın, önerdiği "yürüyen şehirler" veya "tak çıkar" (plug-in) şehirler de özünde büyük bir altyapı mekanizması, altyapı mekanizmasına takıp çıkarılan, zaman içinde değişen, eklemelere ve çıkarmalara, değişikliklere açık unsurlar barındırıyor. Böylesi bir mimarlık anlayışı zaman içinde başkalarının yapacağı müdahalelere karşı mimarlık eserini koruyan, kısıtlayan bir anlayış değil. Bu nedenle eserin yaratılma, tasarlanma aşamasında gündeme gelen telif hakkı ya da müelliflik değerleri ile kullanım aşamasında bu tasrımın yapıya dönüşmüş biçimine yönelik müdahalelerin farklı değerlendirilmesi gereken bir anlayıştan bahsediyoruz.

Kent aslında politik, ideolojik ve sosyolojik olguları yansıtan, dönemsel olarak temsil eden bir arka plandır. Bütün bu girdilerin yapısı ve içeriği kentin temsiliyeti üzerinde belirleyicidir. Endüstri toplumu, tüketim toplumu, bilgi toplumu gibi üretim ve tüketim ilişkilerini tanımlamaya çalıştığımız kavramlar aynı zamanda kentin gelişme biçimi ve bu kavramların kenti işlevselleştirme biçiminde doğrudan belirleyicidir. Endüstrileşme ve kent ilişkisine yönelik olarak, mimarlık tarihi içinde kabaca iki kırılma noktasından bahsedilebilir. İlki birinci makine çağı diye Reyner Banham tarafından tanımlanan ilişki, ikincisi de, onun öğrencisi olan Martin Pawley'nin ikinci makine çağı diye tanımladığı ilişki. Birinci makine devrinde bir çok endüst-

riyel ürün makine üretim olanaklarını esas alan bir estetik anlayışa göre üretiliyor ve çoğaltılıyor. Şüphesiz özünde kopyalama ve çoğaltmaya dayanan bu estetik algı ve normlar mimarlık tasarım üretim alanında da etkili oluyor. Teknolojinin gelişme süreci içinde, yani ikinci makina çağında ise biz artık bu estetik anlayışı yeniden tanımlayacak, üretim bantı içinde esnek farklılaşmalara izin veren bir aşamaya geçiyoruz. Örneğin arabaların modelleri 5 senede bir kere değişirken, yılda bir değişmeye başlıyor, farklı bileşenlerle bant üretimi içinde özgün tasarım ve üretim yapma olanağı oluşuyor. Giderek gelişen teknolojik olanaklar içinde esnek üretim, kişiselleştirme ve özgünleştirme olanakları artıyor. 3d yazıcılar, masa üstü yayıncılığı vs gündelik yaşam ve üretim süreçleri üzerinde etkili oluyor. Örneğin internet gazeteciliğiyle birlikte editörün ve geleneksel anlamda gazetecinin ortadan kalkması diye bir tartışma var. İstesek de istemesek de mimarlık alanında da benzer bir tartışma önümüzde. Yeni nesil yapılar giderek esnek kullanılan, içi ve dışı değiştirilebilen, ekleme ve çıkartmalara açık yapılar olarak tasarlanıyor. Bir çok yapının ömrü içerdiği işlemlerle orantılı olarak 10 yıllarla ölçülüyor, değişen gereksinimler ve kentsel dönüşümler içinde konut alanları işyerlerine dönüşüyor, pek çok alışveriş merkezi başka işlevler barındırmaya başlıyor. Bu nedenle çok sayıda yapı kiralama ve kullanım sürecinde pek çok işleve açık olacak biçimde tasarlanıyor.

Şimdi buraya kadar, aslında genel bir resim içinde baktığımızda ve geldiğimiz noktada en önemli konulardan biri, önümüzdeki günlerde giderek daha çok tartışmamız gerekecek olan konu, telif ve müelliflik haklarının bütün bu esnekleşen ve değişime açık hale gelen yapılaşma olgusunun neresinde olduğu. Çoğu geleneğe dayanarak yeniden üretilen yapı stoğunun ne kadarı özgündür? Bu yapılarda yapılacak değişikliklerin sınırları nedir? Mimarın bu üretim süreci içinde katkısının ve haklarının sınırları nelerdir? Yapılarda hangi değişiklikler yapının özgünlük değerini bozar? Vesaire. Kişinin her türlü düşüncesi ve emeği ile meydana getirdiği tasarımlar ve bunların sonuç ürünü olan ürünler üzerinde olan haklarının sınırları nelerdir? Anladığımız kadarı ile bu konuda mimarlık ortamında yaygın olarak kabul gören inanış ve gündelik bilgilerle hukuk tarafından geliştirilen tanımlar çizilen sınırlar arasında bazı farklılıklar var. Birazdan hukukçu konuklarımızla tartışacağımız farklar bunlar. Örneğin bildiğim kadarı ile hukuk tasarımın kendisi ile onun üretilmiş nesnesi arasında belirgin bir ayırım yapıyor. Bir başka deyişle tasarımın kendisi ile onun ürünü olan yapıyı birbirinden ayırıyor. Benzer biçimde her tasarım ürünü salt bir düşünce ürünü olması nedeni ile bir özgünlük değeri barındırmıyor. Bir eserin özgünlük değeri olması için bazı başka özellikler gerekiyor. Her türlü fikri emek diye genel bir tanımlama yaptığınızda sonuç ürünün özellikleri üzerinden oluşabilecek bir dizi

ayırımı göz ardı etmiş oluyorsunuz. Bu durum örneğin, Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesiyle de çelişiyor. Herkes toplumun kültürel faaliyetlerine “serbestçe” katılmak, güzel sanatları tatmak, bilim alanındaki ilerleyişe katılmak ve bundan yararlanmak hakkına sahiptir denildiği zaman enteresan bir çatışma ortamı oluşmaya başlıyor.

Bizdeki yasal zeminlerin algılanma biçimine baktığımız zaman, mimari bir ürün, yapıldığı andan itibaren bir müellifi varsa, sorgusuz sualsiz bir fikir ve sanat eseri niteliğindedir ve bu ürün bu yasa tarafından da telif hakları korunan bir üründür gibi bir algı hakim. Ürünün niteliklerini gözardı eden böylesi bir yaklaşım doğal olarak bir sürü çatışma ve çelişkiyi getiriyor. Öncelikle de tasarım ürününe yönelik olarak hukuki zemini olmayan sosyal ve kültürel bir algı yaratıyor. Anneannelerimize, mutfağındaki dolabı değiştirirken mimarına bir sor demeyi, veya işte sanayici bilmem kim beye fabrikasını içindeki yürüyen bandı, bölünmeleri sağa sola kaydırırken mimarına bir sor dememi anlatmam ve açıklamam çok zor.

Dolayısıyla burada bulunan hukukçu dostlarımız bu konuları ve aralarındaki ayrımları daha detaylı olarak anlatacaklar. Ama işin ilginç yanı fikir ve sanat eserleri tanımları, eser çeşitleri arasında aslında mimarlık yok. Yani mimarlık hep başka üretim alanlarına benzetilerek, dolaylı çıkarımlarla tanımlanmaya çalışılan, ara dere bir konu olarak çıkıyor karşımıza. Bir ucuyla biraz teknik ve fene dayanan, öbür ucuyla da güzel sanatlara dayanan; dolayısıyla yaşamını, hukuki varlığını, kurallarını ödünç alarak ve başka şeylere benzeterек var eden bir disiplin dalı olarak görülüyor. Mimarlığın değerlendirme biçimleri, yani eleştiri alanı da benzer biçimde, büyük ölçüde edebiyat eleştirisine dayanıyor. Özgünlük sınırlarının belirlenmesinde bir zemin olarak kullanılan mimarlık tarihini de büyük ölçüde sanat tarihi birikimine dayandırıyoruz. Dolayısıyla bütün bu farklı disiplinlerden yaptığımız alıntılarla oluşan eklektik bir disiplin dünyası içinde var oluyoruz ve yaşıyoruz. Yapılara yönelik özgünlüklerin saptamasında oluşmuş ve yaygın kabul görmüş disiplinler bir altyapımız yok. Bu detaylara girmiyorum şimdi.

Tabii öte yandan kentler ve onların içindeki yapı stoğu tasarım öncelikleri ve özgünlük değeri açısından büyük farklar barındırıyor. Bir uçta böyle müthiş paralar harcanarak alınan satılan, yeri büyüklüğü kalitesi ve tasarım özellikleri ile bir pazar değeri elde eden yapılar, öte yanda da gündelik hayat içinde bir kısmı yasal bir kısmı yasal olmadan sürekli olarak üretilen tekrar eden kentsel çevreler var. Önemli bir bölümünün projesi, mimarı yok, ya da belli değil. Bu iki doku, iki farklı yapı türü arasında da dengeli bir eşitlikçi bir hukuki zemin oluşturmak çok zor. Biri için üretilmiş kural ve koşulların öteki için uygulanması neredeyse olanaksız. Şu soru aslında yaşamsal bir

soru mesela: Hukuki olarak meşru olmayan bir yapı, yani işte imar iznini almamış, ruhsatı olmayan vesaire olmayan bir yapı sanat eserleri açısından korunmaya değer veya korunmaya açık bir yapı mıdır değil midir? Mimarlar Odası mesela yıllık ödül sergisine koyduğu binaların bile denetimden geçmiş binalar olmasını şart koşuyor. Ama öte yandan dünyanın önemli mimarları arasında sayılan mesala Tadao Ando'nun –atıyorum şimdi- mimarlık diploması olmadığını biliyoruz. Kendisinin Japonya'da ürettiği pek çok yapı özgünlük ve işaret değeri taşır. Birçok ülkede de mesela belli ölçekte yapı yapmak için imar iznine veya mimarın imzasına ihtiyacınız yoktur. Dolayısıyla aslına bakarsanız böyle çok basit açıklanabilir ve basit mantıklarla çözülebilir bir problemler dünyası içinde değiliz.

Pek çok mimarlık üretim sürecinin ve ürününün arka planını oluşturan, gelenekle birlikte oturmuş, kabul görmüş, tipleşmiş yapılar var. Birbirine benzer yapılar bunlar. Toplumsal bir alışkanlığın, geleneksel denemelerin, üstüste gelmiş anonim birikimlerin sonucu olan yapılar. Bugüne kadar yaptığım araştırmalarda gördüğüm; batılı medeniyetlerin hukuk dünyasında mimarlıkta özgünlükle ilgili yol gösterici temel unsur bu. Yani anonim olan bazı değerlerin, tekrar ederek öğrenilerek başkalarına aktarılacak yerleşik hale gelen bazı değerlerin özgün yaratıcılık ya da telif unsuru olarak ele alınmaması gerektiği, kişisel bir aidiyet bağı olamayacağı kanısı hakim. Bazı tasarımlarda ise müellifin ya bunun dışına çıktığı ya da radikal bazı katkılar yaptığını gözlüyoruz. Burada özgünlük sınırları konusunda karar oluşturan bazı mekanizmalar var. Kurullar, bilirkişiler vs. Şehir dediğimiz şey son derece büyük karmaşık binlerce yasal ve yasal olmayan, birbirine benzeyen ve farklı yapıyı barındıran bir ortamda yapılar arasında ayırım yapmaktan ve sadece inşa edilmiş olmakla kazanılamayacak haklardan bahsediyoruz burada. Mesela uç noktada sadece yapıyı değil, İstanbul Boğazı'nın kendisini bile taklit edip yeniden bir pazar unsuru olarak pazara sunabiliyorsunuz. Kimdir bu boğazın asıl sahibi diye sorduğunuz zaman, bu kadar rahat pazarlanabilir bir şey mi, diye sorduğunuz zaman da, çok kolay cevabı olan bir şey değil. Benzer biçimde örneğin sosyal konut adı altında yapılan ve yer, yön, iklim farkı gözetmeksizin birbirinin kopyası olan yapıların hangisi özgün? Özgün bir tasarım sürecinden çok bir üretim bandının getirdiği bu yapıları planlarındaki ya da cephelerindeki ufak tefek revizyonlar ve değişiklikler nedeni ile özgün yapı sınıfına almamız olası mıdır?

Bildiğim kadarı ile bu konuda batı hukuku üretim kolaylıklarının tekrarına dayalı olarak tasarlanan sanayi ürünü olan konutla, özgün tasarım olan konutu ya da yapıyı ayırt etmeyi hedefliyor. Bugün Amerika başta olmak üzere birçok ülkede inşa edeceğiniz yapının planını projesini detaylarını internet üzerinden satın alabiliyorsunuz ve aynı yapıyı yüzlerce kez tekrar

edebiliyorsunuz. Ama öte yandan da arkasında özgün üretim süreci olan, farklılaşmaya çalışan, âdeta demin söylediğim disiplinler çeşitlilik içinde mimarlıktan çok sanata dayanarak bir şey yapmaya çalışan; bu anlamda dışavurumcu olan ve gerçekten müdahalelerle özgünlüğü bozulacak olan da çok sayıda yapı var. Benzer biçimde bağlamsal çerçeveler içinde malzemesi, plan kurgusu, dili ile özgünlük taşıyan ya da teknolojik özellikleri nedeni ile yenilik barındıran yapılar var. Burada bunların ayrıştırılacağı mekanizmaların kendi disiplinimiz içinde oluşturulması hukuğun yükünü azaltacaktır.

Bugünün belirsizlik ortamı içinde müelliflik hakkı elde etmek üzere ve bu hak üzerinden artı bir pazar değeri oluşturmak üzere gösterilen yapay ve abartılı çabalar var. Özgün eser değeri olmayan yapıların telif hakları üzerinden kazanılmaya çalışılan pazar değeri oluşturma çabaları sonuçta özgün yapılara ve mimarlık ortamına da zarar veriyor. Telif hakkının alıp satılan, üzerinden ikincil üçüncül kazançların elde edildiği bir kavrama dönüşmesi asli amaçları dışında kullanılması ile sonuçlanabiliyor. Sayın Başkanın baştaki açışta söylediği şekilde, başka bir ekstremde yoğurttan ağzı yanan usulü “aman daha binamı çizirken sen bana bir ahzükabz vekâlet ver de, ben senin arabanı bile ipotek alayım...” diye insanlar önlem alma çabası içine giriyorlar.

Öte taraftan artık görmemezlikten gelemeyeceğimiz bir teknoloji olgusu var. Yapıların kendisi değilse bile bileşenleri giderek daha çok bant üretimi haline geliyor. Yapı standartlarını da garantiye almaya yönelen bu tutum birbirine benzer korkuluk, merdiven, asansör kovanı giderek cephe tasarımları ile sonuçlanıyor. İnşaat sektöründeki pek çok firmanın mimarlara destek vermek üzere oluşturdukları tasarım ofisleri var. Bunlar kendi ürünlerinin olanakları ile kısıtlı olan benzer detaylar geliştiriyorlar. Yapılara paralel olarak tasarım ekipleri de giderek büyüyor. Artık tek bir mimarın yaratıcısı olduğu tasarım süreçlerinden söz etmek oldukça güç. İç mekan, aydınlatma, akustik, hatta cephe için ayrı tasarımcı uzmanlar var. Büyük yapıların farklı bölümlerini farklı ekipler tasarlıyor, kimi zaman avan projeyi çizen ve uygulama projesini yapan ekipler farklılaşıyor. Bütün bu esnek üretim süreçleri içinde müelliflik ve telif haklarına yönelik olarak tek bir adres bulmak da aynı oranda zor ve karmaşık bir duruma dönüşüyor. Örneğin son yıllarda mimarlarla iç mimarlık hizmeti veren gruplar arasında telif haklarına yönelik olarak ihtilaf davaları görmeye başladık.

Burada üzerinde durulması gereken bir başka konu da kopya yani bir başkasının tasarımını büyük benzerlik içinde uygulama tartışması. Elbette tipolojik hale gelmiş, tekrar ederek gelenekselleşmiş yapı türlerinden bahsetmiyorum. Bu tür yapılarda kopya konusunu tartışmak çok da olanaklı de-

ğil. Belki birbirine benzeyen kanal boyu Hollanda evlerinde, ya da Dikmen apartmanlarında kopya konusunu tartışamayız ama özgün olarak nitelenen ve bu anlamda eser niteliği kazanan yapıların tekrar edilmesi de tartışılması gereken başka bir konu. Murat Belge'nin lafıdır yanılmıyorsam: "Edirne'de Selimiye bir şaheserdir. Kopyası Kocatepe büyük bir binadır, o kadar." Şimdi mesela şunu tartışalım hep beraber: Kocatepe yasal bir yapıdır, bir müellifi vardır. Kocatepe ne kadar özgün bir yapıdır. Birçok kişi tarafından Sinan eserinin kopyası olduğu kabul edilen bu yapının telif hakları var mıdır? Varsa sınırları nelerdir? Bu tartışma içinde Sinan'ın telif hakları nerede durmaktadır?

Yani sonuçta baktığımız zaman kent çok katmanlı, çok çeşitli yapıların bir arada iç içe, yeraldığı bir ortam. Yapı üretiminin giderek ivmelendiği, teknolojinin benzer üretimleri dayattığı, internet üzerinden dünyada var olan bütün örneklerle ulaşma olanağının olduğu, tasarım sürecinin çok sayıda kişi ve bileşene bağımlı hale geldiği bir ortamda özgünlük, müelliflik, telif hakları gibi kavramları tartışmak, yapıları tasarım ve özgünlük sınırları içinde ayırtedebilmek daha da güçleşiyor. Öte yandan mimarlığı diğer üretim alanlarından ayırt eden en önemli özelliklerden biri bir yere bağlı ve bağlamsal olmasıdır. Bu nedenle teorik olarak bakıldığında hiçbir yapı bir diğerinin aynısı ya da kopyası olamaz ya da olmamalı. Nitelikli tasarım ise herşeyden önce yere, yöne, kültüre, iklime özetle bağlama duyarlı olan tasarımdır.

Şüphesiz ben bu konuya ağırlıklı olarak mimarlık dünyasından ve bu dünyanın öncelikleri içinden yaklaşmaya çalıştım, sorular sordum. Diğer katılımcıların aynı konunun hukuk dünyasındaki yansımaları üzerine görüşlerini ben de merak ediyorum.

Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Abdi GÜZER

*Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Öğretim Görevlisi
Oturum Başkanı*

Konuya mimarlık dünyasından bakarken ister istemez kendi gündelik deneyimlerimiz ve önceliklerimiz içinden bakıyoruz. Oysa başta da söylediğim gibi hukuk alanından bakıldığında başka öncelikler, çatışma ve farklılıklar söz konusu olabilir. Bu nedenle burada bulunan uzman kişilerin söyleyecekleri çok çok önemli.

Elbette mimarlık ve tasarım ortamı ve ülke gerçekleriyle hukuk arasında ve sürekli bir geri besleme var. Dolayısıyla yasalar günün koşullarına göre yeniden düzenleniyor, tadil ediliyor, kapsamı değişebiliyor vesaire. Bu tür konuşma platformları ve ortamları da buna çok boyutlu olarak katkı ve geri besleme sağlıyor; disiplinler farklılıklar içinde ki bakışlar bu açıdan da çok önemli.

Sizler için de uygunsa oturma sırası ile devam edelim ben Sn. Doç. Dr. Hayri Bozgeyik'le başlayacağım. Siz buyurun.

Doç. Dr. Hayri BOZGEYİK

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Öğretim Görevlisi

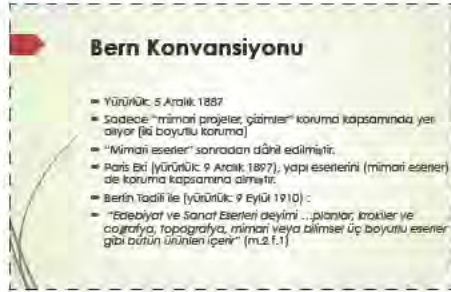
Herkes merhabalar.

Tabii burada karşılaştığımız, sizlerin tabii daha çok içinde yaşıyorsunuz, karşılaştığınız ve bizim de karşılaştığımız problemler aslında dünyanın başka birçok yerinde yine yaşanıyor. Bunlar için yasal düzenlemeler var, bu konularda ileri sürülen görüşler var. Gerek sektörlerin yaklaşımları var, gerek

hukukçuların mahkemelerin, yargı mercilerinin yaklaşımları var, söylenen sözler var.

Benim amacım, biraz başta birkaç ülke, tabii bütün ülkeleri ele alıp veya hepsini harmanlayıp böyle burada bir şey içerisinde sunmak oldukça zor. Yani ilginç bulduğum böyle birkaç ülkeyi sizlere arz etmeye çalışacağım. En sonunda belki Türkiye'deki mukayeseli olması açısından tabii bizdeki yasal düzenlemelere de bakmak gerekiyor. Türkiye'yle böyle bir kısa mukayese yaparak bitireceğim, ama çok uzatmamaya çalışacağım. Belki soru-cevap faslı daha faydalı olabilir diye düşünüyorum.

Tabii telif hakkı deyince bu Bern Sözleşmesi karşınıza çıkan uluslararası metinlerin başında geliyor. Bunu hepimiz biliyoruz. 19. Yüzyılın sonlarında yapılmış yürürlüğe girmiş. Dolayısıyla bizim konuyu etkilemesi açısından da önemli bir tabii ki metin. Bunda yapılan değişiklikler söz konusu. Diğer uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi Bern Sözleşmesinde de, belki ilk metninde yoksa da sonraki metinlerde işte mimari eserlerin korunmasıyla ilgili daha açık düzenlemelerin olduğunu görüyoruz.

Tabii ki kavram açısından belki şunu öncelikle belirtmek gerekiyor: Ben slâytlarda yer verdim, arkadaşlarımız da tabii bu konuya belki dikkat çekeceklerdir. Siz de eğer kanunu incelemişsinizdir mutlaka. Bu kavram farklılıkları, kavram kargaşasıyla karşılaşmışsınızdır. Mimari eserler deyince, tabii ki aslında konumuz olan bir estetik değer ifade eden veya bir güzel sanat vasfı olan yapılar kastediliyor. Burada mimari eserlerin korunması deyince de, aslında kastedilen şey budur. Fakat belki bağlantılı olduğu için, birçok yönden bağlantılar içerdiğinden dolayı, işte projelerin mimari eser oluşturacak nitelikteki projeler veya bu nitelikte olmayan projeler gibi veya farklı projeler de tabii bazen tartışmaya açılabilir. Farklı çünkü mesleklerin de ürettiği çeşitli projeler söz konusu. Bunların durumuyla ilgili de bazen tereddütler ortaya çıkabiliyor.

Özetle Bern Konvansiyonu, tabii konumuzla ilgili yasal düzenlemelerin, az sonra vereceğimiz örneklerden de zaten bunu göreceğiz ki, Avrupa'daki birçok ülkenin Amerika'nın Türkiye'nin mevzuatlarındaki, yani mimari eserlerin yapı olarak güzel sanat niteliği taşıyan yapıların korunmasıyla ilgili tereddütleri çözen metin uluslararası nitelikteki Bern Sözleşmesidir. Tabii bir konvansiyon oluşu ve diğer ülkeler bu sözleşmeye iç hukuk kurallarını

Almanya

- 1794 tarihli kanun:
- Telif hakları ile ilgili ilk yasal düzenleme
- Müellifin haklarından çok yayıncının haklarına ilişkin.
- Yayıncı hakları kapsamında "haritalar, gravürler, topografik çizimler ve müzikal besteler" sayılıyor
- Mimari çizimler veya mimari eserler yer almıyor

Almanya

- 1837 tarihli Kanun: Sanat eseri olarak nitelendirilmeyen çizimler de koruma kapsamında.
- 9 Ocak 1876 tarihli Alman kanun (Güzel Sanat Eserleri Üzerindeki Telif Haklarına Dair Kanun)
- Düzenleme mimari eserler bakımından uygulanmaz.
- Gerçekçe: Binaların güzel sanat eseri olarak kabul edilemesi.
- Mimari çizimlerin çoğaltılmasına karşı koruma var.
- Mimari çizimlerle oluşturulmuş binalara ilişkin bir koruma engellenmiyor.

Almanya

- 1876 tarihli kanun sonrasında mimari eserlerin de koruma kapsamına alınması yönünde yolun çabalar görüyor.
- 19 Haziran 1901 tarihli kanun: Bir dönüm noktası.
- Mimari eserler, asıl amaçları sanat eseri olarak değerlendirilemeyecek olan eserler kapsamında sayılmış.
- Sanatsal amaç taşıyan mimari eserlerin güzel sanat eserleri kapsamına girildiği kanunda açık olarak belirtilmiştir.

Almanya

- 1876 tarihli kanun sonrasında mimari eserlerin de koruma kapsamına alınması yönünde yolun çabalar görüyor.
- 19 Haziran 1901 tarihli kanun: Bir dönüm noktası. Mimari eserler, asıl amaçları sanat eseri niteliğinde olmayan eserler kapsamında sayılmış (Friedrich 27).
- Sanatsal amaç taşıyan mimari eserlerin güzel sanat eserleri kapsamına girildiği kanunda açık olarak belirtilmiştir.

uyduruyorlar. Bunlardan birisi Almanya Bern Sözleşmesinden önce var, yine telif hakkıyla ilgili konuları düzenleyen bir yasal düzenleme. Burada mimari eserler yer almıyor. Hatta benim aldığım notlara göre mimari çizimlerin, yani proje dediğimiz mimari çizimlerin de korunmasıyla ilgili açık bir hüküm yoktur.

Geriye doğru gittiğimizde, tabii telif hakkının daha ziyade edebi eserler, hatta kitap gibi böyle yazıya dökülen eserlerle ilgili bir kavram olarak ele alındığını görüyoruz. 20. Yüzyıla doğru gelirken ve 20. Yüzyıldan sonra işin eser kategorilerinin daha da genişlediğini, koruma kapsamının daha da genişlediğini görüyoruz.

Sonra 1800'lü yıllarda yapılan değişik kanunlar var yine Almanya'da. Burada mesela 1837 tarihli kanun ki, bu Bern Konvansiyonundan önce çıkmış bir kanun. Yine burada sanat eseri olarak nitelendirilmeyen çizimler de koruma kapsamında. Yani mimari proje dediğimiz biz, o binanın estetik niteliğinden bağımsız olarak projelerin korunmasıyla ilgili bir şey görüyoruz, burada bir dayanak görüyoruz. Mimari eserlerle ilgili bir şey yoktur, bir açıklık yoktur. Belki çok ihtiyaç da hissedilmiyor ki, zaten 19. Yüzyılın sonlarına doğru bu konuda sektörün taleplerinin biraz daha yüksek sesle dile getirilmeye başlandığını görüyoruz. Zira mesela bu yıllarda böyle bir talep, yani varsa da belki çok kitaplara yansımıyor.

Evet, buradaki şeylerin tabii herhalde bilgisayar programlarının farklılığından dolayı; yani benim özellikle vurgulamak amacıyla tirelemediğim bir şey bu. Hecelemeyle ilgili demek programlar arasında bir şey var.

Almanya'da 1901 tarihi dikkatinizi çekmiştir, Bern Sözleşmesinden sonraki bir tarih. Bu konu açısından bir dönüm noktası, ama asıl yasal düzenleme tabii değil. Asıl amacı sanat eseri olarak değerlendirilemeyecek olan eserler diye orada bir kategori altında mimari eserlerin de neden tabii böyle bir şey? Mimarideki üretimlerin çeşitliliğinden olsa gerektir. Çoğunluk itibariyle fonksiyonel yapılar, yani değişik amaçlarla kullanılan yapılar; iş amacıyla, mesken amacıyla, eğitim amacıyla, başka amaçlarla kullanılan yapılar var. Asıl amacı değil, ama estetik değer olduğu takdirde korunabileceğine dair bir yasal düzenleme görülüyor.

Şu anda Almanya'da yürürlükte olan, tabii 1965 tarihli kanun var. Bu kanunun 2. Maddesi. Bizdeki aslında belki 4 maddenin, herhalde en azından 4 maddenin karşılığı gibi, çok daha yalın olarak ifade edildiğini görüyoruz. Yani bazı şeyler sayılıyor. Bizdeki sayma yönteminin, işte az

sonra belki metin yansıdığında göreceğiz. Değişik zamanlarda yapılan değişikliklerle, farklı zamanlarda yapılan değişikliklerle aynı kavramın aynı cümle içerisinde bir-iki yerde geçtiğini, farklı kavramlarla kullanıldığını. Bunun da tabii bazı tereddütlere duraksamalara yol açtığını göreceğiz. Şu mimari eser mimarlık eseri üzerinde bile, işte hukuk şeylerinde veya bazı belki mahkeme kararlarında, belki siz diyelim ki incelemişseniz sizin zihninizde bazı tereddütler, acaba bu farklı şeyler mi söylemek istiyor? Yani normalde tabii hukukta terminoloji kavram çok önem atfedilen bir konudur. Yani aynı şeyi, aynı kavramla ifade etmek gerekir. Çünkü hani roman yazsak veya edebi bir şey yazsak, belki aynı şey için farklı kavramlar kullanmak bir çeşitliliktir veya güzellik katar, ama hukukta aynı şey için farklı kavram kullanıldığında duraksamak gerekiyor, yani durmak gerekiyor. Çünkü farklı bir şey ifade edilmiş olabilir. Yani konunun farklı bir boyutu olabilir.

Şimdi burada 2. Maddede, mimari eserler ve bunların taslakları, 2. Madde-nin 4. Bendinde diyelim. 4 numaralı bent bizdeki ifadesiyle. Mimarlık eserleri dahil, güzel sanat eserleriyle bunların taslakları. Yani burada mesela güzel sanat eserlerini bizdeki 4. Maddede sayılıyor biliyorsunuz. Yani tezhiptir minyatürdür oymadır, yani burada belki onlarca şey sayılıyor. Bunlar sayılmıyor, güzel sanat eseri neyse odur yani. Öz bir ifade var.

Sonra keza 7. bentte çizimler planlar haritalar eskizler tablolar ve üç boyutlu modeller gibi bilimsel ve teknik nitelikteki gösterimler diyor. Bunlardan tabii 7. Benttekini iki boyutlu koruma diyebiliriz. Bizdeki 2. Maddenin karşılığı oluyor aynı zamanda bu, böyle de diyebiliriz. 2. Maddenin 3. Fıkrasında, yani Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun sayılan şeylere aslında bu denk geliyor. Orada da çizimler planlar haritalar krokiler vesaire sayılıyor.

Diğeri ise, burada da tereddüt yoktur, o üç boyutlu. Çünkü mimarlık eserleri, yani inşa edilen yapılar ve bunların taslakları. Taslakla yapıyı birbirinden ayırmıyor, artı taslak için mutlaka 4. Maddede olduğu gibi bir bilimsel ve teknik nitelik olması şart değil. Yani taslak eğer o şeyi gösteriyorsa, basit nitelikte de olsa. Yani benim anladığım kadarıyla bir karalama bile olsa, profesyonel bir çalışma olmasa bile, bununla ilgili bazı davalara muhtemelen takip ediyorsunuz biliyorsunuzdur. Örneğin, Amerika'da ikiz kuleler yerine yapılan binalarla ilgili bir dava gündeme gelmişti. Orada mimarlık öğrencisi tarafından yapılan, belki biraz daha acemice veya basitçe yapılan bazı çalışmalarda da o eserin niteliği ortaya çıktığından dolayı korumanın söz konusu olacağında tabii tereddüt yoktur.

Almanya'daki çok özet olarak böyle; yani yasal zemin daha sade. Yani bizimkiyle mukayese ettiğimizde daha sade, daha kolay anlaşılabilir, çok tereddüde yol açmayacak bir ifade tarzı var. İngiltere'de de 1911 yılı yine Bern Konvansiyonundan sonraki bir şey. Burada bina ve yapıların korunmasıyla ilgili açıklık var. Bunların

sanatsal bir nitelik ve sanatsal bir tasarım taşıması şartıyla korunabileceği ifade ediyor. Orada da tabii farklı telif kanunları kabul edilmiş günümüze gelinceye kadar, ama şu anda yürürlükte olan kanun 1988 tarihli kanun, telif hakkı tasarım ve patent kanunu şeklinde ifade edilebilecek bir kanun.

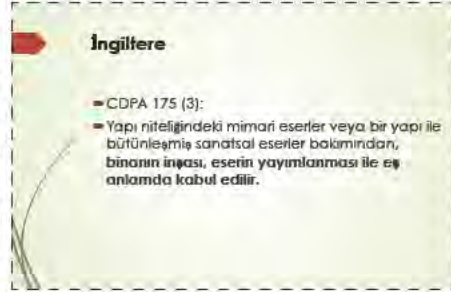
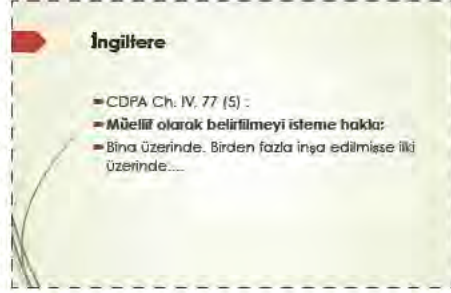
Burada sanatsal niteliğine bakılmaksızın, mimari eserler veya bunların taslakları güzel sanat eseri olarak korunur diyor. Aslında aynı anlamda Alman kanunuyla, fakat sanatsal niteliğine bakılmaksızın şeklinde bir yan cümle burada dikkatimizi çekiyor. Yani bunun kişilere göre sübjektif olarak değişebilecek

olan sanatsal niteliğine bakılmaz. Yani birisi için sanat olan, başkası için sanat olmayabilir veya estetik değer taşıyor taşıymıyor şeklinde bir tartışmaya girmeksizin, böyle bir sanatsal amaç eğer taşıyorsa, bunun niteliğine yani kişiden kişiye farklılık arz edebileceğine bakılmaksızın bunlar korunabilir şeklinde yine bir ifade görüyoruz.

Buradan birkaç şey, bizdeki benzer, mesela 15. Madde; eser sahibi olarak belirtilmeyi isteme hakkının karşılığı olarak, müellif olarak belirtilmeyi isteme hakkı bina üzerinde gösterilir. Yalnız bunun nasıl gösterileceğinin detayı yoktur. Bu da tabii zaman zaman belki tereddütlere yol açabiliyor. Birden fazla inşa edilmişse, yani benim anladığım, işte diyelim üç-beş blokluk bir yapı kompleksi söz konusuysa, mesela bir üniversite kampusunda her binanın üzerinde ayrı bir tabela gibi böyle bir şey değil, ilk inşa edilen üzerinde yer alır şeklinde bir şey var.

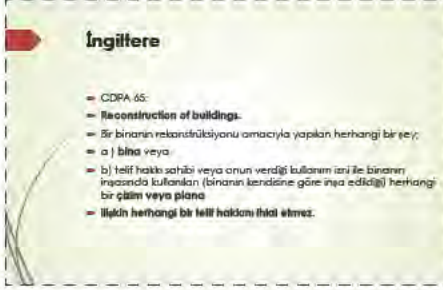
Bu uygulamanın da tabii bizde istisnaları var belki. Ben bir-iki tane biliyorum sadece. Çok yaygın böyle bir gelenek olmadığını görüyoruz. Aslında hayata geçirilse belki çok daha güzel olabilir. Adın belirtilmesini istemeyi; çünkü kanun manevi haklar arasında sayıyor. Ve mimarı açısından belki en önemli yönlerden birisi budur. Yani o eserin kendisine yaptığı atfı açıklamak ve başka kişilere de bunu duyurmak.

Aynı kanunun, yani 1988 tarihli kanunun, mimari eserlerle ilgili koruma 20. Yüzyılın başlarına kadar gidiyor İngiltere’de de. O konuda problem yok, Almanya’da da aynı şey söz konusu. Yalnız kanun değişik yönleriyle yenilenerek, şu anda 1988 tarihli. 175. Madde örneğin, bizdeki aslında 22. Maddeyle belki aynı anlama gelen bir şey. “Yapı niteliğindeki mimari eserler veya bir yapıyla bütünleşmiş sanatsal eserler bakımından” diye aslında burada bir ayrım da yapılıyor. Binanın inşası, eserin yayınlanmasıyla eş anlamda kabul edilir. Bina inşa edildiğinde eser de, yani nasıl bir eseri bastığımızda yayımladığımızda çoğaltma hakkı gibi. Burada işte binanın inşası... Yalnız giriş cümlesine tabii dikkat etmek gerekiyor. Bu konudaki tereddütler muhtemelen hâkim bey

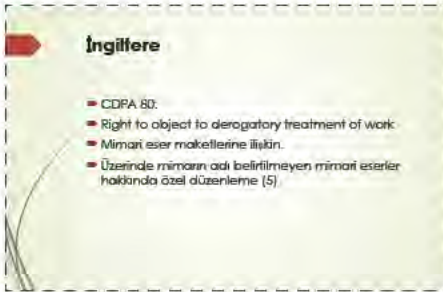
buna işaret edecektir, çok sayıda örnek var. Eğer yapı niteliğinde bir mimari eser varsa çoğaltmadır bu. Çünkü çoğaltma dediğimizde, yine telif hakkına konu olan yeni bir eserin ortaya çıkması söz konusu. Eğer üretilen şey böyle bir şey değilse, yani ortaya çıkan üzerinde bir mimari eserden dolayı bir hak söz konusu değilse, bu çoğaltma olarak nitelendirilmiyor. Bununla ilgili de tabii bazı soru işaretleri henüz tam olarak giderilmiş değil.

Binanın yeniden inşası ve konstrüksiyonu amacıyla yapılan herhangi bir şey, 65. Madde bu da aynı kanunda yer alıyor. Yani benim bu maddeden anladığım açıkçası şöyle. İsterseniz önce maddeye kısaca bir göz atalım. Bir binanın rekonstrüksiyonu amacıyla yapılan herhangi bir şey, bina veya telif hakkı sahibi

veya onun verdiği kullanım izniyle binanın inşasında kullanılan herhangi bir çizim veya plana ilişkin herhangi bir telif hakkını ihlal etmez diyor. Açıkça kanunda yer alan bir hüküm bu.

Yani güzel sanat eseri niteliğinde bir bina örneğin yaptırdık. 10 sene sonra değişik bir sebeple, diyelim ki güvenlik sebebiyle bunu yıkıp yeniden yapmak eğer söz konusu ise, bunu yıkıp yeniden yapmak herhangi bir şekilde ne binaya ilişkin telif hakkını ihlal eder, ne de o binanın inşasında kullanılan çizim veya plana ilişkin herhangi bir telif hakkını ihlal etmez şeklinde ifade ediliyor.

80. madde, yani eserin kötüleştirilmesine karşı çıkma hakkı şeklinde belki ifade edebileceğimiz bir konuyu düzenliyor. Bizde mesela Telif Kanunundaki 16. Madde, aslında yani bu değişiklikler konusu, değiştirmeler konusu sizin de işaret ettiğiniz şey, bir fabrikadaki üretim bandının mesela belki basit diyebileceğimiz

yer değiştirmeleri de telif hakkını ihlal eder mi etmez mi? Veya zaman zaman Yargıtay kararlarına konu olan, işte bunlardan birisi İstanbul'daki Soyak sitesiyle ilgili. Yani mesken olarak kullanılan bir yapıda binaların dış cephe renginin değiştirilmesi, yani binanın yeniden boyanması diye anlıyoruz. Herhalde zaman geçince solmalar belki söz konusu olmuştur, kötüleşme veya çirkinleşme söz konusu olmuştur. Ya aynı renkle veya başka muadil

bir renkle bunun yeniden boyanması bile değiştirme olarak kabul edilip, telif hakkının ihlali olarak değerlendirilebiliyor çünkü.

İşte burada, yani 16. Maddeyle ilgili uyuşmazlıklar şöyle bir tasnif edilse, önemli bir kısmını herhalde 16. Maddeyle ilgili olduğu görülecektir. Bu hem mimari eser maketleriyle ilgili olarak burada söz konusu eserin kötüleştirilmesine karşı çıkma hakkı. Üzerinde mimarın adı belirtilmeyen mimari eserler hakkında özel düzenleme vardır diyor. Yani burada mimarın eğer o bir mimari eserse, yani onu okuyan bir kişi buradaki mimarın adını görerek, yani o mimar hakkında olumlu bir izlenim edinecek şekilde bir eğer yapı söz konusuysa, kanunun sistematigi; mimara adının eser üzerinde gösterilmesine teşvik ediyor. Bunun gösterilmesini iste, yani bu sana... Tabir yerindeyse, bu yapı sana olumlu bir referans niteliği taşıyorsa, adının gösterilmesini iste diyor. Burada da mesela böyle bir ayırım yapılıyor 5. Bentte. Ben bunun çok detayına girmeyeceğim. Biraz daha detaylı bir düzenleme söz konusu. Yani adı belirtilen eserle belirtilmeyen eserleri ayırıyor.

Amerika'ya geldiğimizde, oldukça farklı bir tabloyla karşılaşyoruz. Zira 1909 tarihi biliyorsunuz Bern Sözleşmesinden sonra ki, Amerika'nın Bern Sözleşmesine katılımı Avrupa ülkelerinden sonra gerçekleşmiştir. Bu dolayısıyla mimari eserlerle ilgili konuyu da etkilemiştir. Çizimler için projeler için bir telif hakkı koruması konusunda bir tereddüt yoktur. Yani 20. Yüzyılın başı itibarıyla Amerika'da da böyle bir tereddüt yoktur. Ama tartışılan şey, mimari eserlerde telif hakkı korunsun mu korunmasın mı? Bu uzun süre tartışılmıştır. 1976 tarihli bir yasa değişikliğinde bile, mimari eserler Amerikan Telif

ABD

- 1909 tarihli telif hakları kanununun yürürlüğe girmesinden önce sektör talepleri.
- Bu kanunda sadece "mimari çizimler" için telif hakkı koruması yer almıştır (Ch.320, §5).

ABD

- 1976 tarihli kanun
- Mimari projeler için telif koruması öngörmekle birlikte mimari eserler yine koruma kapsamına alınmamıştır.
- USC § 101: "mimari planlar dâhil, diyagramlar, maketler ve teknik çizimler"

Kanununda koruma kapsamına alınmamıştır. Projeler korunmuştur, ama mimari eserler üzerinde telif hakkı kabul edilmemiştir. 101. Paragrafı, mimari planlar dahil diyagramlar maketler teknik çizimler maketler korunuyor, model olarak korunuyor, ama yapı üzerinde bir telif hakkı koruması söz konusu olmuyor. Tabii temel sebep, az sonra Cahit Bey de buna değinecektir, bu çatışmaya yol açması. Yani telif hakkıyla mülkiyet hakkının ciddi bir şekilde burada karşı karşıya gelmesi sebebiyle bu kabul edilmiyor. Yani mülkiyet hakkını sınırlandıracağı gerekçesiyle özetle kabul edilmiyor.

ABD

- 1990 AWCFA, § 102 (a) (8). Yürürlük 01.12.1990.
- §101: "Mimari eser", bir bina, mimari proje veya çizim gibi herhangi bir ifade ortamında fiziki olarak somutlaşmış tüm bina tasarımlarını ifade etmektedir
- "Eser, tasarımdaki alan ve unsurların kompozisyonu ve düzenlenmesinin yanında genel şekli de içerir, fakat tek başına standart özellikleri içermez"

ABD

- Bir yapının mimari eser niteliği iki aşamalı olarak belirlenir:
- Orijinal tasarım unsurlarının bulunup bulunmadığı,
- Bu tasarımların işlevsel olarak gerekli olup olmadığı. *National Medical Care Inc v Espiritu (2003)*

Tabii çok sektör talepleri var. Yani eş-zamanlı gibi diyebiliriz yani Avrupa ülkelerinde. Çünkü Bern sonrasında bu sektörü tabii harekete geçiriyor ve telif mevzuatının bu sözleşmeye uyumlu hale getirilmesi isteniyor. Avrupa'da olduğu gibi Amerika'da da mimari eserlerin korunmasıyla ilgili yasal düzenleme talep ediliyor sektörden. Ama bu uzun süre kabul edilmiyor, ta ki 1990 yılına kadar.

Uyum kanunu yanılmıyorsam 89'da olması lazım, hemen sonrasında bir kanun değişikliği aslında. Buna mimari eserler telif hakkı koruma kanunu şeklinde böyle bir kısaltmayla ifade edilebilir. 101. Madde, koruma konuları arasına mimari eseri

de tabii sayıyor. Nasıl bizde girişteki tanımlarda olduğu gibi, işte eser eser sahibi gibi tanımlar var kanunun giriş maddelerinde. Burada da bu bölümün giriş maddesinde, tanımlar maddesinde mimari eser tanımlanıyor. Bir bina mimari proje veya çizim gibi herhangi bir ifade ortamında fiziki olarak somutlaşmış tüm bina tasarımlarını ifade etmektedir. Mimari eser bir bina olabilir, mimari proje olabilir veya çizim gibi, buradaki çizimi belki projeyi biraz daha teknik bir belge olarak düşünürsek çizimi biraz daha esnek bir belge olarak düşünebiliriz. Bina proje veyahut çizim gibi herhangi bir ifade ortamında fiziki olarak somutlaşmış tüm bina tasarımlarını ifade etmektedir diyor.

Burada tabii dikkat ederseniz estetik değerle ilgili açık bir referans yoktur. Eser tasarımdaki alan ve unsurların kompozisyonu ve düzenlenmesinin yanında, genel şekli de içerir. Fakat tek başına standart özellikleri içermez. Amerikan hukukunda ve sektörle hukuk arasındaki tartışmalarda izlenen şeylerden birisi de tabii bu standart özelliklerin korunup korunmayacağı fonksiyonel olması bakımından. Çünkü bu mimaride sıklıkla karşılaşılabılır. İşte bir pencerelerin, ne bileyim bir çatının veya girişin veya bir salonun işlevsel olup olmadığıyla ilgili önemli tartışmalar görüyoruz.

Burada bir karardan çıkan iki kriter, mimari eser niteliği bir yapıda nasıl belirlenir? Aslında bu aşamalı olarak çok fazla ele alınmıyor. Kararlara da baktığımızda kısmen bunu söyleyebiliriz. Bir haksızlık olmaz bunu söyle-

mek. Mimari eser midir değil midir derken, bir taraf eserdir deyip gerekçesini ortaya koymadan bazı şeyler iddia ediyor, diğer taraf yani biz işi böyle kör dövüşü –tabirimi mazur görün- içerisinde ele almayı çoğu zaman tercih ediyoruz. Diğer tarafsa çok fazla gerekçesine değinmeden, hayır bu mimari eser değildir deyip kestirip atabiliyor. Neden? İşte bir yapının zaten birçok benzeri vardır, bütün apartmanlar işte 5-10 katlıdır. Dolayısıyla bu da 5-10 katlı bir apartmandır deyip, hepsinde cam vardır, hepsinde kapı vardır, hepsinin üzerinde bir çatı veya benzeri bir şey vardır deyip kestirip atılabiliyor. Yani iddiayı ortaya koyarken bunun gerekçelerini mantıklı bir şekilde tutarlı bir şekilde şey yapmak gerekiyor.

Orijinal tasarım unsuru var mı yok mu? Bir bunu belirler. Bu tasarımlar işlevsel olarak gerekir mi gerekmez mi? Yani örneğin duvar tasarımı var. İşte bu duvar tasarımı burada bir tasarım unsuru var mı yok mu? Evet, bir tasarım unsuru vardır. İşlevsel olarak bu gerekir mi gerekmez mi? Açıkçası eğer burada mesela bu deliklerin açılması akustikle ilgili bir gerekliliğin sonucuysa, belki bu bir işlevsel özelliktir deyip korunmayacaktır. Ama gerekli değildir diyorsak, işlevsel açıdan gerekli değildir diyorsak, burada bir orijinal tasarım olduğu sonucuna varacağız.

Mimari eserlerin resimlemesiyle ilgili açık hüküm var. Bizde de var, aslında bu 40. Maddede yanılmıyorsa telif hakkını ihlal etmez diyor. Sonra bir mimari eserin malikinin eserde değişiklik yapabilmek veya ayrılan en önemli yönlerden birisi budur. Amerikan hukukuyla Türk hukuku Avrupa hukukunda yer alan birçok kuralların. Eserde değişiklik yapabilmek veya eseri tahrip edebilmek için, eserin müellifi veya telif hakkı sahibinin rızasını almak zorunda değil diye şu anda yürürlükte olan Amerikan Telif Kanununun 120. Maddesi.

İsviçre, çok uzatmayacağım burası çok kısa. Burada da yine Almanya'yla paralel diyebileceğimiz bir düzenleme var. Mevcut kanunun 2. Maddesinde bu düzenlemeyi görüyoruz.

Türkiye'de ne var? Bildiğiniz işte 1952 yılından itibaren yürürlükte olan bir Telif Kanunu var ve burada bir 2. Madde var, bir de 4. Madde var.

İsviçre

- Çizimler, planlar, haritalar veya estetik nitelik taşıyan illüstrasyonlar gibi bilimsel veya teknik içerikli eserler (Art.2 Abs.2 d).
- Mimari eserler (Art.2 Abs.2 e) ve
- Fikri bir yaratım ve hususiyet taşımak şartıyla bu eserlerin tasarımları, adları ve parçaları (Art.2 Abs.4) da

Türkiye

- 8 Mayıs 1910 tarihli Hukukî Teferrüat Kanunu
- Mimarî eserlerin korunmasına ilişkin açık düzenleme yer almıyor
- 1923 tarihli Lozan Antlaşması:
- Fikri mülkiyetle ilişkin uluslararası antlaşmalara katılma yükümlü
- 28 Mayıs 1951: Bern Sözleşmesi'nin 1948 tarihli fiiksel değişikliğine katılım
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu: Yürürlük: 1 Ocak 1952.

Türkiye

- Mimarî projeler ilim ve edebiyat eserleri (m.2 b.3).
- Mimarî eserler ise güzel sanat eserleri (m.4 b.3) arasında sayılıyor.

Türkiye – Problem alanları

- FSEK m.2 b.3'ün sayım tekniği
- Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri.

Buna belki 22. Maddeyi tabii saymak gerekiyor, çoğaltma hakkıyla ilgili olarak. Burada şöyle bir maddenin tamamına bakma imkânı olursa; 2. Maddenin 3. Bendi, yani 3. Bent bu maddede sadece bir paragraf. Vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleri. Yani bu ilim edebiyat eserlerini sayıyor kanun bu maddesinde. Şunlar ilim ve edebiyat eserleridir diyor ve bunlardan birisi de burada yer alan ifade, bir paragraf. Her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleri, her nevi harita plan proje, kroki resim, coğrafya topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık veya şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler... Bakın mimari iki veya üç yerde geçiyor. Proje birkaç şekilde geçiyor. Hem mimarlık, hem mimari kelimeleri geçiyor. Yani burada işte bir acaba farklılık var mı yok mu diye şeye sebep olabiliyor. Çevre ve sahne tasarımları projeleri diye... İşte Alman kanununda aslında kısa bir cümleyle, bir satırla ifade edilen şey, uzun bir şeyle ifade edilmeye çalışılıyor.

4. maddeye baktığımızda, burada güzel sanat eserlerini tanımlıyor. Aslında bizim tabii daha çok konumuz bununla ilgili. Giriş ifadesi şöyle: Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan diye orada farklı eser türleri sayılıyor ve bunlardan birisi de mimarlık eserleri.

Buradan çıkan sonuç tabii şudur: Burada mimarlık eserinin somut inşa edilmiş bir yapı olması. Zaten

bu konuda çok tereddüt yok, ama kanunda açıkça buna yer verilmemiş. Bunun estetik bir değere sahip olması. Şurada ise bedi vasfı bulunmama, mesela farklılık var. Türk hukukunda, yani problem alanları nelerdir? Benim tespit ettiğim birkaç husus var. Bunlara kısaca işaret ederek ben soru-cevap faslına konuyu havale etmek istiyorum.

Birincisi, tabi bedi vasıf, estetik değer, güzel sanat eseri gibi, yani kavram farklılıkları. Bu çok maksatlı, yani kasıtlı farklılıklar değil. Farklı zamanlarda değişikliklerin aslında bir sonucu diye düşünüyorum ben. Mesela her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri diyor. Sonra mimari proje, mimarlık projesi, mimari eser, mimarlık eseri gibi ifadeler yer alıyor. Bu hem hukukçuların kafasını karıştırıyor, belki daha çok mimarların kafasını karıştırıyor gibi geliyor bana.

İki boyutlu üç boyutlu koruma farkı var. Yani bu nerede başlıyor nerede bitiyor çok belirgin değil. İşte proje nerede korumaya başlar nerede biter? Projenin korunmasının bittiği, yani sadece proje müellifi olan, estetik hiçbir kaygı gütmeyen, yani tamamen sıradan diyebileceğimiz. Bu da sonuçta bir ihtiyaca cevap veren işlevsel bir eser yaptığınızda, korumanın belli bir noktada bitmesi gerekiyor. Çünkü taleplerin de gerçekçi olması gerekiyor. Yani hukukun bir olayı çözmesini istediğimizde, taleplerin de gerçekçi olması gerekiyor.

Nitekim kararlarda da işaret edilecektir, gerçekçi olmayan talepler bir yerde aşırı uçlar arasında gidip gelen görüşlere kararları bir yerde yol açabiliyor. Çünkü iki boyutlu korumayla üç boyutlu koruma birbirinden farklı. Yani proje korumasıyla, mimari eser koruması birbirinden farklı. Birinde sahip

Türkiye – Problem alanları

- FSEK m.4 b.3'de mimari tasarımlara yer verilmemesi
- Madde 4:
- Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip alan:
- ...
- 3. Mimarlık eserleri.

Türkiye – Problem alanları

- Kavram kargaşası
- Bedi vasıf, estetik değer, güzel sanat eseri
- Her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri...
- Mimarî proje, mimarlık projesi, mimari eser, mimarlık eseri....

Türkiye – Problem alanları

- İki boyutlu – üç boyutlu koruma farkı
- İki boyutlu koruma, üç boyutlu korumayı kapsamaz!

Türkiye – Problem alanları

- Mimari projelerin uygulanması - çoğaltma
- "Mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır" FSEK m.22 f.2.

Türkiye – Problem alanları

- Değişiklikler (FSEK 16) sistematigi

Türkiye – Problem alanları

- Tadilat projelerinin her halükarda değerlendirme yasağı (FSEK 16) kapsamında olup olmadığı tartışması

Türkiye – Problem alanları

- İki açıyı uç arasında gidip gelen kararlar.

olduğumuz şeyi diğerini kapsayacak şekilde genişletmeyi talep etmek tabii bir yerde hukuka aykırı bir talep oluyor.

22. maddeyle ilgili tereddüt var, az önce ifade ettiğim şey bu. Mimarlık eserlerine ait... İşte buradaki mimarlık eseri nedir? 4. Maddeye mi atıf yapıyor? Yoksa her şeyin mi içine giriyor? Bazen isteyerek oluşturulan bir tereddüt, ama aslında kanunun tabii şeyi açık olması gerekirken, acaba bütün projelerin uygulanması çoğaltma mıdır değil midir gibi böyle bir şeyle de karşı karşıya oluyoruz.

Değişiklikler sistematigi, yani 16. Madde. Nereye kadar müdahale edebilir mülk sahibi, nereye kadar edemez? Hangisi onun müellifin engelleyebileceği bir değişikliktir, hangisi değildir? Bu keza bir tartışma konusu. Tadilat projelerinin 16. Maddeyi her halükârda ihlal edip etmediği mesela, bu da ilginç bir tartışma. Bizde yapılan tartışmaların birçoğu, hani Türkiye kendine özgü şartları olan bir ülkedir diye bazen söylenir. Aynı şey telifte de geçerli. Yani toplum kapalı katlar gibidir. Yani siyasi tartışmaların bir boyutunu da işte hukukta görüyoruz. Hukuktaki tartışmaların bir boyutunu mimaride, bir boyutunu telifte de aynı şeyleri görüyoruz.

Yurtdışında mesela çıktığınızda belki siz de ben de kısmen bu konu üzerinde biraz çalışma yapma fırsatı oldu. Bizdeki tereddütlerin ve tar-

tişmaların yaşanmadığını gördüm. Yani oradaki gerek akademik çalışmalarda, gerek kararlarda. Yani tadilat projesi yapmak mimarın proje üzerindeki telif hakkını ihlal eder mi etmez mi? Mesela burası bir bina. Diyelim ki burası normal sıradan bir bina, yani mimarlık eseri değil diyelim, ama bu salonda bir değişiklik yapılmış öyle anlaşıyor. Şimdi mimarın telif hakkını bu ihlal etmiş midir etmemiş midir? Yani mimardan biz onay aldık mı almadık mı? Herhalde aldık.

Şimdi bir tarafta konunun dışında bir üçüncü kişi var, tadilat projesi çizen kişi, bir tarafta diyelim ki 10 sene 20 sene önce apartmanın projesini çizen kişi. İşte sonraki bu tadilat projesi...

Yine önemli bir kısmı uyumsuzlukların bu konuyla ilgili olarak görüyorum. Tabii bunların da sonucu, olaya farklı açılardan böyle bakınca, mesela başkanım girişte söyledi. Cephe değişiklikleri, evet ben de bazen görüyorum, ama yani burada Osmanlı Selçuklu şeyi açıkçası ben düşünmedim, böyle bir şey okumadım da, ama yani demek ki böyle bir şey var. Çünkü siz işin uzmanısınız.

Ama cadde boyunca süre gelen bütün binalar acaba mimarlık eseri mi? Bunu da tabii şey yapmak gerekiyor. Yani orada bir değişiklik yapılıyorsa, evet estetik değer taşıyan bir yapı eğer diyelim ki batı tarzı inşa edilmiş, siz ona Osmanlı elbisesi giydirmeye veyahut da Selçuklu elbisesi giydirmeye çalışıyorsanız, burada yanlış yapmışsınız demektir. Ama her yapı da böyle midir? Bunu da göz önüne alarak, biraz daha gerçekçi tabii talepleri dile getirmek herhalde daha iyi olur diye düşünüyorum.

Sektör gerçekten neye ihtiyaç duyuyor? Açıkçası bunu net olarak ortaya koymuyor benim gördüğüm kadarıyla. Çünkü çok aşırı uçta gidip gelen, yani bir köyde inşa edilen, sadece işte dört duvardan ibaret bir tane de klasik çatılı bir ilkokul için yapılmış basit bir tadilatla bile, mimar benim mimarlık hakkını ihlal edilmiştir değişiklikler ihlal edilmiştir, değişiklik yasağına dayanarak çeşitli talepler ileri sürüyor. Dolayısıyla taleplerin gerçekçi olması halinde, herhalde çözüme daha kolay ulaşabiliriz diye düşünüyorum. Yani böyle düşünüyorum.

Türkiye – Problem alanları

= Mimarlık sektörünün gerçekten neye ihtiyaç duyduğunu belirlemedeki zorluklar.

Türkiye – Problem alanları

= Sözleşme hukuku – telif hukuku – imar hukuku
üçlemi

Bir de belki şu, yani bunu tartışabiliriz. Mimari eser niteliğinin belirlenmesinde dikkate alınacak zaman nedir? Bu herhalde son slâydım. Ne zamandır? Şimdi şeyde tabii ben açıkçası ilanda bu binayı görünce, bunun üzerine de bir kısa çalışma yapmıştık. Ne zaman alınacak? Yani bu eğer 50 sene önce yapılmışsa... Çünkü Telif Kanunu diyor ki, bir

bina... Telif hakkı dediğimiz şey, eserin ortaya çıkmasıyla doğuyor. Doğdu, diyelim ki ben telif hakkına sahip estetik değere sahip bir bina inşa ettim. O anda mimar olarak telif hakkına sahibim. Ama daha sonra benzer şeyler yapıldı, başka binalar yapıldı, ben de bunlara çok ses çıkarmadım ve o artık sıradan bir yapı gibi algılanmaya başladı. Sonra da birisi değişiklikler yaptı ve ben buna karşı bu değişiklikleri durdurmaya çalışıyorum.

Şimdi burada bina estetik değere sahip midir değil midir? Veya yapının mimari eser niteliği acaba inşa edildiği doğduğu andaki duruma göre mi değerlendirilecektir? Yoksa bunun bir uyumsuzluk konusu olduğu andaki duruma göre mi değerlendirilecektir? Bunu da isterseniz tartışalım diyorum.

Herkese çok teşekkür ediyorum.

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ

Dr. Cahit SULUK

Avukat

Teşekkür ederim. Herkese merhabalar.

Mimaride telif haklarını tartışıyoruz bugün. Burada benim gözlemlediğim kadarıyla, benden önceki konuşmacılardan da hareket ediyorum, daha önceki tecrübelerimden de hareket ettiğimde, iki ayrı dil konuşuluyor. Ama bu konuya özgü olarak, hatta üçüncü bir dil de benim dikkatimi çekiyor.

İki ayrı dilden maksat bunlardan bir tanesi, mesela siz mimarlar olarak kuş dili konuşurken, biz hukukçular olarak belki balık dili konuşuyoruz. Yani başka bir dil konuşuyoruz. Bu olaya olabildiğince gerçekten farklı yaklaşıyoruz. Benim gözlemlerim doğrusunu isterseniz bu; birinci problematik bu bence.

İkinci problem ise, hukukçular -bu konuya özgü olarak bunu söylüyorum- zaten “iki hukukçunun olduğu yerde en az üç tane görüş vardır” denir. Şimdi burada üç tane hukukçu var, bakalım bu işin içinden nasıl çıkacaksınız bugün. Akşam 17.00’de kafanız iyice buradan karışmış olarak da çıkabilirsiniz. Böyle bir tehlike var. Ama ben olabildiğince net ve sade hukuki tespitler yapmaya çalışacağım. Ona bağlı olarak da zaten Türkay Bey Türkiye’deki içtihat hukukunun, yani mahkemelerin bu konudaki uygulamalarını bizimle paylaşacak. En sonunda konuyu tartışmaya açacağız.

Ben hukuki platformu Türkiye ekseninde gideceğim. Hayri hocam karşılaştırmalı hukuka girdi, ben sadece Türkiye ekseninden hareket edeceğim. Bu altyapıyı oturtabilmek için bu telif hakkı işin neresinde? Hukuk bir bütün, onun içinde fikri mülkiyet hakları var. Fikri mülkiyet hakları benim klasik bir tablom var. O tabloda Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun, yani telif hak-

larına dönük olarak birtakım hak kategorileri var. Bir de sınai mülkiyet hakları, sınai haklarla ilgili var. Telif haklarında ilim edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri ve bunlara bağlı birtakım alt kırılımlar var. Sınai mülkiyet haklarında patent, faydalı model, tasarım, marka, bu böyle devam ediyor, liste uzuyor.

Biz FSEK'in altındaki, yani Telif Yasasının altındaki temelde ilim edebiyat eserleriyle plan proje maket vesaire oraya giriyor. Bir de güzel sanat eserleri, mimarlık eseri dediğimiz, yani yapının kendisinde tecessüm etmiş somutlaşmış eseri konuşuyor olacağız.

Ama konu bitmiyor, belki mimarlık eserleri bakımından bu konu çok fazla hukuki problem olarak karşımıza çıkmıyor, ama bir şey daha bir slâyt daha paylaşmak istedim sizinle. O da benim yine klasik kümülatif koruma slâydımdır. Bu hak kategorileri, yani az önce saydığım hak kategorileri zaman zaman ayrışır, zaman da birbiri içine geçer. Birbiri içine geçen halkalar gibidir. Yani şartların varlığı halinde sizin bir markanız tasarım olarak da korunabilir. Belki patent olarak da korunabilir. Yani çok ekstrem durumlarda böyle de bir durum söz konusu. Biz buna hukukta kümülatif koruma ilkesi diyoruz.

Yine benim kürsü örneğim, bu otomobili tanıyanınız var mı? Bayanlardan beklemiyorum. Bu bir Ferrari. Şimdi uzaktan gördüğünüz bu bir tasarım, bir otomobil tasarımı. Uzaktan gördüğünüzde bu bir firmaya aidiyeti belirtiyorsa biz buna marka diyoruz ve tasarımı gördüğünüzde Ferrari firması aklınıza geldiğinde bu tasarım marka olarak da korunuyor. İşte bu tasarım nedeniyle, diyelim ki aerodinamik yapı kazandırdı

Kümülatif Koruma

- Marka
- Patent
- Telif ?
- Tasarım
- Haksız Rekabet

bu tasarım otomobile ve yakıt tasarrufu kazandırıyor. Bu özelliği nedeniyle yine tasarımı patentle koruyoruz. Eğer bu otomobilin tasarımına bu sanat eseridir, estetik değer deyip duruyoruz ya biz sabahtan beri. Estetik değer eşittir sanatsal özellik vardır bu tasarımda dediğinizde, o zaman biz bunu telifle de koruyoruz. Bu böyle gidiyor.

Telif hukukunda eser nedir diye baktığımızda, telif hukukunun korumasının temel konusu eserdir. Eser nedir o zaman? Eser sahibinin hususiyetini taşıyan her çeşit fikir ve sanat ürünüdür. Bunların çeşitleri var. Demek ki bir hususiyet aranacak, bir özellik aranacak. Yani sıradan yapı üstünden gideceğiz, sıradan yapıları biz eser olarak korumuyoruz demek ki ve bunun birtakım ister istemez hukuki sonuçlarıyla karşı karşıya kalacağız.

Diğer bir mesele, bunlar günlük yaşamda hukuki problem olarak karşımıza geldiği için bu slâydı koydum. Telif hukukuyla fikirlerin kendisi değil, fikirlerin ifade ediliş şekli korunur. Fikrin ifade edilişini biz telif hukukuyla koruyoruz. Eğer siz fikrin kendisini korumaya kalkıştığınızda, o zaman patent hukuku devreye girer. O başka bir şey. Buna dönük de bir slâydım var mimari eserlerle ilgili olarak. O da Terkos Gölüne dönük bir proje yapıyor mimar ve bir dava açıyor. İSKİ'ye zannediyorum açılan bir dava. Eski bir dava bu, 2002'de

Yargıtay karara bağlamış, ama bu 90'lı yıllarda görülen bir dava. Orada diyor ki özetle; ben diyor teknik bir problem çözdüm mimari projemle, hatta bunu bir kitapta anlatıyor. O nedenle işte Terkos Gölünü Karadeniz'den gelen suyu artırıyordum damıtiyordum, işte buradan da içme suyu kaynaklarını ben artırıyorum gibi bir düşünceyle telif hakkına dayanarak bir dava açıyor.

Telif Hukukunda Eser

- Eser, sahibinin hususiyetini taşıyan her çeşit fikir ve sanat ürünüdür.

Telif Koruması

Telif hukukuyla fikirlerin kendisi değil; fikirlerin ifade ediliş şekillen korunur.

Terkos Gölü Projesi

"Dava, davacının bilimsel çalışmalarından izinsiz yararlanılarak davalı kuruluşça Terkos Gölü'ne deniz suyu katılıp göl ile Karadeniz arasındaki bağlantı hattının ters yönde kullanımı ve deniz suyunun Şile'den çözülmüş olarak isale hattından Darlık Barajı'na ulaştırılıp Yeşilvadi Deresi'nde kurulan regülatörden su pompalanarak şehir suyununa eklenmesi sağlanarak kentlin su olanaklarının arttığı savı ile FSEK'nın 66. ve 70/3 maddesine dayalı açılan alacağın tahsil istemine ilişkindir"

11. HD, 21.03.2002, E. 2001/10697, K. 2002/2574

Bir defa böyle bir dava olamaz normalde. Yani bu bir telif korumasının konusu değil. Varsa böyle bir fikriniz, bunu patentlersiniz. Teknik problemi çözen fikirdir buluştur, dolayısıyla buluşunuzu patentlersiniz ve o eksenle haklarınızı takip edersiniz. Ama bu olayda tamamıyla bambaşka bir yere götürüyor davacı konuyu, ama sürpriz bir şekilde bu davayı kazanıyor. Normalde ilk celsede reddedilmesi gereken bir dava bana sorarsanız.

Eser Olabilmenin Şartları

- i) **Şekli şart:** Yasadaki gruplara girme,
- ii) **Sübjektif şart:** Hususiyet,
- iii) **Objektif şart:** Tasarrufa elverişli ve üçüncü kişilerce algılanabilir nitelikte olma.

Eser Grupları

- İlim - Edebiyat Eserleri
- Müzik Eserleri
- Güzel Sanat Eserleri
- Sinema Eserleri
- İşlenmeler

Eser nedir dedik, sahibinin hususiyetini taşıyan fikri ürünler dedik. Bunun üç tane şartı var. Bunlardan bir tanesi şekli şart, yasadaki gruplara girme. Neydi onlar? İlim edebiyat müzik güzel sanatlar sinema eserleri, dört tane hak kategorimiz var. Bunlardan birine girecek. İki, sübjektif şart hususiyet; sahibinden özellikler taşıması, çok fazla mürekkep akıtıldı detayına girmek istemiyorum, daha da akıtılacak. Üçüncü şart ise, objektif şart; tasarrufa elverişli, yani üçüncü kişilerce algılanabilir düzeyde dış dünyaya yansımış olması gerekiyor. Kafanızın içindeki bir fikir ya da ben işte bir Bolu Dağı resmi yapacağım şöyle olacak böyle

olacak, bu da bir eser değil. Üçüncü kişiler tarafından algılanabilir düzeyde olmadığından dolayı. Özeti; bir fikri ürünün eser olabilmesinin temel şartı aslında hususiyettir. Yani benden özellikler taşımasıdır.

Eser grupları, -biraz önce ifade ettim- ilim edebiyat müzik güzel sanatlar sinema eserleri ve bunların kendi içindeki birtakım dönüşümlerine de biz işleme eser diyoruz. Bizim burada üzerinde duracağımız ilim edebiyat eserleri ve güzel sanat eserleri. Bu iki kategoriye giriyor bizim bu mimarlıkta telif hakları konusu.

Hususiyet dedim ya, yani eser aslında bu kavram üzerine oturuyor. O zaman bunu bir miktar açmamız lazım. Hususiyet; bir fikri ürün geliştiriyorsunuz, bir fikri ürün meydana getiriyorsunuz. Bu fikri ürünün neresinde hususiyet arayacağız dediğimizde; kompozisyon, materyalin seçiminde kullanım ve düzenleme tarzında, eserin içeriğinde veya şekillendirilişinde hususiyet olabilir. Pek çok özelliğine siz hususiyet katmış olabilirsiniz fikri ürününüzün.

Hususiyet her eser çeşidinde ayrı ayrı görülür. Yani bir kitaptaki, hatta bir ders kitabıyla bir hikâyedeki romandaki hususiyet bile birbirinden farklıdır. Örneğin bir ders kitabında, siz oradaki fikirleri koruyamazsınız. Mimarlıkla ilgili bir ders kitabı yazdıysa bir hocamız, bir başkası da ona benzer bir şeyler yazacaktır ister istemez. Ama bir roman ya da hikâye yazıldığında, oradaki olay örgüsü bile özgündür. Dolayısıyla bir başkası onu alamaz gibi tamamen iş değişiyor. Bir mimarlık eserindeki hususiyet ile siz bir sinema eserindeki hususiyeti aynı kategorilerle değil, ilgili sanat dalının ya da ilgili edebiyatsa bu edebiyat dalının özelliğine bakarak bu hususiyeti belirlemeniz gerekiyor. Bu iş hiç kolay değil, ama bunu yine belirleyecek olan biz hukukçular değil sizler olacaksınız. Bilirkişilik marifetiyle bu işi sizin çözüyor olmanız gerekiyor.

Önemli olan husus genel intibada burada. Yani böyle cımbızla çeker değil de, hususiyet çok çok önemli. Çünkü korumanın kapsamını bu belirliyor. Biz hususiyeti belirlerken Almanlar bunu çok iyi kategorize etmişler. O tabloyu zannediyorum almışım. Fikri ürünü yaratanın serbest bir biçimlendirme alanı olması

gerektiriyor. Serbest bir biçimlendirme alanı yoksa herkes aynı şeyi o şekilde yapacak ise, zaten bir hususiyet yoktur. Herkes aynı şeyi o şekilde yapmak durumunda. Dört duvar, burada zaten bir hususiyet beklenemez. İki, fikri üründe genelin üstünde bir özelliğin varlığı aranır. Bakın jenerik sıradan, bir şey ise burada bir hususiyet yine yok demektir. Üç, fikri üründe amaca uygun olanın üstünde bir özellik aramamız gerekiyor. Yani bir mimarlık eserinde, yani bir bina bir yapı meydana getireceksiniz ve burada işte bir konferans salonu diyelim ki. Genelde bir konferans salonu nasıl tasarlanıyorsa bu şekilde tasarladınız ve bu benim eserim dediğinizde, yine hususiyetin olmadığını görüyoruz. Çünkü bir amaç var konferans salonu tasarlama olayı, bunun üstüne bir özellik kattıysanız işte o zaman artık hususiyeti sizinle tartışmaya başlarız demektir.

İlim edebiyat eserlerine baktığımızda, üç tane alt kırılım olduğunu görüyoruz. Dille yazıyla ifade olunan kitap dergi vesaire, hatta bilgisayar prog-

Hususiyet Kavramı

- *Hususiyet*; kompozisyonda, materyalin seçiminde, kullanım ve düzenleme tarzında, eserin içeriğinde veya şekillendirilişinde görülebilir.
- Bu yüzden hususiyet, her eser çeşidinde aynı özelliklere göre incelenerek belirlenir.
- Önemli olan husus genel intibadır.
- Korumanın kapsamını *hususiyet* belirler.

Hususiyetin Belirlenmesinde Başvurulacak Kriterler

- i) Fikri ürünü yaratanın, serbest biçimlendirme alanının varlığı,
- ii) Fikri üründe, genelin üstünde bir özelliğin varlığı,
- iii) Fikri üründe, amaca uygun olanın üstünde bir özelliğin varlığı.

İlim - Edebiyat Eserleri

1. Dil ve Yazı ile İfade Olunan Eserler ve Bilgisayar Programları
2. Raksılar, Koreografiler ve Benzeri Sahne Eserleri
3. İlimi ve Teknik Nitelikteki Fotoğraflar, Haritalar, Çizimler ve Maketler

ramları, raks koreografi ve benzeri sahne eserleri, ama bizi ilgilendiren ilmi ve teknik nitelikteki fotoğraflar haritalar planlar projeler çizimler maketler. Bunlar bugün burada konuşacağımız kategorilerden bir tanesi.

Güzel Sanat Eserleri

1. *Has Güzel Sanat Eserleri*: Yağlı boya tabloları, sulu boya tabloları, çizimler ve benzerleri (m. 4/I, b. 1); heykeller, kabartmalar ve oymalar (m. 4/I, b. 2); grafik eserler (m. 4/I, b. 6); karikatürler (m. 4/I, b. 7); her tür tipler (m. 4/I, b. 8);
2. *Mimarlık Eserleri* (m. 4/I, b. 3);
3. *Uygulamalı Sanat Eserleri*: El işleri, küçük sanat eserleri, süsleme sanatı ürünleri ile tekstil ve moda tasarımları (m. 4/I, b. 4);
4. *Fotoğrafik Eserler* (m. 4/I, b. 5).

Güzel sanat eserlerine baktığımızda, burada oldukça bizim yasa karmaşık homojen değil. Aynen ilim edebiyat eseri de öyle. Yani raksla koreografiyle kitabı aynı kategoriye atıvermiş bizim yasamız. Çok da homojen olduğunu söyleyemeyiz. Aynı şey güzel sanat eserleri bakımından geçerli, ama sonuçta önümüzde bir yasa var. Bu yasaı biz hukukçular olarak uygulamak durumundayız.

GÜZEL SANAT ESERLERİ (Devam)**i) Genel şartlar**

- a) Şekli şart: Yasa dışı güçlere girmez.
- b) Sübjektif şart: Huzursuz,
- c) Objektif şart: Yasadışı olarak ve işin için

kayıtlar

uygulanabilir nitelikte olamaz.

ii) Estetik Nitelik =Sanatsal Özellik

Güzel sanat eserleri; yağlı boya, sulu boya, tablo, çizim vesaire vesaire. İki, mimarlık eserleri; bizim bugün konuşacağımız ikinci kategori budur. Uygulamalı sanat eserleri; bu mimarlıkla ilgili değil, ama size çok uzak da değil. El işleri, küçük sanat eserleri, süsleme sanatı ürünleri, tekstil ve moda tasarımları buraya giriyor. Dört, fotoğrafik eserler.

Şimdi ilim edebiyat eserinde biz neleri arıyoruz? Bir eser bir fikir ürününün eser olabilmesinin genel şartlarını arıyoruz. Neydi o genel şartlar? Şekli şart, sübjektif şart, objektif şart, üç tane şartımız vardı biraz önce ifade etmiştim bunları. Güzel sanat eserleri bakımından ise, buna ilave bir şartımız daha var; estetik nitelik, yani sanatsal özellik.

Mimari eserler bir şemsiye kavram, bunun altında iki tane alt kategorimiz var. Bunlardan bir tanesi mimari plan ve projeler, bizim 2. Maddeye ilim edebiyat eserlerinin içine giren mimari plan ve projeler. Maket vesaire buraya giriyor. İkincisi ise, mimarlık eserleri, yani yapının kendisi. Yapıda somutlaşmış fikri ürün. Yapının kendisine bakacaksınız.

Bu ikisinin hukuki rejimi birbirinden olabildiğince farklı aslında; kâfaların epeyce karıştığı, uygulamada –tabirimi bağışlayın- it izinin at izine karıştığı nokta tam da burası oluyor. Yani mimari plan projede benim telif hakkım var, öyleyse ben her şeyi yaparım mantığı var. Öbür taraftan, “dur bakayım sen proje müellifisin, öteki iş başka iş” deyip, tam böyle kantarın topuzu bir bu tarafa gidiyor bir bu tarafa gidiyor. Bunu buradaki çatışan menfaatleri dengeliyor olmamız lazım.

Şimdi birinci şeyde, biz hukukçular olarak demek ki aslında mimarlık faaliyetini iki adımda ele alıyoruz. Sizi bilemiyorum, ama hukukçular olaya böyle bakıyor: Bir, bu işin plan proje kısmı, birinci adım bu. İkinci adım, bu plan projenin uygulanması suretiyle bir inşaat yapılması bir bina yapılması ve orada bunu tekrar ayırıyoruz. Ortaya çıkan inşaatın sıradan bir yapı olması ya da sanat eseri olması ve buna bağlı olarak da bir hukuki rejim uyguluyoruz.

Şimdi birinci adımı konuşacağız. Mimari plan ve projeler; bedii vasfı bulunmayan, yani sanatsal özelliği bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette olmak kaydıyla, fotoğraf eseri her nevi haritalar planlar projeler krokiler bu giriyor, maketi vesairesi. Bütün bunların hepsi genel şartımıza ilave bir şart da burada çıktı karşımıza. Nedir o? İlmi ve teknik mahiyette olacak. Bilimsel olacak yani, bilimsel değilse, köyde kafanıza göre bir ahır yaptınız, bir planı projesi bilimsel bir plan proje uygulamaksızın yaptınız, ama kafanıza göre bir şeyler çizdiniz. Bunu eser olarak kabul etmiyoruz.

Bunun dışında genel şartlara uyuyorsa, yani hususiyetimiz vesairemiz varsa ilmi teknik mahiyette ise, plan projeyi biz 2. Maddenin 3. Bendine göre koruyoruz. Ama ne olarak koruyoruz? Plan proje olarak koruyoruz. Yani bana ait olan bir plan projeyi, siz gidip de kitabınızda internet sitenizde kataloğunuzda vesaire –tırnak içinde- plan proje olarak kullanamazsınız. Kullandığınızda benim telif haklarımı ihlal etmiş olursunuz. Birinci adımda konuşmamız gereken nokta budur arkadaşlar.

Mimari Eserler

1. Mimari Plan ve Projeler
2. Mimarlık Eserleri
(Yapıda Somutlanan Eserler)

Mimari Plan ve Projeler

FSEK m. 2/b.3 :

“Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografya’ya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri”.

Mimarlık Eserleri
(Yapıda Somutlaşan Eserler)

FSEK m. 4/b:

"Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan, ... mimarlık eserleridir".

Mimari Plan-Projenin
Uygulanması

Plan Projenin Uygulanması suretiyle inşaat yapılması telif ihlali midir?

Mimari Plan-Projenin
Uygulanması II

FSEK m. 22/II:

"Eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakli ve telarına yarıyan, bilinen ya da ilerde geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır. Aynı kural, katarıma ve delikli katıplar hakkında da geçerlidir".

İngiliz Tasarım Hukukunda Plan ve
Projeler

UK Copyright, Designs and Patents Act of 1988
Designs

51 Design documents and models

(1) It is not an infringement of any copyright in a design document or model recording or embodying a design for anything other than an artistic work or a typeface to make an article to the design or to copy an article made to the design

Gelelim ikinci adım buradaki yapıda somutlaşan eser üzerinde. 4. Madde'nin b bendi der ki; güzel sanat eserleri estetik değere sahip olan mimarlık eserleridir. Peki, bu güzel sanat eseri estetik değerden maksat, biraz önce ifade ettim tekrar vurguluyorum; sanatsal özellik, yani sanat eseri olacak yapınız. Değilse güzel sanat eseri olarak korumadan yararlanamaz.

Şimdi bu en çok tartışılan konulara doğru gelmeye başladık. Plan projenin uygulanması suretiyle inşaat yapılması telif ihlali midir? 10 puanlık soru bu. Plan projenin -tekrar ediyoruz- uygulanması suretiyle inşaat yapılması telif ihlali midir? Yasanın 22. Maddesi bana göre bunun cevabını veriyor. Diyor ki, mimarlık eserlerine ait,peki mimarlık eserleri neydi? 4. Maddede düzenlenen sanat eseri niteliğindeki binalardı, bunu aklınızda tutun. Mimarlık eserlerine ait plan proje krokilerin uygulanması çoğaltmadır, yani telif ihlalidir. Uygulanma derken inşaat yapılması, bunu daha türkçe ifade edecek olursak. Demek ki mimarlık eserlerine ait, yani 4. Madde anlamında güzel sanat eseri bağlamındaki binaların plan projelerinin uygulanması, yani o projelerin uygulanarak ortaya çıkan binanın güzel sanat eseri, sanat eseri olması halinde bu bir çoğaltmadır ve bu bir telif ihlalidir. Biz mevhumu muhalif deriz, yani zıt anlamdan yola çıkarak demek ki bir plan projenin uygulanması suretiyle inşaat yapılması halinde ortaya

çıkan bina sanatsal özellik taşımıyorsa, onun uygulanması çoğaltma değildir, yani telif ihlali değildir sonucunu ben çıkartıyorum. Bunu tartışacağız.

Örneğin, tasarımcı Mehmet Kurnaz, özellikle yüksek dalgalarda hızla yol alabilmeyi sağlayan özel bir gemi gövdesi tasarlıyor. Süper hızlı tersanesi de Mehmet Kurnaz'dan izin almaksızın bu tasarımı kullanarak, tam da böyle bir gövde inşa ediyor. Mehmet Kurnaz telif hakkının ihlal edildiğini ileri sürer. Haklı mıdır?

Biz hukukçular olarak şöyle bakıyoruz. Ortaya çıkan bu tekne sanatsal özellik taşıyor ise estetik değere bakıyoruz orada, sanatsal özellik var ise o zaman haklıdır, sanatsal özellik yoksa haksızdır sonucuna varıyoruz. Bunu tartışacağız efendim.

İkinci sorumuz, mimar Gül Güzel-sever, özelliği mantar başına benzeyen bir bina tasarlıyor. Uygulamaya yönelik öncelikleri bulunmayan bu tasarım, özel estetiğiyle öne çıkıyor. Hızlı inşaat şirketi bu binanın planları uyarınca bir bina inşa ediyor. Bu durumda Gül Güzel-sever'in telif hakkının ihlal edildiğini iddia edebilir mi? İkinci sorumuz da bu.

Şimdi tabii ki somut olaya bakarak bu meselenin çözülmesi gerekiyor. Benim size sormam gereken soruyu siz bana soruyorsunuz. Ben de Kayserili olarak diyorum ki, Kayserili değilim ben de, Kayserilinin dediği gibi diyorum ki, o sizin sorunuz biz hukukçuların sorunu değil. Bir fikri ürünün, bu mimari plan projenin ortaya çıkarak o binanın sanatsal özellikte olup olmadığı meselesi tamamıyla bir uzmanlık meselesidir ve bu mimarların meselesidir, biz hukukçuların meselesi değil. Hukukçular ne yapar burada? Türkiye Bey der ki, bilirkişi olarak filanca'yı atadım, burada sanat eseri var mıdır yok

UK Copyright Act m. 52

52 Effect of exploitation of design derived from artistic work
(1) This section applies where an artistic work has been exploited, by or with the consent of the copyright owner, by—
(a) making by an industrial process articles (falling to be treated for the purposes of this Part as copies of the work), and
(b) marketing such articles, in the United Kingdom or elsewhere.
(2) After the end of the period of 25 years from the end of the calendar year in which the artistic work was first made, the copyright in the work shall be exhausted in relation to articles made by an industrial process, and no copyright shall subsist in the work.
(3) Where only part of an artistic work is exploited as mentioned in subsection (1), subsection (2) applies only in relation to that part.

Plan, Projenin Uygulanması III

Örnek: Tasarımcı Mehmet Kurnaz, özellikle yüksek dalgalarda hızla yol alabilmeyi sağlayan özel bir gemi gövdesi tasarlamıştır. Süper Hızlı Tersanesi de Mehmet Kurnaz'dan izin almaksızın bu tasarımı kullanarak tam da böyle bir gövde inşa eder. Mehmet Kurnaz telif hakkının ihlal edildiğini ileri sürer. Haklı mıdır?

Plan, Projenin Uygulanması IV

Mimar Gül Güzel-sever, özelliği mantar başına benzeyen bir bina tasarlamıştır. Uygulamaya yönelik öncelikleri bulunmayan bu tasarım, özel estetiğiyle öne çıkmaktadır. Hızlı İnşaat Şirketi ise, bu binanın planları uyarınca bir bina inşa eder. Bu durumda Gül Güzel-sever, telif hakkının ihlal edildiğini iddia edebilir mi?

mudur kardeşim? O sizin meseleniz, bizim meselemiz değil bir defa. Ama burada ipuçları vermiş bu soruyu soran adam. İpuçları nedir? Diyor ki, hızlı gidebilen dalgalarda vesaire... Burada bunun fonksiyonel özellikleri, yani bu tasarımın fonksiyonel özellikleri öne çıkıyor. Yoksa sanatsal özelliği değil. O nedenle burada bu Mehmet çok da haklı görünmüyor. Ama yine de somut olaya bakarak bu sorunun cevabını vermek lazım.

Gül Güzelsever'e gelince, mantar şeklinde yaptığı için bunu ve orada da uygulamaya dönük özellikleri arka planda, bunu da arka plana attığından dolayı, estetiği yani sanatsal özelliği öne çıkardığından dolayı, onun haklı olduğunu ben anlıyorum. Fakat dediğim gibi, bu meseleyi mimarların çözüyor olması lazım biz hukukçuların değil. Zaten uygulama da bu yönde gidiyor, bilirkişi marifetiyle bu meseleyi mahkemeler çözmeğe çalışıyor.

Şimdi gelelim menfaatlerin çatışması ve menfaatlerin dengelenmesi meselesi. Olaya lütfen makul ve mantıklı yaklaşalım, ama makul ve mantıklı yaklaşılmayacağını da biliyorum. Ben hocayım, dünyada iki kişiden uzak durun derim hep. Onlardan bir tanesi sanatçı takımı, bir tanesi de hoca takımı. Yani ben de içinde olduğum için rahatça eleştire-

bilirim. Neden? Çünkü bunlar dünyanın kendi çevresinde döndüğünü filan zannederler bu gruptaki insanlar; yaratıcıdırlar çünkü ortaya bir hususiyet koyarlar. O nedenle çok kendi pencerelerinden olay çok kıymetlidir çok değerlidir. Öyledir de gerçekten, ama hukuk ister istemez bir denge meselesidir. Hukuk bir şekilde adalet terazisini oturtmak durumunda ve hukuk öngörülebilir olması gerekiyor. Beni en çok adaletten de en çok rahatsız eden burası, hukuk öngörülebilir değil. En çok beni rahatsız eden, adaletsiz olsa bile bir şekilde öngörüyorsak ona göre kendimizi ayarlarız hiç olmazsa. Hani hakkımız yenir, ama bir şekilde siz yolunuzu ona göre planlarsınız. Bir defa menfaatlerin çatıştığı açık; yani yapı malikiyle proje müellifinin mimarın menfaatlerinin çatıştığı açık.

Peki, “bu çatışan menfaatleri biz nasıl dengeleyeceğiz?” sorusu, biraz önce Hayri hocam da ifade etti, bütün dünyanın meselesi, sadece Türkiye'nin meselesi değil. Amerika bu meseleyi biraz önce kapitalist yaklaşımla neşteri vurmuş durumda, Alman hukuku olaya bizim mehzaz hukuk kaynak hukuktur, Alman hukukunu biz takip ederiz. Onlar olaya biraz daha farklı, Fransızlar biraz daha farklı yaklaşıyor. Türkiye bu konuda nasıl yaklaşıyor? Ben

Türk hukuku özelinde teorik altyapıyı vereceğim, topu Türkiye Beye paslamayı düşünüyorum. İçtihat hukukunu, mahkeme uygulamasını Türkiye Bey bizimle paylaşacak.

16. madde der ki; eser sahibinin izni olmadıkça, eserde veya eser sahibinin adında kısaltmalar ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz. Ama eser burada biliyorsunuz her şey var. Kitap var, müzik var, heykel var, aklınıza gelen her şey burada. Mimarlık da var, mimari eserler de buraya giriyor. Bir defa ana kuralımızdan bir tanesi. Diğer bir ana kuralımız, aslın maliki, bu mimari eserlerle ilgili malik yani binanın sahibi, eser sahibiyse bu bizim mimarla yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre –demek ki sözleşme önemli- eser üzerinde tasarruf edebilir. Yani adam sizden bu hakları aldıysa, o zaman o sözleşme çerçevesinde o hakları da kullanabilecek demektir. Dolayısıyla sözleşme

yaparken dikkat etmeniz gerekiyor. Ama adam dayatıyor hocam bize yani, nasıl yapacağız bunu? Var, onun da birtakım dengeleri var. Çünkü yasa koyucu emredici kurallar koyar ve der ki bunların aksine sözleşme yapamazsın, yaparsan geçersiz kardeşim gibi böyle birtakım genel işlem şartlarıyla vesaireyle ya da bir tarafın öbür tarafı sömürecek şekilde sözleşme yapılmasına izin vermez.

Bu somut olaya özgü olarak da, yasa koyucu hemen müdahale etmiş zaten. Der ki, ancak eseri bozamaz aslın maliki, yani yapının sahibi eseri bozamaz ve yok edemez. Burada ama aslın maliki diyoruz fakat şey bu, sadece mimari eserler değil, genel bir düzenleme. Eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına da zarar veremez. Diğer bir düzenleme, bu da 67/sondaki düzenleme, ondan sonra tartışmaya açacağız zaten. Güzel sanat eserlerinde ki, buraya mimarlık eserleri de girer. Az önce verdim ya, has güzel sanat eserleri mimarlık

Mimari Eserlerde Değişiklik I

• FSEK m. 16/İ:

«Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veya eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz».

Mimari Eserlerde Değişiklik II

FSEK m. 17/İ:

«Aslın maliki, eser sahibiyle yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez».

Mimari Eserlerde Değişiklik III

FSEK m. 67/son:

“Güzel sanat eserlerinde, eser sahibi asıldaki değişikliği kendisi tarafından yapılmadığını veya eserdeki adının kaldırılmasını yahut değiştirilmesini talep edebilir. Eski halin izdesi mümkün ise değişikliğin izdesi ammenin veya malikin menfaatlerini esaslı surette haleldar etmiyorsa eser sahibi eseri eski hale getirebilir”.

eserleri fotoğraf eserleri diye koca liste verdim. İşte güzel sanat eserlerinde eser sahibi, asıldaki değişikliğin, o orijinal eserdeki değişikliğin kendisi tarafından yapılmadığını. Yani eserde bir değişiklik yapmış aslın maliki. Bu eserdeki değişikliğin kendisi tarafından yapılmadığını veya eserdeki adının kaldırılmasını yahut değiştirilmesini talep edebilir. Eski halin iadesi mümkün ise, değişikliğin izalesi. Eski hale iade mümkün, ama yapılacak değişiklik kamunun menfaatinin veya malikin menfaatlerini çok fazla zarara uğrattırıyor. Etmiyorsa, eğer ederse o zaman eski hale iadeyi isteyemiyorsun. Etmezse o zaman eski hale iadeyi isteyebiliyorsun. Eğer eski hale iadeyi talep edemiyorsak, o zaman da adımı çıkar kardeşim oradan. Bunları söyleyebiliyorsun ve izinsiz yapıldıysa, izni gerekli olduğu halde, yani yasal değilse bu değişiklik, o zaman bu tazminata dönüşür ve mimar oradan bir tazminat talep edebilir.

İmar kanunu m. 8/j (2013)

(EŞ: 127/2013-848/75 md.) İlgili kanunlar, Bakanlıkça belirlenen usullere göre mimar edilebilir koruyucu kanun. Konveyan, yapıların ve diğer mimar projelerinin özün bir ilde edilebilirliğin kanun vermeye yetkilidir. Özün bir ilde edilebilirliğin yapılabilecek değişikliklerin ilde mülklerin görüldüğü kanunlar. Özün bir ilde edilebilirlik kanun ve projelerinde (-X) kanun belirlenliğini bozmadığına, estetik görünümünü değiştirmedikçe, teknik, yönetsel amaçlar ve kullanım amacı nedeniyle zorunlu olduğuna karar verilen değişiklikler mülklerinin izni alınmaksızın yapılabilebilir. Bu durumda ilde mülk belirlenimini talep edilebilecek telif ücreti; ilgili kanunlar odasının belirlenen mimarlar proje ücreti hizmet bedelinin, tarantaların yapılarında yüzde yirmi, inşaat alan yapılarında yüzde on beşten geçemez.(1)

Şimdi iş bir daha çatallanmış durumda. Çünkü imar Kanununda 2013 yılında bir değişiklik yapıldı ve il ilçe belediyelerinin bünyesinde birtakım kurumlar oluşturulmuş durumda. Bu kurullarda yasa der ki burada... Bu da bir yasa sonuçta, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu var, ama bu da İmar Kanunu. Fikir ve Sanat

Eserleri Kanununa göre daha özel bir kanun ve daha yeni bir kanun. Dolayısıyla bu kanun benim kanaatime göre hukukçu olarak, FSEK'e göre Telif Yasasına göre öncelikle uygulanır.

Şunu söylüyor bu yeni düzenleme. Tabii burada çok problem var onu da söyleyeyim. Yani terminolojide, şurada burada ciddi problemler var. Neden? Çünkü telif hukuku çok felsefesi olan, derinliği olan, kendine has terminolojiye sahip, çok hakikaten hususiyet arz eden bir yasadır. Onu dikkate almaksızın böyle kafanıza göre yasaya müdahaleler yaptığınızda, çok ciddi problemlerle karşılaşsınız ve bunu biz yaşıyoruz. Mesela Borçlar Kanunundaki neşir mukavelesiyle, yani Çağaloğlu piyasasına dönük olarak, yayın sözleşmesiyle FSEK'in düzenlemeleri birbiriyle çatışıyor. 2011'de değişmesine rağmen Borçlar Kanunu bu düzelmedi, düzeltmedi bunu yasa koyucu. Burada da benzer bir problem olduğunu görüyorum.

Özgün fikir ifade eden mimarlık eser ve projelerinde... Hayri hocamın dediği terminolojik problem var. Mimarlık eser ne? Projeyi biliyoruz da. Eserin bütünlüğünü bozmadığına, estetik görünümü değiştirmedikçe, teknik yönetsel ve amaçlar ve kullanım amacı nedeniyle zorunlu olduğuna karar

verilen değişiklikler müellifin izni alınmaksızın yapılabilir. Böyle bir kriter getiriyor. Bunu da bir şekilde şey yapıyor olmamız lazım. Bu çatışan menfaatlerde şimdi bu yasayı da dikkate alıyor olmamız lazım. Anayasa Mahkemesi burada bir iptale gitti. Çünkü yasa diyor ki o nokta nokta olan yerde; özgün fikir ifade

AYM'nin İptal Kararı

- (1) Anayasa Mahkemesi'nin 4/12/2014 tarihli ve E:2013/114, K:2014/184 sayılı Kararı ile, bu bentte yer alan "...eser sözleşmesinde işleme izni verilenler ile..." ibaresi iptal edilmiştir.

eden mimarlık eser ve projelerinde, eser sözleşmesinde işleme izni verilenler bakımından buna gerek yok gibi bir anlam çıkıyor. Yani siz sözleşmeyle bu izni malike verdiyseniz, artık geçmiş olsun noktasındaydı yasa. Anayasa Mahkemesi dedi ki dur bakayım dedi, bu manevi hakları ihlal eder, adam sözleşmeyle bunu veremez. Yani bu kamu düzenindendir, o nedenle sen tek taraflı olarak bu hakları alamazsın. Eğer özgün fikir ifade eden, yani güzel sanat eseri olan bir mimarlık eserinde; eserin bütünlüğünü bozmayan, estetik görünümünü değiştirmeyen, teknik yönetsel amaçlar ve kullanım amacı nedeniyle zorunlu olmayan değişiklikler yapılabilir, onun dışındakiler yapılamaz. Sözleşmeyle de bunu devredemezsin kardeşim dedi Anayasa Mahkemesi çok doğru bir şekilde.

Şimdi bu değişiklik meselesinde menfaatleri nasıl dengeleyeceğiz konusunda, söylediğim gibi Türkay Bey içtihat hukukundaki gelişmeleri bizimle paylaşacak. Ama ben ilkeleri sizlerle paylaşmak istiyorum. Üç tane temel ilkemiz var burada. Objektif olarak bakıldığında... Bundan önce şunu paylaşayım, onu slâyt olarak koymamışım. Yasa der ki, malik yani binanın sahibi zorunlu değişiklikleri yapabilir. Binada bir zorunlu değişiklik varsa, zorunlu bir durum varsa malik bunu değiştirebilir izin almaksızın; yani bu legaldir yasalıdır bu. Bu haklı sebep zorunlu değişiklik gibi kavramlar, içtihat hukukunda nasıl gelişti? Medeni hukukta, bizim temel yasamızdır özel hukukta. Orada üç kademe vardır değişiklik kavramını açıklayan: Bir, zorunlu değişiklik; iki, ihtiyaçtan kaynaklı faydalı değişiklik; üç, lüks yani ihtiyaç olmadığı halde estetik lüks nedeniyle yapılan değişiklik.

Telif hukukunda bunu gözlemleyebildiğim kadarıyla içtihat hukuku bu zorunlu değişiklik, telif hukukundaki zorunlu değişiklik kavramını şeye karşılık getirdi; lüzumlu değişiklik ve ihtiyaçtan kaynaklı değişiklik. Bu haldeki malik tarafından yapılan değişiklikler legaldir yasalıdır izin gerekmez. İçtihat hukuku bunu söyledi. Sadece hiçbir ihtiyaç olmadığı halde bir değişiklik yapıyorsa, keyfe keder lüzumlu lüks bir değişiklik yapıyorsa, işte o zaman müellifin izni gerekir dedi. Değilse bu değişikliğe müdahale eder dedi. Şu değişikliklerin yapılması halinde de zorunlu değişiklik veya ihtiyaçtan kay-

Üç Kademeli Test

1. Objektif olarak bakıldığında esere doğrudan veya dolaylı bir müdahale var mıdır?
2. Bu müdahale, eser sahibinin onurunu ve saygınlığını zedelemekte veya eserin bütünlüğüne ve hususiyetine zarar vermekte midir?
3. Çıkarların karşılaştırılmasında, eser sahibinin çıkarı diğerinden üstün tutulmalı mıdır?

naklı değişiklik; mimar 67'deki değişikliğin kendisi tarafından yapıldığını, oradan adının çıkartılmasını vesairesini isteyebilir. Yani o hakkı yine baki.

Şimdi üç kademeli testten maksat şu bu değişiklik meselesinde: Objektif olarak bakıldığında, esere doğrudan veya dolaylı bir müdahale var mı yok

mu? Biraz önce buradaki Abdi hocam bahsetti. Yani zaten o eser olmayan bir şey üzerinden gitti; hani bu toplu konut vesaire. Kapı bu tarafa açılrsa ne olur, bu tarafa açılrsa ne olur meselesi. Bu eser niteliğindeki binalar için bile geçerli. Yani kapıyı o tarafa açtın bu tarafa açtın, eğer bu bir sanatsal özelliğe müdahale değilse, burada bu değişikliğe proje müellifi müdahale edemez. Bu test onu gösteriyor.

İki, bu müdahale eser sahibinin onurunu, haysiyet ve saygınlığını zedelemekte veya eserin bütünlüğüne ve hususiyetine bir zarar vermekte midir? Buna bakılacak, bu ikinci test; yani bir güzel sanat eserimiz var, yani yapı güzel sanat eser niteliğinde, kapının yönü değiştirildi ya da bir metre bu tarafa getirildi yeri değiştirildi. Burada eser sahibinin onuruna ve saygınlığına bir zarar veriliyor mu? İki, eserin bütünlüğüne ve hususiyetine bir zarar veriliyor mu meselesi. Buna bakılacak, somut olaya bakılarak. Kim yapacak bunu? Siz mimarlar bilirkişi olarak yapacaksınız, biz hukukçuların işi değil.

Üç, çıkarların karşılaştırılmasında, yani yapı malikinin çıkarı var, proje müellifinin telif hakkı sahibinin çıkarı var. Bu çıkarlar çatışmasında hangi menfaat üstün tutulmalıdır meselesi. Yasa koyucu 67'de ne dedi biraz önce? Diyor ki, -dikkat edin- eski halin iadesi mümkün ise, değişikliğin izalesi, ammenin veya malikin menfaatini esaslı surette haleldar etmiyorsa zarar vermiyorsa, o zaman eski haline iadesi mümkündür. Demek ki adam usulsüz kanunsuz kuralsız bir iş yapmış ve sizin eserinizi bozmuş adam. Siz de dediniz ki eski hale iadesini istiyorum. Ama eski hale iade o kadar fazla zarar veriyor ki, ya bu kamuya zarar veriyor ya da malike zarar veriyor. O zaman eski hale iadeyi yine isteyemiyorsunuz. Bakın o çatışan menfaatleri dengelemeye çalışıyor yasa koyucu. Bu tazminat, o zaman tazminata gideceksin. Bir de adımı kaldır kardeşim, ben bu eserle anılmak istemiyorum artık meselesine götürüyor işi.

Üst kademeli testimizde -son slâydım benim- bir tane karardan bahsedeceğim, ondan sonra dediğim gibi topu Türkiye Beye atacağım. O da şu: Kırılma noktası, izleyebilmeniz açısından bu slâydı koydum. 2005 yılında verilen

bir karardır bu. Benim gözlemlediğim kadarıyla, içtihat hukukunda 2005 yılına kadar, biraz önce benim anlattığım gibi herhangi bir binayla sanat eseri niteliğindeki bina –mimarlık eseri dedik ya- mimarlık eseriyle sarıdan yapıyı hiç ayırmadan, içtihat hukukunda 2005 yılına kadar gözlemlediğim bütün kararlarda mahkemeler dediler ki, proje müellifi olmadan... Ne diyorduk buna Hayri hocam? Tadilat projesi. Tadilat projesi yapılamaz, mutlaka onun izni alınması gerekiyor. Bu kantarın topuzunu mimarlar lehine olacak şekilde kaçırmış durumdaydı içtihat bana sorarsanız.

Mahkemeye giden, işte az önce Abdi hocamın dediği gibi elinde çantası olan, dur bakayım şu toplu konutta bizim adam orada ne değiştirdi bakalım. Kapağı mı değiştirdi, pencereyi mi değiştirdi? Burada 2005 yılına kadar hep proje müellifleri bu davaları kazanıyordu. Bunların hep yan etkileri var bakın. 2005 yılından sonra ise benim gözlemlediğim -Türkey Bey benden daha iyi izlemiştir- kadarıyla hemen bütün kararları bu sefer o uygulamaya bir tepki olarak bu sefer yapı malikleri kazanmaya başladı. Bu işin bir ortası yok mu Allah aşkına. Ve ihtiyaçtır, zorunlu olmasa bile ihtiyaçtandır, bu faydalıdır bu değişiklik diyerek, hep bu sefer yapı maliklerinin lehine bu davalar çözümlenmeye başladı.

Buna bir tepki olarak muhtemelen, siz gittiniz İmar Kanununda 2013 yılında değişiklik yaptırdınız, ama bu mesele bitmedi. Bu sefer yok İhale Kanunu, yok bilmem idarenin bilmem nesi diyerek, şu anda bu su bulanıktı daha da bulandı ve işin içinden çıkılmaz hale gidiyor bu iş.

Şimdi benim size buradaki önerim şu: Bugünlerde bir Telif Yasası değişikliği gündemde. Zannetmiyorum ki ona yetişebilirsiniz, ama o değişiklik yine bir yılı var onu da söyleyeyim, belki de yetiştirirsiniz. Mayıs ayı gibi filan Ankara'da değil de Mimarlar Odasında –burası onun bir şubesi herhalde- bana göre iki günlük, ama en az bir günlük, ama mümkünse iki günlük bir sempozyum şeklinde bir şey tasarlayın. Burada hukukçular, işte hâkimi savcısı akademisyeni mimarı hepsi ve biz bu aynı dili, yani bu balık diliyle kuşdilini

Stad Otel Kararı - Temyiz

... Dava konusu binanın güzel sanat eseri niteliğinde olduğu, ancak, dava konusu yapının otel olması nedeniyle, binanın tadilatı, emveyasına sadıkması yanında binanın kullanım alanını büyütmek ve genişletmek için de zorunlu tadilat ve değişiklikler yapılacağı, aksi takdirde, otel olarak inşa edilmiş olan bir yapının değişen koridor ve hizmet ihtiyaçlarına cevap vermesi ve kullanımının parasız hale geleceği, aksi olan bu değişiklikleri içeren tadilat projesi ve uygulamasının, eserin bütünlüğünü bozmayacağı olduğu, bilirkişi raporunda bu değişikliklerin, teter, teter değerlendirildiği, ihtiyaçtan kaynaklandığı, proje ve binanın bütünlüğüne bir zarar vermediği, eser sahibinin serisi ve haysiyetini zedelemeyeceği

11. HD, 25.10.2005, E. 2005/3748, K. 2005/10277

Stad Otel Kararı - K. Düzeltme

"5846 sayılı Yasa'nın 17/2 maddesi uyarınca malikin eserin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla haklı sebeplerle eser üzerinde tamir ve bakım yapmasının mümkün bulunmasına ve hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunda da otel olarak inşa edilen eserde yapılan tadilatın eserin bütünlüğünü bozucu mahiyette olmadığına ve tamir ve bakımın zorunlu olduğunun saptanmış olmasına"

11. HD, 10.02.2006, E. 2006/463, K. 2006/1248

nasıl acaba uyuşturabiliriz ve aynı şeyleri el kol hareketleri de olsa birbirimizle anlaşabilir miyiz, aynı dili nasıl konuşabilirizi konuşmamız lazım. Değilse bu işten gerçekten zarar göreceksiniz. Yani hukuk güvenliği dediğim nokta bu. Yani bana geldiğinizde, siz bizim avukatımız olun, hadi bakım... Göremiyorum, yani olayın nereye gittiğini ben de göremiyorum. Güya bu işlerle uğraşan bir avukatım, ama ben de göremiyorum.

Neden? Çünkü hukuk öngörülebilir olmaktan çıkıyor bu sefer, kantarın topuzu oraya gidiyor buraya gidiyor. Burada bir ortak dil tutturmak gerekiyor ve benim önerim, bunu bir sempozyum ya da çalıştay olabilir, yani sempozyumun çalıştay ayağı panel ayağı, tasarlarsınız onu. Bu şekilde Türkiye'nin bu konudaki birikimini, hem mimarlar olarak hem de hukukçular olarak bir araya gelerek bu meseleyi bir masaya yatırmak lazım ve ihtiyaç varsa da bunu yasaya... Yani burada ben daha ziyade bir uygulama problemi görüyorum, ama yasadaki kaynaklı problemler olabilir. Bunu yasaya da aktarmak lazım. Herkes kendi işine baksın ondan sonra ve bu işler daha adilane ve daha öngörülebilir bir şekilde mesele yürüsün derim.

Teşekkür ederim efendim.

Türkay ALICA
Ankara 3. FSHHM

Herkese merhabalar.

Öncelikle bu toplantıyı düzenleyen herkese, emeği geçen herkese ayrı ayrı teŖekkr ediyorum. Fakat geri kalan yarım saatte Cahit Beyin söylediği gibi, eğer kuŖdili ve balık dili konuşuyorsak, 30 dakika içinde nasıl toparlayacağım? Onun kaygısına dŖtm. Hemen az çok ortak dil var mı yok mu? Onun üzerinden baŖlamak lazım.

SunuŖ AkıŖı

- FSEK korumasının konusu ve sistematığı
- Mimari proje ve mimarlık eseri ayrımı
- Yargı kararları ve manevi ve mali hak koruması
- Mimari projenin oğaltılması
- Tadilat projelerinin niteliği
- 3194 s. İK 8/ i, j
- "Mimari Estetik Komisyonu" kararları
- Sonuç

Ŗimdi tabii genel bir izlenimini paylaŖtı Cahit Bey. 2005 Stat Otelı kararından sonra, kantarın topuzunun bu kez malikler lehine öbür tarafa kaydığını söyledi. Ama bu tabii genellikle kararların genel gidiŖinden herhalde böyle bir kanaate vardı. Oysa uyusmazlıkların çözümünde böyle bir genelleme ancak ilkeler düzeyinde yapılabilir. Onun için o genellemeye katılmadığımı söylemem lazım. Belki de gemi rotasına oturdu, öyle bakmak lazım ve aslında kanaatim de o.

Örneğin, 2013 deęiŖiklięi kantarın topuzunun Cahit Beyin söylediği gibi, aslında eser sahipleri, yani mimarların proje sahiplerinin haklarının abartılı algısından kaynaklandığını, biraz önce Abdi hocam da paylaŖtı. Bundan dolayı aslında yanlıŖ olan Ŗey, rota dzelmiŖti kanaatime göre.

Korunamın Konusu ve Sistematığı

- Hukuki temel ve sistem
- Eser ve haklar bağlamında koruma
 - Eser (ve bağlantılı hak konuları)
 - Mali ve manevi haklar
- Sınırlı sayma yöntemi
- Mimari proje ve yapılar eser midir?

Bu düzelmeyi içtihat hukukuyla başarabilir miydik? Bence başarabilirdik ve fakat bu kez rotaya yeni bir müdahale geldi. Şimdi İmar Kanununun 8/i ve j bentlerini nasıl yorumlayacağımız meselesi yine bir gündem maddesi olarak ve çok önemli bir gündem maddesi olarak herhalde geldi. Bilemiyorum sizin tepkiniz beklentileriniz ne?

Eser

- FSEK m. 1/B
- a) Eser: Sahibinin İmruşuyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak savınlan her nevi fikir ve sanat mahsullerini
 - ifade eder

Bu nedenle ben bu sunuşu soru-cevap bölümünü 17.00'den sonra da yapabiliriz herhalde değil mi? Organizasyon açısından bir sıkıntı var mı? 17.00'de burayı terk etmek durumundaysak daha kısa kapatayım. Zaten toplantıya katılanlar gerçekten bu meseleyle ilgili ve açıkçası saati dolunca hemen kaçma niyetinde olmayan katılımcılar. Öyle görüyorum, yakından ilgililer.

FIKRI MULKİYET HAKLARI

Ben onun için, burada FSEK korumasının konusu ne? Tabii ki mimari eserler projeler ve mimari eserler açısından konusu ne? Onu netleştirdikten sonra, tabii Cahit Bey burada az çok onu verdi, tartışmayı daha da geliştirebilmem adına bana attı topu. O zaman daha aynı dili konuşmaya başlayalım, yargı dilini ben size aktarayım. Bu belki hani yeni bir dil keşfetme ihtiyacı var mı? Onu sonra tartışalım, ama yargının diline, hangi dilden konuşuyor? Onun diliyle bu uyuşmazlıklar sorunlar nasıl çözülüyor? Ben size sadece onu aktarabilirim ve kişisel kanaatlerimi söyleyebilirim.

Mimari Projeler

FSEK

B) Fikir ve sanat eserlerinin çeşitleri:

1- İlim ve edebiyat eserleri:

Madde 2/3. Bedii vash bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimari ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri.

Demek ki FSEK korumasının konusu ne? Önce onu netleştirmemiz lazım ve sistematik olarak koruma nasıl yürüyor? Bir ihlal varsa mahkeme ne yapıyor, ne tür bir karar veriliyor ve mimarlar eser sahipleri hangi sonuçları elde edebiliyor kararlar akabinde? Ona bakabiliriz. Mimari proje ve mimarlık eseri ayrımını aslında yargı kararları bugüne kadar koymuş durumda. Korumanın iki temel konusu bu toplantının gündemi açısından söylüyorum; mimari projeler ve mimari eserler. Eğer siz bunları iyi tanımlarsanız, o zaman öngörülebilir sonuçlara varmanız daha mümkün; yargı kararları açısından da öyle.

Yargının bütün sorunlarını bu toplantıya aktarmayacağım. Eğer onları tartışmaya başlarsak, bambaşka bir şeye döner. Onun için onu bir tarafa koyuyorum, ama Cahit Beyin sunuşundaki ifade ettiği temel sorunlardan birisini ben geliştireyim. Örneğin, estetik değer ve hususiyet meselesi topyekûn bilirkişi işi midir? Ama Cahit Beyin bakışı... Hayır, bu mesele sizin dedi değil mi? Cahit hocam onu söyledi.

Hayır, eğer bu konuda yargısal ilkelere oturmuş olsaydı, yani hâkimlerin gerçekten medeni dünyadaki çalışma koşullarında yeterince sınırlandırılmış sayıda kararlarla uğraşmalarını, dosyalarla uğraşmalarını sağlasaydık, bir ortak dil gelişebilirdi. Çoğu zaman aslında hususiyetin tespiti Amerikan mahkemelerinde de bu uyuşmazlıklar var, aslında

Mimari Eserler

- III- Güzel sanat eserleri:
- Madde 4 Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan...
- İ. Mimarlık eseri
- Kozallar, resimler, malikler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, doğrudan ve sanat eseri olmak ufatlarını etkilemez.
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile öngörülen koruma
- 1314 sayılı İmar Kanunu m. 8/1 (E. 12/7/2013-6495/73 md.) ... mimari estetik komisyonu yaplara ve onaylı mimari projelerin özgün fikir ifade edip etmediğine karar vermeye yetkilidir. Özgün fikir ifade etmeyenlerde yapılacak değişikliklerde ilk müellifin görüşü aranmaz. Özgün fikir ifade eden mimarlık eser ve projelerinde; (...) eser süzgecinde işleme izni verilebilir. ... AYM (yat) eserin bütünlüğünü bozmadıkça, estetik görünümünü değiştirmedikçe, teknik, yönetsel amaçlar ve kullanım amacı nedeniyle zorunlu olduğuna karar verilen değişiklikler müellifinin izni alınmaksızın yapılabilir. Bu durumda ilk müellif tarafından talep edilebilecek telif ücreti; ilgili meslek odasına belirlenen mimari proje asgari hizmet bedelinin, tamamlanan yapılarda yüzde yirmisini, inşaat süren yapılarda yüzde on beşini geçemez.

mimari proje-mimarlık eseri ayrımı

- "Bir yapının FSEK 4/1- (3). maddesi anlamında güzel sanat eseri olarak kabul edilmesi için mutlaka 2863 sayılı KTVKK hükümlerine göre "tarihi ve kültürel değerlerde korunması gerekli anıt yapı" niteliğinde olması gerekmektedir. Mimari projenin ve binanın hukuki durumlarının FSEK 2/3. ve 4/3. maddelerine göre belirlenmesi ve uyuşmazlığın bundan sonra çözülmesi gerekir. Şayet mimari proje FSEK 2/3. maddesine göre bir ilim eseri niteliğinde ise, eser sahibinin "proje" üzerindeki mülki ve manevi hakları korunmakla birlikte; projenin uygulanması sonucu ortaya çıkan "bin" estetik unsurları içermiyorsa FSEK 4/3. maddesine göre mimarlık eserlerinden sayılmayacaktır. Yani; koşulların varlığında hem proje hem de mimari yapı birbirinden bağımsız olarak korunabilir." (11. HD 02.06.2008 gün E. 2007/13493, K. 2008/7196)

mimari proje-mimarlık eseri ayrımı-2

- "5846 Sayılı FSEK 2/3. maddesine göre "mimari (avan) proje" sahibinin hususiyetini taşıması koşuluyla ilim ve edebiyat eseri niteliğindedir. Söz konusu "mimari proje"nin bizzat kendisi ilim ve edebiyat eseri sayıldığından, eser sahipliği de bu proje üzerinde doğmakta olup, şayet projenin uygulandığı yapı (bina) aynı Kanun'un 4/3. maddesi anlamında güzel sanat eseri (mimari eser) vasfında değilse proje sahibi mimarın bu yapı üzerinde bir hak sahipliği bulunmamaktadır." (Y. 11. HD. T. 30.01.2012, E. 2011/14054, K. 2012/1045)

tümüyle hukuki takdir kapsamındadır. Biz bu kadar fazla yoğun dosyanın içerisinde, bir inceleme kolaylığı bakımından raporte edilsin diye bu raporları almak zorundayız. Neler sunulmuş, deliller nedir? Onları genel anlamda görebilmek için buna mecbur kalıyoruz. Yargıtay çünkü yılda sadece 11. Hukuk Dairesinin ben rakamını söyleyeyim, 21 bin 500 tane karar veriyor. 11 tane üye, 40 tane tetkik hâkimi. Dünyanın hiçbir yerinde sağlıklı bir karar bekleyemezsiniz bu rakamlarla.

Şimdi o zaman bu ayrımı yine de yargı nasıl koydu? Ona bakacağız. Yargı kararları ve manevi ve mali hak koruması meselesine bakacağız. Mimari projenin çoğaltılması nedir? Ona bakacağız. Biraz önceki iki sunuştan farklı bir görüş vereceğim, yargının bugüne kadar ki yerleşik içtihatları çerçevesinde nasıl baktığımız söyleyeceğim. Yine 3194 sayılı İmar Kanunundaki bu son değişiklikler bize ne getirir? Mimari estetik komisyon kararlarının niteliği nedir? Belki bunlar daha ilgi çekecek konular olabilir.

Peki, demek ki sistematik açıdan bakılacak olursak, FSEK koruması yani 5846 sayılı Yasadaki koruma, aslında eser bağlamında bir koruma. Yani her şeyden önce ister mimari proje olsun elimizdeki, sonradan uygulanacak ve yapının ortaya çıkmasına esas aslında bilimsel teknik çabalar. Daha önceki sunuşlardan atıfla hatırlatayım. Bir kere her şeyden önce eser niteliğini taşıyacak, ne olursa olsun. Eğer eser niteliği yoksa bu korumanın kapsamı artık FSEK kapsamında değil. Başka şeyler olabilir, ticari sırlar çalınmışsa bu projeler vesaire, o zaman koruma oraya gider. Onlara bakmamız lazım. Ama eser bağlamında korumanın anlamı şudur: Yasa belirli sayıda eser belirlemiştir, saymıştır bunları, sayma yöntemidir. Bunun dışında bir koruma vermez. Bu eser türlerinden birisine girmesi lazım sizin mimari projenizin ya da mimarlık eserlerinizin, yani yapınızın; muhakkak buraya girmesi lazım.

Yine mali ya da manevi hakları yasa tek tek saymış. Biraz önce yine bahsetti Cahit Bey. O haklardan en az birinin ihlal edildiğini kanıtlamanız lazım. Yani davacı vekili ya da davacı olarak sizin bu kanıtları ortaya koymanız lazım. Bu kapsamda tartışacak olursak, sizi ilgilendiren husus, daha önce de söylendiği üzere mimari proje nedir ve ne zaman eser kıymeti kazanır bir mimari proje? Bunu gözden geçirmemiz lazım.

Proje uygulandı, yapı ortaya çıktı. Bu kez bu yapı acaba estetik değere sahip bir mimarlık eseri mi? Bakın, burada artık bir kriter daha geldi. Estetik kıymete de sahip olması lazım yapının görünüşünün korunması için. Şimdi bu sistematik içinde gittiğimizde, bir kere projenin korunması için hususiyet taşıyacak, alelade günlük çalışmada yapılabilecek bir krokiden ibaret olmayacak.

Hususiyet de aslında şudur: Mimarın kendi birikimini herhangi bir projeye aktardığı hissediliyor mu? Yoksa günübirlik, benim her gün yazdığım herhangi bir yazı ayarında, günübirlik sıradan bir çalışma mı? Bunun tabii ki tartışması ve bilirkişi açısından, bilirkişi incelemesi açısından tartışılması, teknik sorularla birlikte olabilir, ama yine nihayetinde buna hâkimin karar vermesi lazım. Her somut olay bakımından hâkimin burada bir hususiyet var mı yok mu? Muhakkak işin sonunda, günün sonunda kendi burada hususiyet olup olmadığına karar vermesi lazım. Bilirkişiden sadece teknik konularda görüş alabilir. Hukuk tekniği de bunu söyler. Bilirkişi raporu bağlayıcı değildir. Bağlayıcı olmaması için, hâkimin muhakkak işin esasına girmesi lazım. O somut olaydaki çekişme konusu projenin ya da mimarlık eserinin hangi konularda hususiyet taşıdığını, o mimarın ruhunu kişiliğini nasıl yansıttığını tespit etmesi lazım. Ondan sonra koruyabilirsiniz.

Peki, diyelim ki artık ortada bir mimarlık eseri ya da mimari proje var. Korumada ne isteyebilir eser sahibi, mimar ne isteyebilir? Bunu da yine hukuk davaları bakımından, örneğin ihlalin bir ihlal olduğunun, davalının eyleminin ihlal olduğunun tespiti ya da kimi zaman karşılaşıldığı gibi Türkiye'ye özgü bir sorundur. Daha önce yapılmış bir proje. Sadece adı başka bir mimarın adıyla değiştirilir ve resmi makamlara verilir ruhsat işlemleri için. Böyle bir uyumsuzluğu dünyanın hiçbir yerinde belki göremezsiniz, ama Türkiye'de evet var. Bir mimar başka bir meslektaşının yaptığı projeye kendi adının yazılmasını kabullenebiliyor. Böyle davalar var.

Şimdi bu durumda ne oldu? Eser sahipliği çekişmeli hale geldi. Bunun davasını açmak zorunda asıl eser sahibi ve kendi hak sahipliğinin, yani bu projenin asıl sahibi olduğunun tespitini talep edebilir ve bu ihlalin de ortadan kaldırılmasını isteyebilir. Men davaları dediğimiz bunlar. Eğer bu ihlal devam ediyorsa, kimi zaman bu mimarlık eseri niteliğinde estetik kıymeti taşıyan yapıda, mimarın adının dahi farklı yazılması gündeme gelebilir. Uygulamada çok fazla karşılaştığımız bir durum değil, ama bu tür ihlaller de devam eden isim kargaşası, yani sizin mi eser yoksa benim mi? Uyumsuzluk bakımından davacının mı davalının mı? Verilecek bu karar, aslında uyumsuzluğun eser sahipliğinin kime ait olduğunun tespitiyle bitirebilir.

Yine maddi manevi tazminat davaları gündeme gelebilir. Uğranan ihlal nedeniyle ortaya çıkan zararın, muhakkak davalı tarafından davacıya eser sahibine ödenmesi gerekir. Manevi haklar ilke olarak ihlal edilmişse, manevi tazminat yine gündeme gelebilir. Ceza davaları da olabilir. Peki, eser niteliğinde değil, ama ortada bir proje var yine de. Proje cisimleşmiş. Kroki de diyebilirsiniz siz ona, ama alelade bir çalışma var. Bu durumda hiç koruma olmaz mı? Dediğim gibi, bu eğer bir ticari sırda, o takdirde ticari sırlara iliş-

kin onların korunmasına ilişkin hükümlere gidebilirsiniz ya da haksız rekabet hükümlerine gidebilirsiniz. Yani korumasız değil yine de, eser niteliği taşımasa bile.

Şimdi bunlar arasında yargı ne yapıyor? O zaman eser niteliği taşıyor mu taşıymıyor mu? Bir kere bundan başlıyoruz. Bunun üzerinde daha önce durulduğu için biraz hızlanalım, çünkü soru-cevap bölümüne geleceğiz. Demek ki eser türlerinden hangisine giriyor çekişme konusu ürün? Önce onu tespit edeceğiz bizim olayımızda. Eğer çekişme konusu proje daha sonra uygulamaya elverişli, ortaya fiziken bir binanın çıkması için çalışmaya elverişli projeyse, teknik bilimsel çizimlerden ibaretse, ilim edebiyat eseri olarak korunuyor. Ama hiçbir projeye dayanmayabilir, bina yapıldığında gerçekten estetik değere sahipse, yani size hoş gelen duyularınıza hitap eden bir farklılık taşıyorsa estetik kıymeti varsa, bu takdirde de güzel sanat eseri olarak korunabilir. Öncelikle bu koruma türlerinden hangisini siz talep ettiğinizi söylemeniz lazım. Ama ortada bir henüz yapı yok. Kimi zaman projemiz de tamamen izinsiz olarak kopyalanmış ve resmi makamlara verilmiş olabilir. Çoğu zaman biraz önce söylediğim tarzda ortaya çıkan uyumsuzluklarda bu böyle. Ama bu projelerin söylediğim gibi eser olarak FSEK kapsamında korunabilmesi bakımından da, muhakkak hususiyeti olmalı. Bir hususiyet olmadıkça bunu eser kapsamında koruyamazsınız. Belki başka noktalardan koruyabilirsiniz.

Demek ki, mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri ve hatta mimari maketler ilim edebiyat eseri olarak korunabilir. Bunda şüphe yok. Ya da genellikle artık günümüzde herhangi bir projeye dayanmadan bina yapılabilir mi? Mümkün değil bu. Zaten dava konusu olanlarda da genellikle bunu tartışmayız. Bir projenin uygulanması sonucu ortaya çıkan bina, estetik bir albenisi varsa farklılığı varsa, o takdirde bu binanın da bütünlüğü içerisinde korunması hakkı mimara ait. Yapılacak müdahalelere karşı koyabilir.

Şimdi İmar Kanunundaki meseleye en sonunda değineceğim. Acaba sorun ne olabilir? Bu ayrımı, bakınız mimari proje ve mimarlık eseri ayrımını, mimarlık eseri olması için yapının ortaya çıkmış olması lazım. Bu ayrımı bütün içtihatlar net bir şekilde ortaya koyuyor mu? Hayır, bazen terminoloji açısından sorunlar var. Ama işin genel izlenimi ve yargının genel yaklaşımı bu. Bu ayrımı yapar muhakkak. Eğer iyi bir yargılama sonucu elde edilmişse karar, bu ayrım yapıldıktan sonra tartışılır. Çünkü proje üzerindeki mali ya da manevi haklar mı ihlal edilmiş, yoksa projenin uygulanması sonucu ortaya çıkan güzel sanat eseri yapı mı acaba, yapı üzerindeki haklar mı ihlal edilmiş? Bu ayrımı yapmayan bir yargı kararı da aslında sakat bir karardır.

Karşılaşmaz mıyız? Evet, karşılaşıyoruz, birçok örnekler verebilirim. Ama istikrar arıyorsa evet, bu anlamda çoğunlukla tabii ki idari yargı kararlarından bahsetmiyorum, daha çok 11 hukuktan, yani Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesinden geçmiş fikri ve sınai haklar mahkemelerinden verilen kararlar yönünden söylüyorum. Bu ayırım genellikle yapılıır. Buraya bir karar örneği aldım, bu çok net bir şekilde ortaya konulmuştur mesela ve bir yapının FSEK 4/1.3 yani güzel sanat eseri niteliğinde korunabilmesi için, mutlaka 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu anlamında tarihi ve kültürel değerdeki korunması gereken anıt niteliğinde olmasına gerek yoktur diye bir belirleme yapmıştır. Çünkü aslında 2863 sayılı Yasayla getirilen koruma da, bir kademe üstüdür.

Aslında buna şöyle bir örnek verilebilir. Mimari projelerde hususiyetin olması yeter. Bakın oradaki eşit daha düşük, ama yapı bu proje uygulandıktan sonra bir yapı ortaya çıktı. Bunun estetik kıymeti varsa ilave bir kriter, eşik biraz daha yükseldi ve fakat bunların dışında yıkılması dahi engellenerek düzeyde çok önemliyse tarihi ve kültürel açıdan, bu takdirde de koruma 2863 sayılı Yasa kapsamında. Bu ayrımı çoğu zaman kararlarda görebiliriz. Bu kararları tartışırken, alt tarafta muhakkak sayısını ve tarihini verdim, onun üzerinden takip edebiliriz. Bu kararlar çerçevesinde mimari proje koruması bakımından yapılacak ayırımı avam projeye de, yani verilen korumayı avam projeye de sağlamak gerektiğini yargı kararları söyler. Onu vurgulamam lazım.

Yine bu haklar kategorisi üzerinden hangi hakların ihlal edildiğinin mahkeme kararında muhakkak tartışılmasını ister Yargıtay haklı olarak. Çünkü eser üzerinde, artık eser niteliğinin var olduğunu kabul ediyoruz; mimari proje ya da mimarlık eseri. Bunu kabul ettikten sonra, bu eser üzerindeki hangi hakların ihlal edildiği aşaması ikinci soru yargı kararlarında. Bu hak kategorilerinden muhakkak en az birinin ihlal edilmiş olması zorunlu. Sonra da bu hakkı ileri sürebilecek kişi mi bize davayı açan? Buna muhakkak bakmamız lazım.

Bunu şunun için söylüyorum: Bu davalarda daha çok özellikle bir şirket bünyesinde çalışan mimarların projelerini düşününüz. Şöyle bir karışıklık olabiliyor: Şirket adına çalışan mimar, ürettiği projeleri aslında hizmet sözleşmesi ilişkisi içerisinde olduğu için, FSEK 18/2 kapsamında çoğu zaman bu hizmet ilişkisi sonu-

Manevi Hakların Devredilemeyeceği ve Takibinin Mimar Tarafından Yapılabileceği

- "Tüzel kişilerin 5846 Sayılı FSEK 18. maddesi gereği kanunen mali hakları kullanma yetkisini ya da devir yoluyla anılan hakları edinmeleri mümkün olup, manevi hakların devri de söz konusu olamayacağından gerçek kişiler gibi eser sahibi olamazlar. Bu durumda, somut uyumsuzlukta eser sahibi olması mümkün olmayan davacı şirketin mimari proje üzerindeki mali haklara yönelik bir tazminat talebi de bulunmadığına göre, 5846 Sayılı FSEK 14. ve 16. maddeleri uyarınca davacı şirketin eser sahipliğinden doğan manevi haklarının ihlal olunduğu iddiasıyla aynı Kanun'un 70/1. fıkrasına göre manevi tazminata hükmedilemez" (T. 11. HD. T. 15.12.2011, E. 2009/14531, K. 2011/17084)

cu üretilmiş olan projenin üzerindeki mali haklar şirkete ait oluyor kendiliğinden. Ama manevi haklar asla devredilemez, sadece kullanılması yöntemi önceden belirlenerek, eser sahibi tarafından kimin kullanacağı belirlenebilir. Ama bunların hiçbir şekilde şirkete bırakılması mümkün değil.

Bu ayrımı muhakkak yapmak lazım; çünkü gelen davalarda en problemli aşamalardan üçüncü aşama, açılan davada husumet diyoruz biz ona. Davacı gerçekten hangi haklara sahip? Bunun iyi belirlenmesi lazım, sonra da davalının hangi hakları ihlal ettiğine bakmak lazım.

Side Antik Kent Kararı
Mimari Projeler ve Umuma Arz / Adın Belirtilmesi / Çoğaltma / Yayma

- “Yüksek Mimar-Arkeolog olan davacının, Antik Side kent harabelerinde 30 yılı bulan uzun bilimsel ve estetik incelemeler ile kazılar sonucu edindiği bilgilere dayanarak vücuda getirdiği Side Antik kentinin **mimari çizimlerini** ve haritasını içeren mahsulün **ilim eseri** vashında olduğu, izinsiz biçimde, eser sahibinin **isminin** yer verilmesinin, anılan mahsulün kartpostal ve harita haline getirilip **çoğaltılarak**, başkasının ismi ile satışa arz edilmesinin eser sahibi davacının **umuma arz, adın belirtilmesi gibi manevi ile çoğaltma ve yayma gibi mali haklarının** ihlaline sebebiyet vereceği” (Y. 11. Hd. T. 25.09.2007, E. 2006/9185, K. 2007/11789)
- “Mimari projenin uygulanmaması proje müellifine tazminat hakkı vermez” (Y. 11. Hd. 24.03.1995 gün ve E. 1995/7485, K. 1995/2463)

Şimdi Side’de antik kent kararı; burada aslında yüksek mimar ve arkeolog olan davacı, bu antik kentte 30 yıla yakın çalışma yapıyor. Burada tersine mühendislik söz konusu, tersine mimarlık söz konusu. Yaptığı çalışmalar sonucu, antik kentin

mimari projesini ortaya koyuyor ve bir başkası da bu mimari çizimleri izin almaksızın başkasının adıyla yayınlıyor. Somut olay böyle geliyor. Burada Yargıtay, daha önce uygulanmış, artık günümüze çok az bir miktarı kalmış antik bir kentin projesinin ne olduğunu 30 yılını vererek çalışan ve ortaya koyan, en ayrıntılarıyla en ayrıntılı biçimde ortaya koyan mimar arkeoloğun bu çalışmasının sonucunda, artık elle tutular gözle görülür bir proje var ortada. Bunu da 30 yıllık çalışma sonucu eser sahibi mimar ortaya çıkarmıştır. Demek ki bunun üzerinde mali ve manevi haklara sahiptir diyerek kabul ederek bunu, başkasının adıyla yayınlanmış olması nedeniyle açılan davada, mimari projenin üzerinde eser sahibi olarak bu çalışmayı yapan arkeoloğu kabul etmiştir.

Bu tartışılabilir, yıllar önce, yüzyıllar önce yapılmış bir binanın projesinin yeniden hayata dönmesi. Aslında gerçek hak sahibi burada kimdi? Bu sorgulanabilir. Proje yıllar önce uygulanmıştı. Burada aslında bilimsel çalışma sonucu ortaya konan sadece kroki ve çizimlerden ibaret değil, onun yeniden hayata döndürülmesi sonucu ilim edebiyat eseri mahiyetinde bir çalışma aslında söz konusu. Bunun da tabii ki başkasının adıyla yayınlanması durumunda, özellikle adın belirtilmesi hakkının ihlal edildiğini ve çoğaltma hakkının ihlal edildiğini, yayma hakkının ihlal edildiğini Yargıtay bu kararında kabul etti. Ama tabii ki eser sahibinin gerçekte kim olduğu, o mimari projeler bakımından kim olduğu tartışması aslında hukukçular arasında da yapıldı.

Onun için verdiğimiz her karar muhakkak doğru demiyoruz. Tartışılabilir, ama burada Yargıtay daha önce yapıp yok olmuş binanın, gerçek anlamda projesinin ortaya konulması meselesinde aynen el yazmaları gibi, mevcut daha önce yapılmış eserin canlandırılması ve yeniden gündeme taşınmasını korudu. Bakın bu aslında eleştirilebilecek bir karar, ama burada bir fikri ürün olduğunu ve bu projenin yeniden ortaya konulmasının da hususiyet taşıdığını kabul etti.

Ve fakat şunu da hatırlatmak lazım: Mimari projenin uygulanmaması bir hak ihlali değil. Çünkü zaman zaman şöyle sorunlarla biz karşılaşabiliyoruz. Müelliften proje alınıyor, hatta yarışma yapılıyor ve fakat uygulanmıyor. Şimdi bu durumda hak ihlali var mı? Eğer siz mali hakları devretmişseniz, bunun uygulanmaması cayma hakkına sebep olabilir. Cayma hakkınızı kullanabilirsiniz. Sen uygulamıyorsan başkasına uygulamak isterim, çünkü bu bir yaratıdır bir çaba harcadım. Uygulayacak mısınız uygulamayacak mısınız? Bunu sorgulayabilirsiniz, ama bu 58. Maddedeki cayma hakkıyla ilgili bir şey.

Cayma hakkınızı kullanmadınız, ama müellif olarak hayır ben bir çabada bulundum yıllarımı verdim bu projeye uygulayacaksınız diye dayatamazsınız ve bir dava açamazsınız. Cayma hakkı meselesini gündeme getirmeniz lazım. Bu hak kullanıldıktan sonra başka bir belki uygulayıcıya bu hakları verebilirsiniz.

Şimdi burada yine biraz önce söylediğim, manevi hakların devredilemeyeceği meselesine ilişkin içtihat da, yerleşik açık seçik ve tereddütsüzdür. Onu da söyleyeyim, Cahit Beye atfen söylüyorum. Bulanık su o kadar da bulanık değil, iyi gözlükler kullanırsanız görebilirsiniz, bazı şeyleri bulabilirsiniz. Çünkü hukuki belirlilik meselesi evet önemli, ama bunda da muhakkak söylediğim gibi somut olayın kendine özgü özellikleri üzerinden tartışmak lazım.

Buna bakılacak olursa, kooperatif projesi kararı diye ben buraya aldım. Mimari projenin başkasının adıyla. Bakın burada çok net, biraz önce söyledim, belki Türkiye’de karşılaşılacak bir olay dedim. Kendi ismiyle çoğaltıp yetkili makamlara sunmayı da FSEK 15 ve 22. Madde anlamında, adın belirtilmesi hakkı

Kooperatif Projesi Kararı
Mimari Projeler ve Adın Belirlenmesi /Çoğaltma Hakları

- “Davacıya ait mimari projeyi **kendi ismi ile çoğaltıp** yetkili makamlara sunarak **mimari yapı inşa eden** davalı inşaat sahibi ve mimarın eyleminin eser sahibinin FSEK’in 15. maddesinde yazılı adın gösterilmesi ve 22. maddesinde yazılı eserin çoğaltılması haklarını ihlal ettiği” (Y. 11. HD. T. 20.09.2011, E. 2011/7660, K. 2011/10605)

ve çoğaltma hakkının ihlali kabul etti Yargıtay. Çünkü biraz önceki yapılan sunuşlarda muhakkak Cahit Bey de söyledi, projenin uygulanması sonucu

Adın Belirtilmesi Hakkı ve Mimari Eserler

- FSEK M. 15/son "Eser niteliğindeki mimari yapılarda, yazılı istem üzerine eserin görülen bir yerine eser sahibinin uygun göreceği malzeme ile silinmeyecek biçimde eser sahibinin adı yazılır"

Bütünlüğün Korunması Hakkı / Yapının Mimari Eser Olması

- "İlim eseri vasfındaki projenin uygulanması ile ortaya çıkan mimari yapının estetik değere sahip olmayan, birçok benzeri olan bir yapı olduğu, değişikliğin projede değil binada yapıldığı, proje değişikliğini dahi gerektirmeyen nitelikte olduğu, davacının eserinin FSEK'in 2/3. maddesi kapsamındaki mimari proje olduğu, buna karşın FSEK'in 4/3. maddesi kapsamında bir mimarlık eseri olmadığı, bu nedenle yapılan değişikliklerin FSEK hükümlerine dayanarak engellenmesinin mümkün bulunmadığı" (Y. 11. HD. T. 14.02.2011, E. 2009/9129, K. 2011/1621)

Mimari Eserin Bütünlüğünün Korunması

- "Davaya konu mimari projenin FSEK'in 2 ve (ve yapının) 4. maddeleri anlamında ilim ve güzel sanat eseri olduğu, davalı tarafından yapılan bir takım değişikliklerin teknik ve yönetsel ihtiyaçlardan kaynaklanan zorunlu değişiklikler olduğu, davalının eserin bütünlüğünü bozmayan, estetik görünümünü değiştirmeyen, esasen eserin kullanım amacı kapsamında bir anlamda zorunlu olan bu değişiklikler için eser sahibinin ayrıca iznine ihtiyaç bulunmadığı" (Y. 11. HD. E. 2006/8353, K. 2007/15508)
- Zorunluluk arz eden / keyfi olmayan
- Bütünlüğü bozmayan / estetik görünümü değiştirmeyen
- Mimarın şeref ve haysiyetine zarar vermeyen,

ortaya çıkan yapının güzel sanat eseri olması koşuluna mı bağlıdır proje üzerindeki hakların korunması? Net söyleyebildim mi? Belki geriden, bakkın şu. Elinizde bir proje var, mimari proje. Bunun korunabilmesi için uygulanması sonucu ortaya çıkacak yapının estetik değere sahip olup olmadığını tartışın önce diyecek miyiz? Biraz daha anlaşılır oldu mu?

Evet, doktrin ve Alman yaklaşımı aslında bunu söylüyor. Ama Türk Yargıtay'ı burada 22. Maddedeki çoğaltma hakkı bakımından projenin her türlü uygulanmasını, mimari projelerin her türlü uygulanmasının çoğaltma hakkı kapsamında olduğunu kabul ediyor. Evet, bir anlamda müellifi daha koruyan bir yaklaşım diyebilirsiniz. Ama eğer bu şekliyle korumayacaksanız, mimari projelere o takdirde sağladığınız koruma, 4. Maddenin 3. Fıkrasındaki mimarlık eserleriyle eşdeğer olmak zorunda. Kriteri aynı koyarsanız, ikisi arasındaki fark ne o zaman? Soru çok net. Mimari projelerin korunmasının tek

kriteri var; eser niteliği olması, hususiyet taşıması. Estetik değer arıyor muyuz? Hayır. Eğer mimari projelerin dahi estetik kıymeti haiz olması gerektiğini sorgulayacak olursak, aynı kategori içerisinde düzenlendi yasa koyucu. Halbuki böyle bir ayırım yapmadı.

O zaman demek ki doktrinden belki esinlenerek kabul edilen bu estetik değeri haiz olması lazım. Aksi halde projenin dahi korunması mümkün değildir görüşü, kanaatimce doğru değil. Ve bu mimarlara çok geniş bir koruma olarak da algılanamaz. Eğer bunu yapmak isteseydi kanun koyucu, açıkça koyması lazımdı.

Evet, biraz daha kararlar meselesine girdiğimizde, somut olayın ayrı ayrı tek tek ele alınması ve tartışılması gerekiyor. O nedenle her bir karara uzun uzun zaman ayırmak mümkün olmayacak. Bütünlüğün korunması ve ya-

pının mimari eser niteliği taşıması konusundaki, yine Yargıtay'ın içti-hatları şöyle bir istikrar taşıyor, onu söyleyebilirim. Yapı artık estetik değeri haiz ise, bu takdirde bütünlü-ğün bozulması meselesi, “genel este-tik görünümüne müdahale var mı yok mu?” sorusuyla başlıyor.

Örneğin, zorunlu kullanımlar için değişiklikler. Şurada bakın, bütün kararlardan elde ettiğim veriler üs-tünden konuşalım, çünkü vakit bit-ti biliyorum. Sizleri de daha fazla tutmak istemem. Bunun üzerinden tartışalım. Yargı kararlarının tek tek tartışılmasında muhakkak yarar var, ama vakit buna elvermiyor. O zaman yargı kararları neyi söylüyor? Genel olarak elde ettiğimiz sonuç ne?

Mimari eserin bütünlüğünü bozma-yan değişiklikler olarak kabul edilen değişiklikleri söylüyorum. Teknik ve yönetsel ihtiyaçlar için zorunlu eklemeler yapılması. Kampus içeri-sindeki boş alanlara sonradan başka bir mimar tarafından farklı birimle-

rin inşası; ihtiyacı karşılamayan stadyumun –ki, İnönü Stadyumudur bu- ze-min kod seviyesinin düşürülmesi. Yine hastane olan yapıya sonradan insan yük ve sedye asansörünün monte edilmesi; çünkü hastane olarak yapılmış bir binada böyle bir eksiklik herhalde düşünülemez, muhakkak ihtiyaç var. Konut olarak inşa olunan mimari yapının çatı penceresinin değiştirilmesi. Sık sık, biraz önce hocamın da söylediği gibi, sadece genel bütünsel görünü-me hiçbir etkisi olmayan küçük pencerenin yapısının değişmesi. Bunlar ihlal sayılmıyor. Müze salonunun zemininin parkeden beton şekline dönüşmesi; yine bunu ayrıntıda bir değişiklik sayıyor ve bütünü-nün korunması hakkı-na müdahale olarak kabul etmiyor yargı kararları. Sızıntıya neden olan düz çatının eğimli hale getirilmesi, adli binasında –ki, Ankara Adliyesiyle ilgili-dir bu- bazı bölümlerin banka postane karakol kantin ve kafeterya şeklinde yeniden düzenlenmesi. Bunları bütünlüğünü, eserin estetik kıymetine etki eten bütünlüğü bozan unsurlar olarak kabul etmiyor.

Stad Otel Kararı

- “Dava konusu binanın güzel sanat eseri niteliğinde olduğu; ancak, yapının otel olması nedeniyle, sağlamlık, emniyetinin sağlanması yanında kullanılm alanını büyütmek ve genişletmek içinde zorunlu tadilat ve değişikliklerin yapılabileceği, asıl alanın bu değişiklikleri içeren tadilat projesi ve uygulamasının, eserin bütünlüğünü bozmaması olduğu, ihtiyaçtan kaynaklandığı, proje ve binanın bütünlüğüne bir zarar vermediği, eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedelediği, sonuç olarak davanın mali ve manevi hükümlerinin ihlal edilmediği” (Y. 11. HD 25.10.2005 gün ve E. 2005/3748, K. 2005/10277)

17

Mimari Eserin Bütünlüğünü Bozmayan Değişiklikler (Yargı Kararları)

- teknik ve yönetsel ihtiyaçlar için zorunlu eklemeler yapılması
- kampus içerisindeki boş alanlara sonradan başka bir mimar tarafından farklı birimlerin inşası
- ihtiyacı karşılamayan stadyumun zeminin kot seviyesinin düşürülmesi
- hastane olan yapıya sonradan insan, yük ve sedye asansörünün monte edilmesi, ısıtma ve soğutma tesisatı ile yürüyen merdiven veya yürüme bandı tesisi,
- konut olarak inşa olunan mimari yapının çatı penceresinin değiştirilmesi,
- müze salonunun zemininin parkeden beton şekline dönüştürülmesi,
- sızıntıya neden olan düz çatının eğimli hale getirilmesi,
- adliye binasında bazı bölümlerin banka, postane, karakol, kantin ve kafeterya şeklinde düzenlenmesi, asansör sayısının artırılması,

Mimari Eserin Bütünlüğünü Bozmayan Değişiklikler (doktrin)

S. Arkan:

- mimari eserin dış görünüşünü bozmaksızın arzın altına ek inşaat ve tesis yapılması
- binanın tümden yalıtımının yapılması, ısıtma tesisinin kurulması, güneş ısısından yararlanmak amacıyla kollektör kurulması

Tekinalp:

- binaya kalorifer tesisatı kurulması,
- art deco asansörün değiştirilmesi
- odaları birleştirilmesi,
- ilk halinde bulunmayan yangın merdiveninin kurulması

18

Peki, doktrinde bu değişikliklerle ilgili görüşler ne? Örneğin Sabri Arkan, mimari eserin dış görünüşünü bozmaksızın arzın altına, yani toprağın altına ek inşaat ve tesisler konulmasını örnek verir. Binanın tümünden yalıtımının yapılması -ki, bu da bir teknik zorunluluktur- ısıtma tesisinin kurulması, güneş ısısından yararlanmak amacıyla kolektörler eklenmesi binaya. Yine Tekinalp'in düşüncesine göre, binaya kalorifer tesisatı kurulması, yine bu da çağın gerekliliği, mecburi bir müdahale, asansörün değiştirilmesi teknik zorunluluklar kapsamında. Odaların birleştirilmesi, iç yapılara yönelik müdahaleler. Bunlar da eserin bütünlüğüne müdahale eden değişiklikler olarak kabul edilmiyor. İlk halinde bulunmayan yangın merdiveninin -yine tabii ki teknik zorunluluk- eklenmesi...

Devlet Mezarlığı Kararı

Mimari Eserin Bütünlüğünün Korunması

- "davacıya ait Devlet Mezarlığı projesinin **güzel sanat eseri niteliğinde olduğu, davalı tarafından mezarlık ana nizamıyesini önüne sonradan konulan çelik heykelin** davacının eserinin, mahiyet ve hususiyetini bozduğu gerekçesi heykelin bulunduğu yerden heykele zarar vermeden kaldırılarak tecavüzün ref'ine, karar özetinin yayınlanmasına" (Y. 11. HD. T. 31.05.2010, E. 2008/14066, K. 2010/6112)

Şimdi devlet mezarlığıyla ilgili bir karar vardı. Onda da 16. Madde tartışıldı. Yani Ankara Devlet Mezarlığında, mezarlığın girişine bir çelik konstrüksiyon tarzında bir anıt eklenmişti. Hâlbuki mimar mezarlığı mermer bir anlayışla, mermer yapıyla projesini belirlemiş ve uygulanmıştı. Sonradan konulan çelik

konstrüksiyon heykelin, bu yapının bütünlüğüyle uyuşmadığı kanaatine vardı mahkeme ve eserin bütünlüğünü bozan ilave olarak kabul etti. Bu heykelin, sonradan ilave edilen demir heykelin oradan kaldırılmasına karar vermişti. Yargıtay da bunu onadı.

Demek ki sadece bakın bir anıtsal yapı aslında devlet mezarlığı. Estetik kıymeti de taşıyor mu, değeri taşıyor mu? Taşıyor. Anıt mezarlığı muhakkak daha önce görmüşüzdür. Bu yapı içerisindeki unsurlara dokunmaksızın, yapıya yaklaşımda daha ilk girişte mezarlığa girecek olan kişide bırakılan genel hissi algıyı etkileyecek temel konseptte aykırı bir ilaveyi dahi müdahale kabul edebiliriz demek ki. Bunun örnekleri var yargı kararlarında.

Ayvalık Marina Kararı

Başka mimar tarafından yapılan Tadilat Projesi / mimari eserin bütünlüğünün bozulması

- "Davacı tarafından hazırlanan **projenin bir sanat eseri olduğu, projenin imar planı içerisinde yer alan bir parsel üzerine yapıldığından aynı parselde başka mimarlar tarafından proje yapma hakkının olmadığı, proje müellifinin izni ve onayı olmadan proje üzerinde değişiklik yapılamayacağı, davacının eser sahibi olduğu projede davalı ve dava dışı şahıs tarafından tadilat yapıldığı**" (Y. 11. HD. T. 26.05.2008, E. 2007/4626, K. 2008/6859)

Yine Ayvalık marina kararında, başka mimar tarafından yapılan tadilat projesinin eser sahibinin haklarına nasıl bir etkisi olduğunu tartıştı Yargıtay. Burada davacı tarafından hazırlanan projenin, bakın kavram kargaşası devam ediyor. Davacı tarafından hazırlanan, yani mimar tarafından hazırlanan projenin bir sanat

eseri olduğu; halbuki güzel sanat eserleri yapı ortaya çıktıktan sonra estetik kıymeti haizse korunuyordu. Evet, bu anlamda çok da terminoloji açısından tutarlı değil kararlar. Onun için bulanıklık var, onda şüphe yok bulanıklık var. Türkiye’de hangi konuda bulanıklık yok? Ama burada projenin sanat eseri olduğunu söylerken, aslında ortaya çıkan yapının sanat eseri olduğunu kabul etti. Gerekçenin tamamını okursanız, ruhundan bu çıkıyor. Bu nedenle de proje müellifinin izni ve onayı olmadan proje üzerinde değişiklik yapılamayacağını benimsedi.

Şimdi o zaman soru şu: TBMM lojmanlarına gelmeden bu meseleyi belki konuşmak lazım. Tadilat projesi bir işleme midir? Eğer işlemeyse eser sahibinin, yani mimarın hakları arasında. Ama işleme saymayacaksak, biraz önce söyledim ya konunun başında onu özellikle vurgulamaya çalıştık tekrar tekrar. Hangi hak kapsamında davalının müdahalesi? Eğer işleme hakkı kapsamında sayıyorsa tadilat projelerini... Yani daha önce yapılmış bir proje, bina da ortaya çıkmış, aradan zaman geçmiş ihtiyaç var değişiklik yapılacak. Bu tadilatı muhakkak önceki mimara mı yaptırmamız lazım? Tadilat projesini muhakkak önceki mimar mı yapmalı? Onun bir tekel hakkı mı var? Evet, bakın sizin görüşünüz bu. Bunu biliyorum ve fakat bu hatalı bir yaklaşım. Maalesef Yargıtay’ın eski kararları da bu yöndeydi.

TBMM Lojmanları Kararı Mimar Eserin İmhası / Eski Halin İadesi

* "davaya konu milletvekilli lojmanlarının FSEK 4/3. maddesi hükmü anlamında mimariik eser olarak kabulünün gerektiği, FSEK kapsamında eser sahibine tanınan hakların davacıya çekişne konusu mimarlık eserinin yıkılarak imhasını engellemenin yetkisini vermediği, davalıların ...yıkım kararı ve işlemleri sürecinde objektif iyi niyet ilkelerini ihlal ettikleri ve hakkı kötüye kullandıklarının kabulüne olanak bulunmadığı, manevi hakların ihlalinin söz konusu olmadığı, gibi davacı mimarın zarar ve hususiyetini, mesleki itibarını zarara uğratan ve tazmini gereken bir eylemin davalılara atfedilemeyeceği, ...kalan üç adetten ibaret villanın mimari eser olma vasfını yitirdiği, yıkılan binaların yerine yeni binaların yapıldığı, bu aşamadan sonra yapılan yeni binaların yıkılmasının haklar dengesine ve FSEK 67/san-2. maddesi hükmüne uygun düşmeyeceği; gereksizlikle davanın reddine" (T. 11. HD. Y. 22.03.2012, E. 2010/15283, K. 2012/4519)

Sizler tabii o kararlardan memnundunuz biliyorum. Şimdi o kararların, biraz önce Cahit Beyin eleştirisini hatırlayalım, kantarın topuzunun eser sahibi yani mimarlar lehine kaçtığını söyledi. Mimarların aslında yasa tarafından verilmeyecek düzeyde bir koruma elde ettiğini söyledi açıkça. Ama yargı kararlarının temel hatası, tadilat projesinin aslında teknik anlamda hukuki anlamda bir işleme olmadığını gözden kaçırmasıydı. İşleme eser olabilmesi için, önceki esere bağımlı ve fakat kendi hususiyetini de taşıyan bir ürün olması lazım.

Şimdi örneğin, İngilizce yazılmış bir romanın Türkçeye çevrilmesi. Bakın bu çeviri işi gerçekten her çevirmenin kendi özgün hususiyetini dilini üslubunu katabileceği bir husus ve yeni bir kitleye hitap ediyor. En önemli nokta bu, yeni bir kitleye hitap ediyor. İngilizler, İngilizce bilenler okurken, artık Türkçe bilenler de bundan istifade ediyor. İşleme çok da böyle basit bir ürün değil. Örneği, bir romanın tiyatro eserine çevrilmesi; sanatçıların giriş çıkış noktalarının belirlenmesi vesaire, her birinin kostümünün belirlenmesi,

sahneni yazılması. Üzerine kattığı şey ayrı bir hususiyet, her senarist bunu ayrı yazar. Ama tadilat projesi yapımı, kesinlikle önceki eserin bir işlenmesi niteliğinde değil. O projenin teknik zorunluluklarına uymak gerekir tabii ki, daha önce yapılmış bir yapı var artık ortada. Siz onun teknik zorunluluklarına uymak zorundasınız, bunda şüphe yok. Ama salt bu teknik zorunluluklar, o eserin kullanılması suretiyle yeni bir eser yaratılması mıdır? Soru bu.

Aslında Yargıtay burada bence uzun yıllar hep bunu kabul etti ve tadilat projesinin bir işleme olduğunu, o nedenle de muhakkak önceki eser sahibinden izin alınması gerektiğini söyledi. Hayır, buna hiç gerek yok bence. Yeter ki, tadilat projesiyle yapılacak uygulamanın bütünlüğünü bozacak nitelikte olmasın. Kriteri böyle koymamız lazımdı. Evet, o anlamda Cahit Beyin eleştirisi doğru.

Ama sonra ne oldu? TBMM lojmanları meselesinde de kararı ben vermiştim, bu karar da çok tartışıldı. Rahmetli oldu Behruz Çinici'nin eseriydi. Şimdi o tabii imha hakkı açısından tartışılmıştı. İmha hakkı var mı yok mu? Çünkü eser artık ortada kalmamış, projenin eser olduğunu aslında bilirkişi raporlarıyla Yargıtay kararıyla kabul etmiştik evet.

Eski Halin İadesi

- “Estetik niteliği haiz güzel sanat eseri vasfındaki mimari yapıda gerçekleştirilen değişikliğin eski hale getirilmesinin mümkün olup olmadığı, eğer getirilebiliyorsa bunun ammenin veya malikin menfaatlerini esaslı surette haleldar edip etmediğinin bilirkişi incelemesi yoluyla saptanması ve sonucuna göre infazın ne şekilde yapılacağı da karar yerinde ayrıntılı olarak açıklanmak suretiyle karar verilmesi gerektiği”

Şimdi peki, burada da TBMM lojmanlarında da mesele şuydu: 17. Maddenin 2. Fıkrası, Cahit Beyin sunuşunda özellikle dikkat ettim, genel olarak bütün eserlere uygulanacağını 17'nin 2. Fıkrasının. Yani eserin malikinin, aslı elinde tutan... Örneğin, bir yağlı boya tabloyu düşünün. Bu eser üzerine müstehcen

kabul edip yağlı boya tablodaki bir görselin üstüne eklemeler yaptırabilir mi? Hayır, yaptıramaz, çünkü tek eser. Orijinali çok önemli bir eser. Biraz önce Mona Lisa tablosunda olduğu gibi. O da o dönemin anlayışına göre, belki siz müstehcen bulursunuz o duruşu bile, o gülümsemeyi bile, o ayrı bir tartışma. Ama orijinal ve tek eserse, buna malik elinde tutan kişi hiçbir şekilde müdahale edemez, bozamaz ve yok edemez. Yeter artık bu Mona Lisa'dan bıktım artık, ben başka bir şey istiyorum. Bu tabloyu atıyorum yok ediyorum diyemez. Ederse ne olur? Eski hale getirilebilecek durumdaysa eski hale getirilebilir. Yani siz son anda yakaladıysanız Mona Lisa'nın bir parçasını bir bölümünü neyse, onun eski hale getirilmesini de yine eser sahibi, yani ressam yapar esas itibarıyla; kabul edilen bu.

Peki, binalar,estetik değeri de olduğunu kabul ediyoruz, onu da Yargıtay aslında kabul etmişti; iyi, ama ihtiyaca cevap vermediği ortada. Mesela Ata-

kule örneğini verelim. Şimdi devam eden başka davalar var, ama benim önümde değil, onun için bir örnek daha vereyim. Bir alışveriş merkezi Atakule'nin altı, kule duruyor. Anıt niteliğinde mi? Yani kültür ve tabiat varlığı olarak korunur mu? O ayrı. Evet, şehrin simgesi o doğru, şehrin simgesi. Ama silüette var olması, bizim mevzuatımıza göre FSEK koruması bakımından tek başına o binanın yıkılmasının engeli değil. Muhakkak Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu kapsamında olması lazım, onun kapsamına alınması lazım.

Aksi halde FSEK'ten hareketle, yani Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki düzenlemelerden hareketle, aslın malikini siz halen hiçbir işlevi olmayan, bütün işyerleri kapanmış. Bunu siz yine de alışveriş merkezi olarak korumak zorundasınız diyebilir misiniz, dayatabilir misiniz? Bakımı var, elektriği var, bomboş bir bina, hiçbir işe yaramıyor, hayalet haline gelmiş. Burada haklı, artık değiştirecek malik onu, başka çaresi yok. Ve fakat bu değişikliği yaparken de haklarını, hukukun temel kuralı bu, Medeni Kanun 2, herkes haklarını kullanırken dürüst olacak, iyi niyetli kullanacak bu haklarını. Müdahale edilmesi gerektiği kadar müdahale edecek, eserin eğer o haliyle muhafazasını düşünüyorsa, bütünlüğü genel olarak silüet olarak görüntüsüne müdahale edecek biçimde bir tadilat projesine girmeyecek, bu bir.

Peki, hiçbir şekilde TBMM lojmanlarının artık kullanılması imkânı kalmamış, çünkü TBMM bir karar almış o zamanki politik düşünceler dolayısıyla,

Toprak Fabrika Projesi

Çoğaltma Hakkı / Mimari Eser ve Projeler

"...davalı ... tarafından yaptırılan fabrika ana binasına ait projenin davacı Aydın Boysan tarafından çizildiğini, davalı şirkete binaların yetersiz gelmesi üzerine ek binalar yapılmasına karar verildiği ancak proje çizimini diğer davalıların üstlendiği, fakat **ek projelerin** davacı Aydın Boysan'ca çizilen **ana binaya ait proje kopyalanarak yapıldığının sabit olduğu, mimari eserin** 5846 sayılı yasa uyarınca fikir ve sanat eseri niteliğinde olup, davalıların izinsiz kopyalama eyleminin eser sahibinin mali ve manevi haklarına tecavüz oluşturduğu.." (Y. 11. HD. T. 19.03.2002, E. 2001/10702, K. 2002/2515)

24

Akçakoca Evleri Konut Maketleri Kararı

mimari maketler / işleme / çoğaltma / yayma

"Bir mimari projenin uygulanması sonucu ortaya çıkması umulan toplu konutların tamamlanmış durumlarını gösteren üç boyutlu ilim eseri vasfındaki **maketlerden oluşan tasarımların, fotoğraflarının çekilerek, başka bir projeye göre inşa edilmiş toplu konutların tanıtımına ilişkin gazete ilanlarına** konularak dağıtılmasının eser sahibine ait işleme (FSEK m. 21), çoğaltma (FSEK m. 22) ve yayma (FSEK m. 23) haklarının ihlaline sebebiyet vereceği" (Y. 11. HD. T. 05.03.2012, E. 2010/11802, K. 2012/3235)

25

Eczone Avan Proje Kararı

(çoğaltma / bütünlüğün korunması)

"davalıların davacılar hazırlattıkları **eczoneye ait avan projeyi izinsiz olarak değiştirmek suretiyle kullanmasının (uygulamasının) davacıların çoğaltma ve eser bütünlüğünün korunması haklarına tecavüz oluşturduğu**" (Y. 11. HD. T. 26.03.2012, E. 2010/13689, K. 2012/4634)

26

Polis Akademisi Tadilat Projesi Kararı

"Mimari projenin uygulanmasıyla kaba inşaat aşamasında kalan mimari yapının güzel sanat eseri sayılmayacağı, inşaatı başlanıncaya kadar kullanıma amacının sınırlanmış ve operasyon merkezi olarak kullanılması biçiminde değiştirildiği, buna uygun olarak başka bir mimara yaptırılan tadilat projesine göre iç mekanlarda değişiklikler gerçekleştirilerek yapının tamamlanmasının **mimari projenin değiştirilmesi niteliğinde bulunmadığı**, tadilat proje bedelinde anlaşma sağlanmadığı, bunun üzerine davalının kendi memurlarına tadilat projesi yaptırdığı ve uyguladığı, bunun iç mekanlarla sınırlı bir değişiklik olduğu, **bu projenin başlımsız ve davacının projesinden farklı olduğu, işleme eser olmadığı**, tadilat projesinin davalı dahi yapsa bedelinin davacıya ödenmesi iddiasının hukuka aykırılığının bulunmadığı," (Y. 11. HD. T. 22.09.2008, E. 2007/7885, K. 2008/10262)

27

ben bu lojmanlarda milletvekillerini oturtmuyorum demiş, herkes kendi evinde otursun. Terk edilmiş, o da yine bir hayalet şehre dönmüş. Bütün hepsini yıkıp yeni bir proje geliştirebilir mi? Soru burada farklı. Artık eserden eser yok. Mimari eserden eser yok. Çünkü yıkılmış, sadece bir blok kalmış, onu muhafaza etmekte fayda var mı?

Evet, sonuçta ulaştığımız sonuç oydu. Ama FSEK'ten hareketle bir binanın imha edilmesini engellemiz eser sahibi olarak mimar olarak engelleme-nizin imkânı yok. Başka hukuk düzenlerinde buna, özellikle İsviçre'de me-sela deniyor ki, şehrin silüetine dahil olmuş yer etmiş, bellekte yer etmiş olan binalar muhafaza edilmeli ve bunun da ama özel düzenlemesi var.

Tadilat projesi işleme midir?

- FSEK m. 6: Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip te bu esere nispetle müstaklı olmayan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri işlenmez:
 1. Tercümeleler;
 2. Roman, hikaye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevlere bir başkasına çevrilmesi;
 3. Müzikli, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayma müsait bir şekle sokulması;
 4. Müzikli aranjman ve tertipleri;
 5. Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması;
 6. Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması;
 7. Belli bir makeda göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi;

Türk hukukuna göre onu muhafaza etme, imha etmekten kaçınma yükümlülüğü yükleyemezsiniz. TBMM kararı da böyleydi. Diğer kararlara vakit yok, ama şunu tekrar bir gözden geçirmemiz lazım. Tadilat projesi işleme midir meselesini yanlış cevapladığı için, işleme olduğunu kabul ettiği için Yargıtay yanlış yerlere gitti bu kararlar. Son kararlar

hâlbuki Stat Otelden başlayarak, o söylediğiniz kararlar yanlış giden gemiyi rotasına oturtmuştur. 2005'ten itibaren bu tartışılır olmuştur. Neden? Belki onu sizler daha iyi değerlendirirsiniz. Çünkü fikri ve sınai haklar mahkemeleri 2003'de faaliyete geçti, 2001'de İstanbul'da bir örnek pilot mahkeme kuruldu, 2003'de de ihtisas mahkemeleri bunun içine girmeye başladılar. Hâkimler daha fazla ihtisas sahibi olmaya başladılar ve bu tartışmaları daha rahat yaptılar. Bilirkişiye tabi o somut olaya özgü ilkesiz çözümlerden çok, ilkeli çözümlere gittiler.

Fakat bu kez yine yasa koyucu dedi ki, dur bir dakika. Tadilat projesi eğer işlemeyse, müellifin muhakkak iznini almak gerekiyor. Müellif de tutturabil-diği bir rakamı istiyor, çok abartılı rakamlar istiyor. İyi, ama biz yeni tadilat yapamıyoruz, binalarda değişiklik yapamıyoruz, hızlı çalışmıyoruz, hız la-zım bize. Bunu yargının tartışmasında aldı ve Mimari Estetik Komisyon adı altında, aslında idari kurullar bunlar, onların kararına terk etti.

Şimdi ne olacak bundan sonra? O sorunun cevabıyla birlikte, belki o soruya bir cevap arayarak kapatalım. Şimdi sorun şu, hukuk açısından sorun şu: Bugüne kadar bilirkişi raporları, tarafların katkısı, mahkemelerin kararları, Yargıtay, tamamen usul hükümlerine tabii şeffaf bir yargılamayla bir yerlere varmaya çalıştığımız sorunu, kısa yoldan her bir belediye değil mi? Belediye bünyesinde kuruluyor bunlar. Her bir belediyenin ve hatta nasıl atadığı da belli olmayan muhtemelen mimarlar ve çevre mühendisleri, şehir plancıla-

rı. Bunlardan ama hiçbir kriter olmadan, üstelik bakın yasadaki ibare biraz önce Cahit Bey de durdu üstünde. Yasadaki ibare FSEK terminolojisinden uzak. Şimdi böyle bir durumda yerleşik içtihat filan kaldı mı? Bitti. Yani içtihatlar evet bulanıktı, ama bundan sonra ufuk tamamen sislerle kaplandı. Bunu da tabii ben tamamen meslek odaları olarak sizin takdirinize bırakıyorum.

Şunu söylüyor: Mimari Estetik Komisyonu yapıların ve onaylı mimari projelerin özgün fikir ifade edip etmediği, fikirler korunmaz, yani özgün fikir ifade etmek ibaresi nereden çıktı? Hiç bugüne kadar FSEK'te kullanılmayan tanımlanmamış bir uzay cismini buraya koydu. Şimdi buyurunuz, bundan sonra bu komisyonların kararlarını yargıya taşımak gerekecek. Bundan sonraki hali düşünelim hep beraber. Ve idari yargıya tabi olacak bakınız. Bunlar idari kararlar, icrai idari kararlar ve artık FSEK'le ilgili ihtisas mahkemelerine bunlar gelmeyecek kanaatime göre.

Danıştay'daki tetkik hâkimi, bildiğim tanıdığım arkadaşlardan rica ettim, hiç geldi mi bu mesele önünüze diye. Maalesef yerel mahkemelerde var, idare mahkemelerinde birkaç olay, ama Danıştay'dan çıkmış bir karar yok. Hiç olmazsa bu yasayı değiştirirken şu yapılabilirdi: Bu kararlar da ihtisas mahkemelerinin önüne getirilebilirdi ve evet bulanık da olsa, terminoloji kargaşası da olsa, bugüne kadar ki birikimlerin üstüne bir taş daha koyma imkânı verilseydi.

Peki, bununla mı bitti problem? Tamamen yargı yolunu değiştirdi, bambaşka bir yargı artık buna girecek. Bununla da kalmadı, tarafların özgür iradeyle belirlemesi esas olan tazminatın ve bağımsız mahkemenin yapacağı yargılama sonucu ulaşılabilecek tazminatı, eğer bu bir işlemeyse ki işlem olmadığını söyledim, aslında böyle bir düzenlemeye hiç gerek yok bakın, ama işlem olduğunu kabulünden dolayı bu hüküm geldiğinde, artık hususiyet taşıdığını kabul ettiğimiz projelerle ilgili yapılacak tadilat projelerinin hepsinde, önceki eser sahibine muhakkak meslek odalarınca belirlenen hizmet bedelinin yüzde 20'si verilmek durumunda olacak.

Ama öte yandan, bu tazminat tutarının belirlenmesi de yine idari bir mekanizmaya devredilmiş oldu. Yani yargı yetkisi kapsamındaki aslında bir faaliyet alındı idareye verildi.

Evet, bundan sonrasını bilemiyorum, daha fazla tartışmamak lazım.

Hepinize sabrınız için teşekkür ediyorum. Varsa soru tabii almaya hazırız.

SONUÇ

- Mimari projenin uygulanması çoğaltmadır
- Muhtemel yapının estetik değere sahip olması gerekmez
- Tadilat projesi işleme midir?
- Tadilat projesi bütünlüğü bozan bir değişiklik midir?
- 3194 S. Y. 8/ i ve j mimari proje ve eserlerin korumasına yeni koşullar / sınırlar mı getirmiştir?
- "Mimari estetik komisyon" kararları FSEK kapsamındaki uyumsuzluklar yönünden bağlayıcı mıdır?
- "Özgün fikir ifade etme" kriteri "hususiyet"ten farklıdır

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Çok teşekkürler, şimdi salona söz vereceğim, ama bir dakika toparlayayım izin verirsiniz. Hakikaten demin söylediğiniz gibi, bizim kuşdili dünyasından başka bir dünyaya bakışta ufkumuzu açtınız. O açıdan çok çok önemli.

Hakikaten üzerinde ortak değer üretmek için zor bir alan, birçok boyutta farklı karmaşıklıklar barındırıyor. Ama Türkiye gibi bir bağlamda iş daha da zorlaşıyor. Yani çok büyük ölçekte bir yapı stokunun zaten yasal olmadığı, müellifinin filan olmadığı düşünülecek olursa, biz bunun içinde bazı noktasal örnekler üzerinden bir gelenek oluşturmaya çalışıyoruz. Bunun bir güçlüğü var.

Hep bir hikâye vardır aklımda, benim “Konut” kitabımda da kentle ilgili bir anekdot olarak yazmıştım. Lisede yatılı okudum. Sabahları okula girerken kıyafet kontrolü olurdu. Müdür kapıda dururdu, bakardı kıyafetinize. Kravatınız nasıl vesaire. İlacıvert düz kravat takmak lazım. Bazıları bunu böyle ufak şeylerle ihlal ederdi. İşte kırmızı benekli, çizgili, noktalı kravatlar filan ve müdür elinde bir makasla beklerdi. Kravatınız eğer kuralı ihlal ediyorsa, şöyle ucundan keserdi. Bizim bir arkadaşımız vardı, girerken içeriye kravatı çıkarır cebine koyardı. Onu azarlardı, niye kravatını takmadın diye, diğerlerinin kravatını keserdi; sanki biraz böyle Türkiye’deki hukuk sistemi.

Evet, yani bu kadar kaçak yapı mimarsız yapı yapan insanların rahat rahat var olduğu bir dünyada, biz bazen böyle çok özel ölçekte proje ve ihlal haklarını konuşabiliyoruz.

Şimdi Sayın Hayri Bozgeyik uluslararası hukuk normları açısından telif haklarına ve eser konusuna karşılaştırmalı olarak yaklaştı. Aslında Cahit Sülük Bey de, hakikaten bu dil karmaşasından farklılıklarından hareketle, bu hukuk zemininin farklı disiplinler çerçeveler içindeki algısı, karşılıklı muhatapların çıkar çatışmaları açısından önceliklere yaklaştı ve burada mimari proje ve eser ayrımının, eser olmak için gereklerin altını çizdi. Sayın Türkay Alica da bu ayrımın öneminin altını çizip, belli somut örnekler verdi, davalarından ve durumlardan, belli çelişkilerden. Sonda altını çizerek vurguladığı gibi bu noktasal olaya ve kişiye dayalı, bilirkişiye dayalı ya da yere dayalı, yerel çözümlerin aslında hukukta çok da sürdürülebilir bir mantığının olmayacağını söyledi ki, zannediyorum önümüzdeki günlerde bu İmar Yasasındaki tadilatla, telif haklarıyla ilgili ve daha önceki yasalarla ilişkili durum arasında olası süreksizliklerle ve çatışmalarla karşı karşıya kalmamız söz konusu olabilir.

Gerçekten bunun için bu çalıştay önerisi veya sempozyum seminer önerisi çok önemli. Belki biz onu bünyemizde düzenleyebiliriz, bir-iki günlük bir

şey ve onu bir geri besleme olarak da ortama sunabiliriz. Yani kanun yapıcıya bir öneri olarak sunabiliriz. Hakikaten çok faydası olabilir. Biz de bugün çok aydınlanmış olduk. Bu nedenle bir kere katılımcılara ben Mimarlar Odası Ankara Şubesi adına çok çok teşekkür ediyorum.

Biraz vaktimiz var, isterseniz kısa olmak koşuluyla, daha çok örnekler yerine ilkeler üzerinden giderek katkıları alalım. Buyurun.

Işık NURAL - Şimdi efendim ben mesleğimin uzun bir süresini şehir planlamada harcadım. Harcadım demeyeyim de değerlendirdim diyeyim. Şimdi bu mimari projelerin, biraz da yaşım icabı epey proje yapmışım. Gidiyorum, hiçbirini tanımıyorum. Bazısı turuncuya boyanmış, bazısı yükselmiş, bazısı beşinci sınıf otelken üçüncü sınıf otel olmuş filan.

Bu olayları bir kenara bırakıyorum mimariyi, fakat beni en üzen şeylerden birisi, imar planlarında müellifin görüşünün alınmaması. Yani müellifin görüş ve izni o kadar korkunç bir şey olmamalı. Yani zorunlu değişikliklerde de mimar yine olumlu yaklaşıp o şeyi kabul eder. Zaten bu zorunlulukların aleyhinde söyleyeceği bir uzmanlığı yok. Mesela işte bu bantlar, yürüyen bantlar, fabrikaların içindeki şunlar bunlar vesaire şeyler. Bunun için ben yargıdan önemle eserin korunması açısından, mimarın haklarının da korunmasını istiyorum. Birinci isteğim bu.

İkincisi, nazım plan müellifi olan bir arkadaş, müelliflik hakkının korunması

Bu nazım planlar 1/5 bin 1/10 bin, bazı yerlerde 100 bine kadar çıkabiliyor çevre düzeni. Bir sokak düzenlemesine kadar ondan görüş alınması isteniyor. Fakat bu görüş alınmasını isteyen, oradaki şehir plancısının ve mimarın aleyhinde bir şey olarak kullanılıyor. Çünkü zaten o aşamaya kadar inemez nazım plan yapan bir kişi sadece bölgesel kararları ve ulaşım kararlarını verir.

Şimdi bu derecede bir şey içindeyken, mesela bir belediye herhangi bir imar planı değişikliği veya bir uygulama yaparken veya çok büyük bir yeşil alanı yok ederken bizi çok üzüyor bu. Bu tür şeylerde müellif görüşü diye bir şeyin hiç adı geçmiyor. Burada ben bir yargının dikkatini çekmeye çalışıyorum. Acaba bu yeni düzenlemelerde bir şey alınabilir mi?

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Aslında önemli söylediğiniz. Tabii yani mimarlık bina ölçeği dışında planlama ölçeği veyahut işte endüstri ürünleri tasarımı ölçeği, daha büyük bölgesel planlama ölçeğindeki müelliflik ve telif hakları. Tabii bunlar aslında belki de başka bir tartışmanın konusu. Çok çok önemli, yani girersek ne kadar çıkabiliriz onu bilmiyorum, ama şeyinize katılıyorum.

Katılımcı - Ben bir soru sormak istiyorum. Öncelikle projelerde ağırlıklı olarak tadilat ve projelere yapılan sonraki müdahaleler ele alındı. Yakın zamanda karşılaştığımız bir sorun oldu. Çok detayına girmeden şöyle bahsedeceğim: Bir kamu kurumuna yapmış olduğumuz bir proje, henüz daha geçtiğimiz hafta hazırlanmışken, biz bu yapının proje sürecinde kuruma onay için sunduğumuz projelerin hayata geçirildiğini gördük. Örnek veriyorum, kesin proje safhasında bizim kurumdan onay almak için sunduğumuz projeler, proje müellifi sahasının adımıza mı yoksa ilgili kurumun mimarları tarafından mı imzalandığı konusunu da bilmiyoruz. Herhangi bir yazılı iznimiz alınmaksızın ve sözleşmesinde fikri sınai haklar kısmının boş bırakıldığı bir sözleşmemiz var. Noterden onaylı bu sözleşmemiz de. Bu projeler uygulanmış.

Beş tane lojman binası ve idari binası da bitmiş. Biz bu durumda, yani yaptığımız mimari eserin eser niteliğinde olmasını mı tartışacağız? Yoksa bundan doğan bir hakkımız olacak mı? Yani birebir uygulanmış, yaklaşık maliyet ve dokümanlarını da biz hazırlamıştık ve dokümanına da eriştik. Eriştığımızde de gördük ki, dokümanlar bize ait. Ekabı yüklenemediği için, projelerin hani son suretini göremedik, ama tabii ki projemizi tanıyoruz. Biz Kahramanmaraş'taki bir idareye yapmıştık. Adıyaman'da yapılacak bir tesis projesiydi, 11 binadan oluşan bir projeydi. Bunlardan ikisini Kahramanmaraş'taki ilgili idare uygulamış.

Bu durum karşısında nasıl bir yol izlemeliyiz?

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Bu özelleşmiş sorular hakikaten önemli, ama burada çok ayaküstü bilgileri belgeleri vesairesi olmadan bir yargılama yapıp karar vermek, size yol göstermek çok zor. Belki bu konular için dokümanlarıyla birlikte başvurmak lazım. Çünkü burada saydığınız her bir girdi, hukuk açısından ayrı özellik taşıyan, tek tek incelenmesi, içerik süreç ve sonuçları itibarıyla ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken şeyler. Yani burada genel ge-

çer bir şey söylemek, ben hukukçular adına cevap vermeyeyim ama, kolay değil. Belki bu tartışmada çok özel örneklere girmeden yapabilirsek daha iyi olur.

Başkanımızın bir sözü var.

Tezcan KARAKUŞ CANDAN- Ben aslında çok güncel olay üzerinden, hani bina ismi vermeden bir şey soracağım. Bir kültürel miras, mimarı yaşamıyor, ama tabii çoluğu çocuğu var. Başka bir sonradan yapılan başka bir binanın cephesini bozduğu için kültürel miras taşınabilir mi? Telif hakkı ihlali olur mu bu taşınırsa?

Türkay ALICA - Soruyu tabii genel olarak sormaya çalıştınız ve isim vermediniz, ama Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu kapsamında korunması gereken bir eseri tescilli ve fakat bunun başka binalarla birlikte, başka binaların inşası gerekti öyle mi? Nereye taşınacak bu, niye taşınacak?

Tezcan KARAKUŞ CANDAN - Peki ismini vereyim, İller Bankası binası, Seyfi Arkan'ın biliyorsunuz. Kültür varlığı olarak tescilli, yanına bir cami yapıldı Gençlik Parkının karşısında. Şu an yapının tescilinin kaldırılmasına ilişkin kararlar alındı, ama tescili kaldırılmadı. Caminin cephesini bozduğu için başka bir yere taşınması isteniyor.

Türkay ALICA - Caminin şimdi burada kimin haklarının, hani hep söyledim ya, kimin haklarını tartıştığımız noktasından başlamamız lazım.

Tezcan KARAKUŞ CANDAN - Binanın, yani kültür varlığı olan tescilli binanın telif hakkı ihlali anlamına gelir mi var olan yerinden alınıp başka bir yere taşınması?

Türkay ALICA - Şimdi o tabii yine müellifin muhakkak ölmüş olsa bile mirasçıları var ve onların rızasıyla birlikte bütün binanın taşınması bana çok gerçekçi gelmiyor. Bu teknik olarak mümkün müdür? Bu işte bir teknik soru gerçekten.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Müellifi olmasa bile, zaten yapı tescilli, kamuya mal olmuş ve kamu değeri olarak kabul edilmiş, kamunun çıkarı olan bir yapı yani.

Türkay ALICA - Dokunmamanız lazım ona ve olduğu gibi eski dokuyla birlikte şehrin neresindeyse ve bellekte neredeyse, işte artık orada bellek değeri taşıyor mu? Ona da bakarız. Taşınması mümkün görünmüyor bana. Ama bu kapsamdan çıkarılırsa idari kararlar, ondan sonra yıkılır mı başka bir şey mi yapılır? Onu bilemiyorum, somut olayın bütün verilerini görmek lazım.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Özellikle taşınacak yapılarda bu bağlam, kentle ilişki ve kent kimliği kriterleri önemli kriter. O zaten bir kurul kararı olmaksızın taşınamıyor bildiğim kadarıyla benim de.

Buyurun.

Av. Umut KURMA - Sorum Türkay Beye. İki sorum olacak. Birincisi, Yargıtay kararları ışığında ve sizin kendi kişisel deneyimlerinize ve bilginize dayanarak soruyorum. Bir mimari projenin bir yarışmayla seçilmiş olması, estetik değer taşıması açısından önemli bir kriter midir? Yazılı olmasa bile, FSEK anlamında böyle bir şey yok, ama değerlendirme açısından.

İkinci olarak, bu tadilatlardan bahsettik. İşte hem doktrinde, hem de Yargıtay'daki kararlar, işte Stat Oteli kararı zorunlu ve faydalı tadilatlardan bahsettik. Benim kendi kişisel deneyimime bağlı olarak bir soru sormak istiyorum. Bu tadilatlar binayla ilgili yapılan bir tadilat, o tadilatın cinsini tahsis ediyorsa, yani bir oteli mesela bir alışveriş merkezine çeviriyorsa ya da iş hanını bir otele çeviriyorsa ya da tam tersi. Bu anlamda proje müellifinin haklarının korunması konusundaki şey ne olmalı?

Türkay ALICA - Şimdi ilk sorudan başlayalım. Bir yarışma yapılmış olması bir kriter değil hiçbir şekilde. Ama tabii o çalışmaya verilen fikri çabayı ve bir rekabet ortamı içerisinde seçilmiş bir eser olması gibi genel olarak somut olayın verileri kapsamında dikkate alınabilir.

Demek ki burada bir yarışma yapıldı, projeler yarıştı ve o bölgeye o yere, nereye inşa edilecekse o yapı, en uygun ve hususiyeti taşıdığı da düşünülen seçildi. Bu bir belki tüm verilerin içinde bir unsur olarak görülebilir, ama hukuken hiçbir şekilde kriter değil. Bir yarışma olmaksızın da bir proje yapılabilir mimari proje, o hususiyet taşıyorsa korunacak, ondan sonra inşa edilmişse bina, bina ayrıca estetik kıymeti de haizse, o takdirde mimari eser olarak da 4. Madde kapsamında o da koruma elde edecek.

Diğer soru, kullanım amacının değişmesi tek başına eserin bütünlüğünün bozulduğunu göstermez. Eğer siz binanın dışarıdan genel olarak bıraktığı izlenimi... O hususiyet neyse, mesela bazı binaların örneklerini verdi hocam. O genel görünümü herhangi bir şekilde değiştirmeden, sadece içini mesela şöyle. Binanın dış görünümüne hiç dokunmadınız, ama içini tamamen soydunuz, kolonlar kaldı, temel taşıyıcılar kaldı. İçindeki odaların yapısını değiştirdiniz. Ama zaten hususiyeti yansıtan dış görünümdü ve ona siz hiç dokunmadınız.

Örneğin, tamamen bir örnek üzerinden gidelim. Stat Otel meselesinde, onun içini siz başka bir amaçla da kullanabilirdiniz, rezidansa da çevirebilirdiniz. O takdirde odaların yapısını değiştirecektiniz ve orayı apartman dairesi biçimine çevirecektiniz, belki giriş çıkışlarda değişiklikler yapacaktınız teknik zorunluluk nedeniyle. Kullanım amacına uygun değişiklikler yapacaktınız, ama dış görünümüne hiç dokunmadınız. Bu durumda orada estetik değere, o bütünlüğe müdahale eden bir işlem yok. İhlal olmaz yine.

Av. Umut KURMA - Sizce estetik değer ya da projenin bütünlüğü sadece dışarıdan görüntüsü müdür? Yoksa onun tamamı mıdır?

Bir şey daha soracağım bu bağlamda. Bu bağlamda şunu da sormak gerekiyor. O zaman bence burada bir, bilmiyorum hani yüksek sesle düşünüyorum, bence mantıksal bir hata var. Şimdi siz bir projeyi yaparken, proje müellifine verdiğiniz vakit, sen dışını yap, içini ben yapacağım ya da içini bana bırak dışını sen yap, sen sadece dışından sorumlusun ya da içinden sorumlusun gibi bir ayrım yapmıyorsunuz. Bir proje bir bütün olarak sunuluyor. Bu proje bütün olarak mimari eser haline getiriliyor.

Şimdi estetik değer kaygısı dediğimiz vakit, insanlar hep işte dışarıdaki algı anlaşıyor, ama...

Türkay ALICA - Sorunun içinde sizin cevabınız da var. Bakın soruyu sorarken diyorsunuz ki, iç yapı da eğer hususiyet taşıyorsa, hususiyetin nerede olduğu çok önemli. Her binanın, herhangi bir standart, işte gökdelen düşünelim. Onun iç yapısının olabileceği biçimdeyse orası, iç yapıda değişiklik, örneğin içte mekânsal boşluklar bırakmış, diyelim ki üç katı birden boş bırakmış, oraya bir kat bahçesi yapmış. O zaman o kat bahçesi de aslında estetik kıymetin bir parçası, hususiyetin bir parçası. O zaman değiştiremezsiniz. Neden? Çünkü oradaki üç kata yaygınlaştırılmış kat bahçesini de siz değiştirdiniz. Hususiyeti taşıyan unsurlardan biri de oydu aslında.

Av. Umut KURMA - Bu soruyu özellikle şöyle sordum. Gökdelen ismiyle maruf Emek İş Hanının proje müelliflerinin de avukatıyım. Bu konuda Yargıtay kararları, hani demiş ya... Konuşurken Yargıtay'ın bu konuda vermiş olduğu son karar, 2014 tarihli karar bence bir hukuk faciası. Yani Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu vasfında Ankara 2. Sınai Haklar Mahkemesinin verdiği hatalı kararı onayan bir hukuk faciası. Hani bununla bağlantılı olarak sordum, acaba ben mi bir yerde bir hata yapıyorum. Proje bütünlüğü anlamında bunu farklı mı değerlendirmek lazım şeklinde, ama demek ki aklın yolu o anlamda bir.

Türkay ALICA - Hiç şüphesiz. Somut olayı doğrusu bilmiyorum ve buraya da aktarmamıştım. Aktarsaydım açardık tartışırdık. Sonuçta mahkeme kararları da hatalı olabilir. Bunları eleştirerek zaten doğruya varacağız, onun için buradayız. Farklı disiplinlerden insanlar onun için buraya gelip tartışıyoruz.

Şimdi orada tabii eğer siz gökdelenin iç yapısı, asansörlerin konuşlandırılması, bütün katların şehrin silüetine merkezinde Kızılay gibi bir yerde bütün katların dış mekânla iç içe havasında ve camla örtülmesi duvar yerine gibi. Bunlarda da bir hususiyet buluyorsanız, var diyorsak teknik sorularla birlikte, o takdirde onların da değiştirilmemesi gerekir. Ama somut olaya özgü ne değişmişti? Onu da bilmiyorum. O çekinceyle konuşuyorum.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Tabii bir de şöyle bir şey var. Burada tek tek örnekler üzerinden tartıştığımızda farklı şeyler bulabiliriz. Örneğin, gökdelen belli bir dönemde uluslararası ortamla Türkiye mimarlık ortamında ilişki

kuran bir yapıdır. O açıdan mesela özgün bir örnektir. Herhangi bir yapıyla aynı şekilde değerlendirilmeyebilir.

Dolayısıyla bunlar böyle çok boyutlu şeyler. Bunlardan genel geçer, yani haplaştırılmış formüller elde etmek çok kolay değil. Bunu sizin savınızı güçlendirmek için söyledim. Buyurun sizin sözünüz var.

Ali ATAKAN - Şöyle söyleyeceğim, hani bu belleğe filan değinildi. Mesela Ankara'da Ankara Otelı vardı. Şimdi içeriği değiştirildi Rixos Otel oldu; bu böyle bir şey. Yani şunu söylemek istiyorum: Aslında siyaset çok ciddi anlamda bugün esere eser sahiplerine çok ciddi anlamda müdahale ediyor, baskı ediyor. Böyle bir dönemi yaşıyoruz. Yani bundan hukuk nasibini alıyor, her kesim alıyor. Böyle bir şey içerisindeyiz.

İşte Tezcan Hanım da söyledi, İller Bankası binası tescilli bir yapı ve o da bir Ankara'nın belleği, cumhuriyet dönemi ilk yapılarından. O da yıkılmayla karşı karşıya. Yine Atatürk Orman Çiftliğine baktığımız zaman, orada devlet mezarlığından bahsedildi. Orayı Atatürk Orman Çiftliğini yapan irade, yani orası bir modeldir. Mesela bir devlet mezarlığı orada öngörmedi. Şu anda bir kaçak saray Mimarlar Odasının dile getirdiği bir yapı var, bu yine öyle.

Dolayısıyla yani bir sempozyum önerisi geldi. Burada bütün bu gelen şeye karşı nasıl bir tavır alacağız ne yapacağız? Yani hukuk açısından, işte bizi meslektaşlar açısından ne yapacağız? Yani bu çok önem kazanıyor. Buna dair yani genel birtakım şeyler söyleyerek, daha sonra altını doldurmakta fayda var diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Teşekkür ederim. Ama benim anladığım, Cahit Beyin önerisi daha çok bu yasal düzenleme sürecini geri besleyecek hassasiyette, biraz böyle teknik ve disiplinler arası çalışma oluşturan bir sempozyum. Öbürünü zaten oda sürekli olarak yapıyor. Yani kendi hassasiyet duyarlılık ve öncelik noktalarında, işte kamuoyunun aydınlatılması, tekil olaylar bazında ele alınması. Cahit Beyin önerisi Türkiye'deki yasa yapma sürecini geri besleyen, biraz daha bir teknik çalışma niteliğinde bir şeyin yapılması. Hukukçuların mimarların, hatta belki başka disiplinlerden kişilerin bir araya gelerek.

Buyurun lütfen.

Ferudun DUYGULUER - Bu 8. Maddenin ilgili paragrafının ilk cümlesi; ilgili idareler ki, aç parantez onlar il özel idare ve belediyeler. Yani seçimle gelmiş kurumlar bunlar. Sizin dediğiniz doğru, yani adli kulvardan olay idari kulvara geçiyor. O tamam çok güzel. Ama burada bakanlığın belirleyici usul ve esaslar doğrultusunda bu komisyonların kurulacağı belirtiliyor.

Bu şimdi özellikle teknik camianın çok üzerine gitmesi gereken bir cümle. Yani bu gündemde bu cümlelerin de kayda geçmesi için bunu söylüyorum. Çünkü bakanlık bildiğim kadarıyla bu esasları daha belirlemedi ki, belirlerken de tabii ki bazı tereddütler, işte kendine göre belirleyecek, kendi üyelerini belirleyecek, kendi meslek mensuplarını belirleyecek diye birtakım kaygılar var. Ama teknik camianın, teknik kurumların, özellikle meslek odasının bu usul ve esasların ne olabileceğine dair açılımı, en azından birtakım konularda... Mesela burada meslek çatışması olacak mı? Estetik nedir? Buradaki mesleki hususiyetler nedir kavramı. Zaten 50 yıldan beri bunlara karar verememişiz. Bakanlık da bunu zaten bir-iki yılda öyle kolay başaramaz. Ama mesela bu hazırlanacak gündemde, bu yapılacak gündemde, böylesine üç-dört faktörü ki, sizler açıkladınız. İşte hususiyetler, eser sahibi şunlar bunlar neyse. Yani bu konunun çok ayrı bir gündemle ele alınması gerekiyor ki, acaba şimdi ben merak ediyorum. Biz plancılar, şehir plancıları, peyzajcılar kimse, acaba bu konuya ne türlü katkı vereceğiz veyahut ne türlü alternatifler ortaya çıkaracağız veyahut da ne türlü çatışmaları önleyebilecek bu öneriler.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Sizin bir sözünüz vardı, ondan sonra konuşmaya fuayede devam edeceğiz hep beraber. Havaalanına yetiştireceğiz konuklarımızı. Son söz olarak veriyorum.

Aykut Ülkü TEKİN - Bu toplantıdan aklımda 6 tane soru oluştu, tam saydım filan. Şimdi bunları tabii yani derinliğini hissettikçe anlatılanların içerisinde, muhakkak ki daha geniş bir toplantıya bırakılmasının faydalı olacağını düşündük. Fakat bir sorun üzerinde biz sürekli olarak dönüp dolaşıyoruz. Onun için burada hatırlatma olarak ve herkesin hazırlanması olarak ve bir cevap isteyerek, kendim için de sormak istiyorum.

Bu da şu: Bir mimari eser kavramıyla, bir mimari ürün arasında ne fark var? Ben onu söylersen şöyle söylüyorum. Hayri Beyin anlattıklarından ve çelişkileri işaret ettiklerinden, ben aslında bir mimari eserin bir mimari ürün

olarak yorumlanabileceğini, bir hizmet ürünü olarak yorumlanabileceğini düşünerek soruma cevap bulduğumu düşündüm ve bunu sarfınazar ediyordum. Ama öyle değil, çünkü bir estetik boyutu sürekli olarak giriyor içerisine ve bunu bir hizmet üründen mimari üründen sürekli olarak ayırılıyor.

Sorum şu: Niçin bir hizmet ürünü, bir mimari ürün, bir mimari eserin faydalanabileceği telif haklarından mahrum kalsın? Çünkü o da bir gelir getiren bir hizmet. Mimari eser bir rant payı mıdır, yoksa insanın yaşamını kazandığı bir araç mıdır kullanılan? Nedir bu aradaki fark?

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Çok teşekkürler. Aslında çok önemli bir soru. Hakikaten bir de bunu daha da karmaşık hale getirmek için şunu söyleyeyim. Güzel sanatlar ve estetik tanımı da zaman içinde ve kendi alanlarındaki bilim dallarında sürekli olarak tartışılıyor ve yeniden değerlendiriliyor. Yani bizim artık mesela gündelik yaşamda gezdiğimiz sergiler eski sergiler gibi değil. İşte yerleştirme adını verdiğimiz, enstalasyon adını verdiğimiz veya işte sosyal ve felsefi içerikli birtakım şeyler veyahut işte estetiğin tüketim niteliğini eleştiren bunun üzerinden mesela estetiği reddeden, değer oluşturan birtakım çalışmalar vesaire var. Yani buradaki sınırları çizmek çok kolay değil. O anlamda ölçümleri de maalesef yok. Yani bu güzel sanat, estetik vesaire kavramları üzerinden bir şeyi tanımlamak çok da kolay görünmüyor. Onun için de, işte en kolay yapılan şey, ya bilirkişiye ya bir kurula havale etmek, oradan bir geri besleme beklemek oluyor. Ama o zaman da on kişilerin yetkinliği önemli.

Ben çok teşekkür ediyorum. Burada Cahit Beye son sözü vererek toplantıyı kapatıyorum. Sonra lobide devam ederiz.

Av. Dr. Cahit SULUK - Çok teşekkür ederim. Şimdi ufak bir açıklama yapacağım. Bu hususiyet meselesinde ve sanatsal özellik ya da estetik değer meseleleri nelerdir? Bu kim tarafından belirlenmeli meselesinde, tam kendimi ifade edemediğimi düşündüğüm için söz aldım.

Bunların ilkeleri tabii ki hukuk tarafından, hususiyet meselesinin ilkeleri tabii ki hukuk tarafından belirlenmesi gerekiyor. Buna dönük olarak da bir slâyt koydum zaten, Alman hukukundan alıntıydı o. Üç tane ilke vardı, o ilkeler çerçevesinde. Fakat bu ilkeleri her somut olaya uygularken, işte orada uzmanlar, yani sizler orada devreye giriyorsunuz. Onu tam bağlayamadım herhalde. Türkay Bey o nedenle bir aktarma yaptı.

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ

Bir de 17'yle ilgili sizinle aynı kanaattiyim ben. Onu makaleme de yazdım. Menfaatler dengesine bağlı olarak, bir yapı yok edilebilir konusunda benim 2011'de yazdığım makalede de geçiyor zaten.

Çok teşekkür ediyorum efendim.

Prof. Dr. Abdi GÜZER - Çok teşekkür ederiz.